

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

PIGTRAAD

NR. 8-9 . 29. AUGUST 1955

10. ÅRGANG

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

Stiftet 1945

PROTEKTOR: HS. KGL. HØJHED PRINS AXEL

L. V. NIELSEN'S EFTF.

Lysdahl Nielsen

Præste

I/S FAXE BRYGGERI

Tlf. 52

MEJERIET »VALLØ«

Vallo

**LOLLAND-FALSTERS
INDUSTRI- OG LANDBRUGS-
BANK**

Aktieselskab

**Maskiner
for
Træindustrien**

FABRIKEN »GULDBORG«

Jernstøberi og modelfabrik
Nykøbing F.

AAGE HANSEN A/S

Aut. Ford forhandler

Nykøbing F.
Stubbekøbing

MIDDELBO OUTZEN A/S

Nykøbing F.

Fondens kontor: St. Kannikestræde 10, Kbh. K. (kontortid 9—16).
Telf.: Om dagen Minerva 1336 om aftenen Ordrup 5075 — Postkonto 780.
Medlemmer: Iflg. fundatsens § 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men iøvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret, der har været bosiddende i Danmark og har øvet aktiv indsats i frihedskampen, også kan optages som medlem.

Formål: Iflg. fundatsens § 14 skal de midler, fonden har til rådighed til uddeling, fortrinsvis komme deporterede, sekundært alle de, der som følge af deltagelse i frihedskampen har været arresteret og interneret, til gode tilligemed disse sidstes efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er i stand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter faldne kammerater. — Beløbet skal fortrinsvis anvendes til at give børnene en uddannelse som den, deres fader ville have givet dem, hvis han var forblevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2 nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til studieophold, rekreationsophold her i landet eller i de andre nordiske lande — og andre lignende øjemed.

BESTYRELSE

Forretningsudvalget:

Formand: Konsul, sagfører, Kaj V. Dahl, Vitus Berings Plads 1, Horsens.
Næstformand: Militærattache, Fl. B. Larsen, Stockholm.

Kasserer: Statsaut. revisor H. C. Steen Hansen, St. Kannikestræde 10, Kbh. Leder af fondens kontor: Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund, Ordrup 5075.

Sekretær: Tobækshandler Sv. Darling, Hillerød.

Den øvrige bestyrelse:

Damtoft, Aage E., præst, Vesterbro 76, Ålborg. Fosmark, Johs., overlærer, Redaktør af Pigtråd. Slagelsegade 9, 2., Kbh. Ø., Øbro 8537. Holt, Paul, seminarieforsøger, cand. mag., Århus. Jespersen, Otto, landsretssagfører, Søndergade 72, Århus. Johansen, P. A., arkitekt, Bernstoffslunds Allé 80, Charlottenlund. Kjeldsen, K., oberstløjtnant, Odense. Kæraa, Leo, tandteknikermester, Banegårdspladsen, Århus. Leth, O., bibliotekar, Johnstrupsvej 8, Sorø. Loft, Johs., gas- og vandmester, de Mezasvej 18, Århus. Mahler, P. E., førstelærer, Nr. Søby Skole, Nr. Søby, Fyn. Møller, Poul, fabrikant, Skive. Næsted, Børge, læge, Sadolinsgade 9 st. th., Odense. Olesen, Otto W., boghandler, Randers. Olesen, O., kontorchef, Grønnegade 18 A, Herning. Rambusch, H., landsretssagfører, Kongensgade 49, Esbjerg. Riis, Poul, pastor, Rosenvængets Sideallé 5, København Ø. Tria 3101. Schmidt, Otto, prokurist, Kolding. Thestrup, K. (M. F.), dommer, Herning. Thorsøe, Holger, købmand, Sønderborg.

BLADET PIGTRAD

Organ for og udgivet af Kammeraternes Hjælpefond. Udkommer med 12 numre årligt. Abonnement 15 kr. pr. år (Girokonto 780 kan benyttes ved bestilling af abonnement).

SEKRETARIAT

Ekspedition, abonnements- og annonceafdeling, St. Kannikestræde 10, Kbh. K. (kontortid 9—16) Minerva 1336.

REDAKTION

Ansvarshavende redaktør: Overlærer Johs. Fosmark, Slagelsegade 9, 2. sal, København Ø. Telefon: Øbro 8537 (træffes bedst 17,30—18,30).

FORRETNINGSFØRER

Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund. Telefon: Ordrup 5075.

TRYKKERI

Hak Jørgensens Bogtrykkeri, Ejby pr. Glostrup.

Aflleveret til postvæsenet den 28. august

Forsiden: Hans kongelige Højhed, prins Axel, protektor for Kammeraternes Hjælpefond.

Prædiken i Vedersø kirke den 29. august 1943

Det er i dag en stolt dag for Danmark.

Det vi har lidt så frygteligt under de sidste 3—4 år, vor halvhed, vor øjentjeneste for uretten, synes nu at kunne få ende. Atter og atter har alvorlige kristne måttet spørge sig selv: Er vi ikke helt uden for Guds plan i disse år? Og den fare vidste vi jo dog var uendelig større end fjendskab med Tyskland. Dette sidste kommer vi jo nok over, det andet aldrig.

Nu ånder vi op, nu hilser vi hinanden med et tillykke, landsmænd. Nu er vor stilling klar. Hvis vi vil selv, er det bedste sket os: at vi er i Guds hænder. Vi opgiver selv at kunne klare os, med smildhed og eftergivet og dobbeltspil — vi får nu, hvad Gud vil — vi kaster os ind på den levende Gud, lidelse vil komme, blod flyde — det har altid hørt med til for alvor at være et Guds barn. Endelig tør vi danske begynde at nynne på: »Vor Gud han er så fast en borg, han kan os vel bevare«. Thi skønt Gud er almægtig, kan han dog kun bevare de mennesker, for hvem han er den faste borg.

Inden jeg gik til kirke, gjorde jeg noget, jeg ellers aldrig gør; jeg slog op på et tilfældigt sted i bibelen. Og nu skal jeg læse for jer, hvad der blev givet mig:

Apostlenes gerninger kapitel 27, vers 7 og fremefter til kapitel 28, vers 2.

(Jeg understregede i oplæsningen den vanskelige sejlads, at den verdslige kaptajn på skuden ikke vil tro apostlens ord. Paulus's voksende sikkerhed jo ringere det går. Ordet: Vi skal strande på en ø, der af mig opfattes som: vi skal bjerges af en ø.

Og øen hed jo Malta, og det var gode og hjælpsomme mennesker, der tog sig af dem, som tappert havde udstået mange farer).

Prædikenen sluttede med en bøn om, at Gud ville sende en engel til kong Christian, helst en af de store engle, en ærkeengel, allerhelst Uriel, ham, der bringer lys.

Kaj Munk.

JOHN SØRENSEN
statsaut. installatør
Nakskov

HALFDAN RASMUSSEN
Skibsmægler
Nakskov

NAKSKOV
DAMPMØLLE A/S

PIERRE FARVERI — RENSERI
Harry Bolbjerg

Nakskov

Knuth V. Marcussens Ejfj. A-S

Tlf. 210 — 710

Nakskov

HOLGER NICOLAISEN
Maribo

Nakskov Mælkeforsyning

v. H. Himmelstrup

Lolland-Falsters Andels Foderstofforening

L. M. A. F.

NAKSKOV KJOLEMAGASIN
Holm Larsen
Vejlegade 16
Tlf. 1652

M. E. Hovmand-Hansen

Godsejer

Knuthenlund

Stokkemærke

C. A. QUADE Aktieselskab
Maribo

Aktieselskabet

Diskonto- og Laanebanken i Maribo
Maribo Bank

SLAGTER BUHL
Horbelev 42 Eskilstrup 103

O. NIELSEN & DEHN A/S
Stubbekøbing

P. W. Wulff

Stubbekøbing

SPAREKASSEN
for
STUBBEKØBING OG OMEGN

HORBELEV AUTO-SERVICE

J. Skov Jensen

Horbelev

Tlf. 97

AASTRUP ANDELSMEJERI
Tlf. Moseby 13
Varg. St. Aastrup pr.
Stubbekøbing

HOLEBY BRYGGERI
HOLEBY

HOLME ANDELSMEJERI
Borre
MØN

DAMHOLTES ANDELSMEJERI
OG ISCREMFABRIK
Tlf. 6013 Møn

SPAREKASSEN
i
Nykøbing F.

RADIOHUSET
Johan Christiansen
Langgade 15
Nørre Alslev Tlf. 96

Aktieselskabet

Moens Tommerhandel
Stege

29. august skabtes et fasttømret samarbejde

Ikke fuld overensstemmelse m. h. t. fremgangsmåde og metoder, men en klar kontakt og gensidig forståelse, siger statsminister H. C. Hansen.

»Vor interesse var ikke blot at blive udfriet af andre, men også selv at tilkendegive en klar modstandsvilje.«

Stats- og udenrigsminister
H. C. Hansen

Den 29. august 1943 — dagen for Danmarks brud med eftergivenheds- og forhandlingspolitikken overfor den tyske besættelsesmagt, en milepæl i Danmarks nyere historie!

Enhver dansker, der er kommet til skelsår og alder, vil livet igennem huske denne dag, og hvad der gik umiddelbart forud: De ultimative tyske krav og det danske afslag, som kom til udtryk i det svar, som var et resultat af forhandlinger mellem regeringen og samarbejdsudvalget og det kort efter afholdte statsråd, og som sluttede:

»En iværksættelse af de fra tysk side krævede foranstaltninger ville tilintetgøre regeringens muligheder for at holde befolk-

ningen i ro, og regeringen beklager derfor, at den ikke kan finde det rigtigt at medvirke til disse foranstaltningers gennemførelse.«

Enhver vidste, at dette betød afslutningen på den indtil da førte politik, og den følgende morgen — den 29. august — fulgte så tyskernes velkendte reaktion.

Med eet slag et fasttømret samarbejde!

Hvordan oplevede en fremtrædende politiker, som i dag sidder i nationens top, denne dag, og hvilken betydning for Danmarks skæbne i årene, der fulgte, tillægger han dagen?

Vi har stillet spørgsmålet til det danske socialdemokratis førstemand, stats- og udenrigsminister H. C. Hansen, der på vanlig sympatisk og direkte måde svarer ved at understrege 29. augusts store betydning for samarbejdet i besættelsestidens sidste svære år, men samtidig antyder, at man næppe skal hengive sig til altfor højt flyvende forestillinger om de virkninger, der ud til den store verden breder sig fra et folks eller en del af dette folks helt modige optræden. Uomtvistelig er derimod vor egen interesse i at have tilkendegivet en klar modstandsvilje! — Den 29. august fik, siger statsminister H. C. Hansen i en sam-

tale med »Pigtråd«, den betydning, at de allerfleste af de mere eller mindre formelle modsætninger, som havde eksisteret til denne dato, blev fejtet til side.

Jeg vil ikke sige, at der umiddelbart i alle kredse blev tilvejebragt overensstemmelse med hensyn til den fremgangsmåde og de metoder, der anvendtes af modstandsbevægelsen, men der skabtes en klar kontakt og en gensidig forståelse. Jeg bruger disse udtryk vel vidende, at der — sådan er i alt fald min personlige opfattelse — var en hårdere holdning i visse dele af modstandsbevægelsen overfor politikerne, end der blandt politikerne var overfor modstandsbevægelsen. Men når alt kommer til alt, så drejede uoverensstemmelserne under besættelsens første del sig væsentligst kun om fremgangsmåde og taktik, og dette var baggrunden for, at det var muligt at etablere den snævre forbindelse efter 29. august 1943.

Betydningen af den 29. august er åbenbar. Her skabtes med eet slag et fasttømret samarbejde, og dette samarbejde holdt sig jo lige til dannelsen af samlingsregeringen.

— Og derefter?

— At det ikke kunne holde udover samlingsregeringen, kan ikke forbløffe, eftersom det i et demokratisk samfund er syn og anskuelse, der bestemmer opdelingen i den politiske verden og det politiske arbejde.

Den indre dynamik

— Hvordan ville det være gået Danmark, hvis der ikke var kommet nogen 29. august?

ARTHUR WIESE
Destillation
Flensburg

W. JOHANNSEN
Advokat og notar
Storegade 2 Flensburg

HANSEN & CO.
Norderstrasse 94—96

PAUL PETERSEN
indeh. Nicolaus Petersen
Flensburg
Grosse Stra. 50 - Ruf 166

N. F. ANDRESEN
Ure — Guld- og sølvvarer
Flensburg
Holm 56 Tlf. 667
Grundlagt 1880

I. CLAUSEN
Indeh. Clausen & Diderichsen
Flensburg Holm 70
Fernruf 2209

Stempelfabrik - Gravørværksted
Carl Kähle
Flensburg, Holm 44, Ruf 145

ALGEA — WERK
Heinrich Lienau
Flensburg Ruf 921

JENSEN & BRUHN
Flensburg

FERD. HANSEN
Boghandel
Norderstrasse 42—44 Flensburg

Restaurant »BORGERFORENINGEN«
Flensburg
Johs. Heinrichsen

— Hans Jürgensen —
Flensburg

ERNST DAHLGAARD
Import & Export
Flensburg Husumstrasse 17 Tlf. 2786

Che. J. Vith
Flensburg

H. BECKMANN
Bellevue
Flensburg

ALFRED ALBERTSEN
Flensburg

DANSK BOGHANDEL
Hans R. Jørgensen
Nørregade 74 Flensburg Tlf. 709

Anton & Söhne
Maskinfabrik & Jernstøberi
Flensburg

J. JESSEN & CO. EFTF.
Flensburg

DROGERIE KARL TRAULSEN
L. Külper
Flensburg Südermark 2

AUGEN - OPTIKER
Ortelt
Flensburg, Grosse Strasse 16

BOY MAGNUS & CO
Flensburg

Restaurant
»PIET HENNINGSEN«
Indeh. Dagmar Brosolat
Flensburg Schiffbrücke
Tlf. Zentrum 683

HANS JØRGEN HANSEN
Herman Lønsvej 38
Flensburg

SOPHUS GREGERSEN
Malermester
Norder Str. 125 Tlf. 825
Flensburg

HEINRICH DAGEFØRDE
Skotøjslager
Orthopædisk skomagermester Flensburg

— Jeg tvivler på, at noget menneske kan besvare dette spørgsmål. Imidlertid tror jeg, man har lov til at sige, at det var de færreste politikere, der ikke var helt på det rene med, at en 29. august på et eller andet tidspunkt måtte komme, og at det ville være nødvendigt at gribe den rigtige situation, når den meldte sig. Ikke desto mindre er altså spørgsmålet, hvad der ville være sket *uden* en 29. august, uhyre svært at besvare. *Hvis* vi ikke havde fået den 29. august, og *hvis* vi ikke havde fået deportationen af politiet, bortførelsen af jøderne — *hvis* hele den tyske fremgangsmåde havde været anderledes, end den var, så kan ingen sige noget om, hvordan befolkningens hele stilling ville have været, eller hvordan krigsafslutningen var blevet for Danmarks vedkommende. Men tror De ikke, at spørgsmålet er ret overflødigt, eftersom tingene og deres forløb har deres egen indre dynamik, hvad man jo netop i besættelsens år fik et stærkt indtryk af!

— Hvad betød 29. august for Danmarks forhold til udlandet?

— *Jeg tror ikke, at udlandets indstilling er slet så enkel, som vi mange gange er tilbøjelig til at mene. I det hele taget tror jeg, at udenrigspolitik gennemgående bestemmes af mere hårdkogte forudsætninger end den, der ligger i, at et folk udnævnes til helte i større eller mindre grad.*

Lyder det lidt skarpt måske — så har jeg ikke noget imod at dæmpe det af og sige, at vi jo måtte have en interesse *ikke*

blot i at blive udfriet af andre, men *også* i selv at have tilkendegivet en klar modstandsvilje!

Natten til 29. august

— Hvordan husker De selve begivenhederne omkring 29. august?

— Som en stemning og en atmosfære, der i mangt og meget mindede om stemningen og atmosfæren fra 9. april 1940! Jeg havde været i folketinget den 28. august, og jeg husker, at jeg senere sammen med Hartvig Frisch og Hedtoft gik på en restaurant — så vidt jeg husker Nimb — og at vi var meget usikre overfor, hvad natten og den kommende dag kunne bringe. Senere — ved 4—5 Tiden om natten — ringede jeg til Hedtoft for at gøre ham bekendt med en besked, jeg havde fået, og som gik ud på, at tyskerne havde sat sig på telefoncentralen. Hedtoft svarede med at fortælle mig, at han netop havde fået oplysning om, at Peter Nørgaard var taget af tyskerne. Da Peter Nørgaard boede Enghavevej 74 og jeg Enghavevej 64, er der vist ikke noget mærkeligt i, at jeg pakkede mine sager og tog ud til det træffested, vi havde aftalt at benytte, såfremt »noget« skulle indtræffe!

Christmas Møller og vognstyren

Jeg havde forresten tidligt om morgenen den 29. august en ret egenartet oplevelse. Jeg stod på forperronen på den tidlige morgensporvogn, og der blev ikke vekslet nogen bemærkning mellem vognstyren og mig. Idet jeg steg ud af sporvognen, sagde jeg et par ord til vognstyren om det, der nu var i

gang, og manden vendte sig om og sagde med megen bitterhed i stemmen: »Ja, det kan vi også takke ham Christmas for!« Det var *ikke* ment som nogen venlighed! Man stødte flere gange på denne bitterhed vendt mod Christmas Møller — den indstilling ændrede sig jo unægtelig siden!

— Var der blandt politikerne enighed om, at tidspunktet for »en 29. august« var det rette? Og hvad mente De selv den morgen?

— *Jeg syntes, den trufne afgørelse var den helt rigtige, og at en hvilken som helst anden afgørelse ville have splittet tværs gennem partierne.* Der var næppe hos ret mange et øjeblik tvivl om, at det var rigtigt, hvad der var sket. Jeg husker, at en mand som Vilh. Buhl var fast overtydet om, at *nu* måtte skridtet tages.

Hvad jeg ellers husker fra denne dag — ja, jeg erindrer klart, at jeg var forbløffet, da jeg kom gennem Istedgade, hvor de tyske soldater kørte og marcherede, og jeg dér så, at børnene sad på fortovene og legede. Jeg indrømmer, at jeg blev rystet over, at forældrene lod børnene løbe den risiko, der ubestrideligt var tilstede.

Ja, og så husker jeg, at da jeg opdagede, at ingen havde været for at hente mig, var noget af det første, jeg gjorde, at tage ud for at besøge min gamle ven Peter Nørgaards kone og børn for så vidt muligt at berolige dem, som helt forståeligt var dybt ængstelige for, hvad der kunne ske.

MOGENS BOSTRUP.

POUL DONNS & CO.

Østergade 17—19

Lolland-Falsters Andelssvineslagteri

Nykøbing Falster

A/S I. A. Rasmussen & CO.
Repræsentation og import
For tootal Broadhurst leg
Company Limited - Manchester
Niels Hemmingsensgade 9
København K.

A/S DANSK REJSEBUREAU

Østergade 3

København K

HILBERTS SMEDE- & MASKINVÆRKSTED

Aktieselskab

Østbanegade 181

København Ø

ALME Frederiksborggade 54
Film — Reklame-foto
Palæ 1840 - 2608 - 6007

John R. Hanson

Østergade 26

København K.

BREINEBØLS REJSER

I. F. Beyersvej 21
København F.
Tlf. Fasan 2566

KRÜGERS TAPETER

Østergade 16

København K.

E. THOMSENS

METALVAREFABRIK

Kongovej 37 Asta 2165

Chr. Krogh

Norsvej 6 A

København V.

Central 2006

LARSEN & CHRISTIANSEN

Maskin- og værktøjsfabrik
PA. 9700 — Øster Voldgade 24

Charles Leisners Bogtrykkeri A/S

København

Jespersen & Pios Forlag

København

A/S Entreprenørfirmaet

PERSOLIT

Sct. Annægade 3

Tlf. AStA 3012

København K.

Ålestrup Motor Co.

E. Boll Tlf. 88

Ingeniørfirmaet

CONSTANTIN BRUN A/S

P. NIELSEN
Exportør Ålestrup

Hambrosgade 6

København

Sydsjællands Andelsvaskeri
Præstø

Ingeniørfirmaet P. LYTZEN

Jægersborgvej 47

FORD — FORDSON
Chr. Johannesen Præstø

Lyngby

Tlf. LY. 2705 og 6158

Hans F. Carøe A/S
Stege

A. C. Christensen

Tømrermester

Nordmarksvej 59

Tlf. KA. 1630 — 155

Sparekassen i Nykøbing
paa Falster

Ålestrup Maskinfabrik

Niels Dam

Tlf. 118

J. C. Stender

Sønderborg

J. P. Jeppesen
Nykøbing Falster

Aktieselskabet

JUTLANDIA CHEESE COMPANY

Skjødstrup

Da Danmark sagde Nej

Af fhv. udenrigsminister Ole Bjørn Kraft

Fhv. udenrigsminister
Ole Bjørn Kraft

Ved 10-tiden lørdag den 28. august fik jeg ved en telefonopringning besked om, at 9-mandsudvalget hastigt var sammenkaldt til møde på rigsdagen kl. 10,30. Spændingen stod foran sin udløsning; nu ville vi få besked.

Med undtagelse af retsforbundets repræsentant, Oluf Pedersen, var det lykkedes i den korte tid at få alle 9-mandsudvalgets medlemmer og alle medlemmer af regeringen samlet på Christiansborg i værelse nr. 8, måske det mest berømte værelse på rigsdagen. Her fandt i de »gode, gamle dage« de afgøren-

Ole Bjørn Kraft, der gennem besættelsestiden var en af vore meget ranke politikere, giver her en levende skildring af de spændende forhandlinger, der resulterede i den samlede rigsdags nej til de tyske krav den 28. august 1943.

Kort tid efter afslaget til tyskerne blev der forøvet et revolverattentat på ham. Han blev ramt af 4 skud, idet han blev ramt i det ene håndled, en anden kugle gik gennem venstre lår, en tredje ramte under højre armhule, mens den fjerde trængte ind i ryggen.

de politiske drøftelser sted, når vigtige beslutninger skulle træffes imellem regeringen og opposition. Her havde under hele besættelsen fra den 2. juli 1940 9-mandsudvalget holdt til, og her skulle også, efter at rigsdagen var sat ud af spillet, betydningsfulde drøftelser komme til at foregå. Nu blev dette værelse, der oprindeligt var indrettet til et radioværelse for rigsdagens medlemmer, rammen om en af de største beslutninger i vort folkestyres historie.

Det kunne straks mærkes på stats- og udenrigsminister Sca-

venius, at der var sket noget afgørende. Han var som sædvanlig tilsyneladende rolig, men han lagde ikke skjul på, at situationen var af en særlig karakter. Kl. 9 om morgenen var han blevet kaldt til dr. Best, der havde afleveret den tyske rigsregerings ultimatum om de foranstaltninger, som man krævede den danske regering skulle gennemføre. Svaret skulle afgives kl. 16 den samme dag. Scavenius havde forsøgt hos dr. Best at få at vide, hvad der ville ske, hvis kravene ikke blev imødekommet; de var jo af en sådan karakter, at denne udgang også måtte forudses af Scavenius, men dr. Best havde ikke villet udtale sig herom.

Scavenius skildrede dr. Best som en mand, der nu var sat ud af spillet. Han havde selv betegnet sig som en død mand, hvis politik havde lidt skibbrud. Han havde endogså sagt til den danske statsminister, at han var blevet behandlet meget hårdt i Berlin! Det var de militære autoriteter, der havde sejret, og som nu traf bestemmelserne, og han havde tilføjet, at man måtte endelig ikke være i tvivl om, hvilke følger et afslag ville drage efter sig: hele den kendte skala fra andre lande, deportationer, arbejdstvang, gidsler, terrorhandlinger for at få landet til at falde til føje for tyskernes vilje.

Jeg skal ikke her skildre det politiske indhold af det tyske ultimatum eller i detaljer gennemgå forhandlingerne, det er sket andetsteds. Men hvorledes var nu stemningen blandt de mænd, der måtte træffe en beslutning, om hvis vidtrækkende

N. P. MØLLER
Tømrerforretn. - Maskinsnedkeri
Sundsmarksvej 8 Sønderborg

JØRGENSEN & NIELSEN
Maskinnfabrik
Sønderborg

Tapet køber man
hos **LARSSON**
Sønderborg

»EKSPRES« — **Chr. Jensen**
Sønderborg dampfarveri og
kemiske tøjrensning
Perlegade 80 Tlf. 2600

JACOB NIELSEN
Ure - Optik - Guld- & sølvvarer
Perlegade 48 Tlf. 3546 Sønderborg

CAFE KOCK
Sønderborg Tlf. 2447

»IRIS«
Brdr. Mortensen
Tlf. 2266 Sønderborg

H. C. Jacobsen
Jernbanegade 8
Sønderborg

Fa. L. M. Josias
v/ C. Borchardt Sønderborg

SHELL SERVICE STATION
v. M. Hansen
Alsgade 2 Sønderborg Tlf. 1932-

JØRGEN PETERSEN
Slagter- og viktualieforretning
Ringgade 77 Sønderborg

P. VILLADSEN
Entrepenør- og Byggefornetning
Sønderborg

Tobakshuset
Karl Petersen
Sønderborg Tlf. 2204

N. K. Kristensen
Malermester Sønderborg

KAPPEL & SØNDERGAARD
Tandlæger Sønderborg

Brødrene Eegholm
Sønderborg

LOUIS PETERSEN
Rør- og sanitetsforretning A/S Sønderborg

Hans Knudsen
JERN- OG STAALFORRETNING A/S
Sønderborg Tlf. 304 (10 lin.)

1/8 SØNDERBORG
JERNFORRETNING

FR. TINGLEFF
Kafferisteri Sønderborg

1/8 Sønderborg Trælasthanel

CHR. SCHMIDT
ved Colosseum
Sønderborg

J. STAUGAARD
Motorcykler
Sønderborg Tlf. 3375

HOTEL SØNDERBORGHUS
Sønderborg

JENS KNUDSEN
Herre- og drengebeklædning
Sønderborg

J. H. KOCK
Sønderborg

Hilmer Holm
Herre- og Drengeskivpering
Sønderborg

OPTIKER MØLLER
Sønderborg

IDRÆTSHØJSKOLEN
i Sønderborg
Tlf. 1848

konsekvenser, ikke alene for dem selv, men først og fremmest for hele det danske folk, de ikke kunne være i tvivl. Jeg kan ikke finde bedre ord for det end: *afklaret alvor*. Vi havde under besættelsestiden haft mange bevægede møder i dette værelse, og hvor mange timer er forløbet, inden vej til enig beslutning blev fundet. Udenrigsminister Scavenius havde en særlig evne til at kalde lidenskaberne frem ved sine skarpe, ætsende, ofte direkte hånende bemærkninger; en intolerant mand overfor anderledes tænkende, men må det tilføjes, med det forsonende træk selv at kunne tage råt for usødet, og når kampen var forbi, glemme de hårde ord. Men ved dette møde var der intet af alt dette. Det blev en rolig, lidenskabsløs — ja afklaret forhandling. Thi om resultatet var der fra første øjeblik ingen tvivl. Dette hverken ville eller kunne nogen dansk regering acceptere, hvis den ville vedblive med at være en dansk regering, det vil sige en regering, som det danske folk følte som sin, som repræsentant for sine interesser. Der var naturligvis nuancer i indstillingen, som også kom til syne under forhandlingerne. Udenrigsministeren havde, som det jo i realiteten havde været tilfældet næsten hele tiden, sin egen betragtningsmåde.

Medens det altovervejende flertal i forsamlingen ikke alene mente, at det var umuligt at acceptere tyskernes brutale krav, men heller ikke under nogen omstændigheder ville det og for manges vedkommende utvivlsomt føltes det som noget trods

alt godt og tilfredsstillende, at den tvetydighed, som hidtil havde bestået i forholdet mellem tyskerne og os, endelig blev afløst af det klare brud, så betragtede Scavenius utvivlsomt resultatet som sin politiks nederlag, som man ganske vist ikke kunne komme uden om, men hvis konsekvenser han kun så i mørkt lys. Hans stilling var den, at hvis man kunne stå sammen om en beslutning om at acceptere, ville han gøre det for at skåne den danske befolkning, men han så klart, at en sådan udvej ikke var mulig også af den grund, at selv om politikerne ville træffe en sådan beslutning, ville befolkningen ikke, og regeringen blive så kompromitteret, at det alligevel ingen ting ville nytte, og det derfor var umuligt at acceptere den. Således nåede man adskilte veje til det samme resultat.

Forhandlingens egentlige leder var fhv. statsminister *Buhl*. Han var på dette tidspunkt 9-mandsudvalgets formand og havde i realiteten i de sidste måneder af ministeriet Scavenius' tilværelse, på grund af statsministerens manglende interesse for de indre politiske spørgsmål, i virkeligheden fungeret som en uofficiel statsminister, der samlede de politiske tråde i sin hånd. Ved denne drøftelse holdt han med fast hånd forhandlingen samlet om det væsentlige. Han afbrød således justitsminister *Thune Jacobsen*, da denne gjorde nogle bemærkninger om ting, man måtte have noget nærmere besked om, da det jo simpelthen var umuligt f. eks. for politiet at gennemføre de krav, som der blev stillet. Det var ikke detaljerne, der havde betydning, sagde *Buhl*. Det, det drejede sig om, var, om den danske regering

Den 29. august 1943 overtager tyskerne for første gang vagten ved de kongelige slotte. Her står de tyske vagtposter foran Amalienborg slot.

HC OLSEN
Jydsk Uldvare

Holbæk
Tlf. 1096

✧

SKANDINAVISK
MØBEL VÆRK A/S

Holbæk

DANISH BUTTER &
CHEESE COMPANY

Holbæk Danmark

ASMUSSEN & WEBER

Holbæk København

Carl Weinreich
AUTOGAARDEN

Holbæk

A/s HOTACO

København C. 13842

Holbæk 1213

Horsens 3313

Holbæk Amts Andels-Svineslagteri

Handelskompagniet

Aktieselskab

Holbæk Amts Venstreblad

SELVPRESSERE . TRAKTORER . JORDFRÆSERE

Acam A/s - Holbæk

HOLBÆK AUTOLAGER

★ **Thor-Vask A.S** ★

Slotsmarken

Holbæk

CARL RASMUSSEN

Kalundborg

Tlf. 1000

=====*Hansen & Fredsgaard*=====

HOLBÆK

skulle blive en lydregering; naturligtvis var det helt uakceptabelt at gennemføre krav af denne art.

Et af de spørgsmål, der blev drøftet på mødet, var konsekvenserne af det nej, som man straks havde forstået ville blive resultatet. Også her nåede man ret hurtigt til en forståelse af, at blev tyskernes reaktion den ventede, ville det være slut med regeringens og rigsdagens deltagelse i landets styre. Fra en enkelt side (forsvarsminister *Brorson*) rejstes tanken at prøve en fortsættelse gennem et ministerium af departementschefer, men denne tanke blev hurtigt opgivet. Thi som jeg selv sagde ved mødet: den tilstand, tyskerne vil skabe, udelukker et folkestyres medvirken, og vi kan naturligvis ikke pålægge andre at påtage sig en gerning, som vor samvittighed forbyder os selv at udøve.

Under forhandlingerne stillede jeg et forslag, som imidlertid ikke vandt tilslutning. Jeg henstillede, at man søgte udvej til at give det danske folk en meddelelse om den danske regering og rigsdags holdning f. eks. gennem radioen, således at folket fik sand og fuld oplysning om de tyske krav og om vort svar. Vi var jo endnu i besiddelse af den danske radio. Men tanken fandt ingen jordbund, betragtedes åbenbart som teknisk uigennemførlig, eller måske mente man, at en sådan meddelelse, der naturligvis måtte udsendes umiddelbart efter, at vort svar var afgivet, ville skærpe situationen og føre til handlinger, som ellers

kunne undgås. Jeg tror imidlertid stadig, at det havde været rigtigt på denne klare måde straks at tage det store skridt og dermed undgå misforståelser og uklarhed.

På mødet blev det besluttet at indkalde partierne til en forhandling så hurtigt som gørligt. De fleste rigsdagsmænd vidste, at situationen var spændt og havde holdt sig rede, skønt rigsdagen ikke på daværende tidspunkt var samlet. Det konservative parti holdt møde kl. 13, og her redegjorde jeg for stillingen. Forhandlingerne kunde blive meget korte, da der i gruppen herskede fuldstændig enighed om, at der kun var et at gøre: blankt at afvise det tyske ultimatum. Vi havde i partiet gennem lang tid stræbt frem imod en situation, hvor en enig og samlet rigsdag sagde det længe ventede nej til tyskerne. Nu var situationen der. I mødet gav

gruppen tilslutning til en tale, som handelsminister *Halfdan Hendriksen* skulle holde i statsrådet, der var indkaldt til om eftermiddagen, og i hvilken han ville fraråde Hans Majestæt, at den danske regering tiltrådte det tyske ultimatum. Også i dette møde var alle klare over, at vi nu gik ind i en ny periode af besættelsen, der formodentlig ville forandre vilkårene fundamentalt. Det fandt udtryk i de ord, hvormed jeg i min egenskab af formand for rigsdagsgruppen sluttede mødet. Jeg sagde: Jeg finder øjeblikket så højtidsfuldt og alvorligt, at jeg vil slutte dette møde, som måske bliver det sidste, som det konservative folkepartis rigsdagsmedlemmer kommer til at afholde i længere tid, og hvor en så alvorlig beslutning er taget, med at udtale: Gud bevare vort elskede fædreland, leve Danmark! Gruppens medlemmer rejste sig, og vort sidste officielle møde under be-

Efter en tapper kamp i Isefjorden sættes »Niels Juel« af det danske mandskab på grund. Man ser tydeligt skibets vandlinje et stykke over vandoverfladen.

J. A. HANSEN A/S

Kolding

A/S TH. PETERSEN & CO.

Kolding

A/S MARIUS MOGENSEN

Kolding

Dansk Kafferisteri

Aktieselskab

Kolding

EJNAR LUMBYE

Udstyr - Værktøj
Telefon 1058 & 2058

Kolding

HANS NANSEN

Sølvsmiede A/S

KOLDING

Aktieselskabet

KAALUNDS SÆBEFABRIKER

Kolding

A/S FR. LUMBYE

Papir en gros

Bogtrykkeri

Papirvarefabrik

Kolding

Bertram Knudsen & Son

SAXILDHUS
AKTIESELSKAB

Kolding

**KONDITIONERI
HOTEL
RESTAURANT**

A. D. BURCHARTH & SØN

Lak- Fernis & Farvefabrik

Kolding

**A/S SLOTSMØLLENS
FABRIKKER**

Kolding

sættelsen sluttede med leveråb for fædrelandet.

Den næste dag blev 32 af gruppens 44 medlemmer arresteret af tyskerne.

Kl. 13,30 var der påny møde mellem regeringen og 9-mandsudvalget. Her var også Oluf Pedersen nået frem. Alle partier gav meddelelse om, at de afviste kravene, men om svarets udformning var der en kort diskussion. Erik Scavenius var inde på en tankegang, der, som hvis den var akcepteret, ville føre til en afvisning af de mest drastiske krav, t. eks. om gidsler og om dødsstraf og overlod det til tyskerne selv at udføre dette, medens man accepterede nogle af de mildere. Det mødte straks protester fra alle sider. Dr. Munch ville dog gerne høre indholdet af en sådan svarskrivelse, men da statsministeren havde læst det udkast, han på forhånd havde udarbejdet i denne henseende, op, udtalte Buhl straks, at han var overbevist om, at man ikke fra nogle af partiernes side ville give tilslutning til en sådan imødekommenhed, der kun ville føre til, at man kompromitterede sig selv. Scavenius lod derefter spørgsmålet falde, og det svar, der blev det endelige, blev derefter eenstemmigt vedtaget.

Allerede om morgenen havde stats- og udenrigsministeren sat sig i forbindelse med Kongen, og der var indkaldt til statsråd kl. 14,15. På 9-mandsudvalgets vegne satte Buhl sig i forbindelse med kabinetssekretæren for at høre, om Kongen havde noget ønske om en samtale med re-

præsentanter for rigsdagen. Kabinetssekretæren kunne meddele Buhl, at kongen allerede havde udtalt ønsket om at komme til at tale med repræsentanter for rigsdagen, og kort tid efter modtog 9-mandsudvalget anmodning om at sende en repræsentation af formændene for partierne. Buhl, Ole Bjørn Kraft Knud Kristensen, A. M. Hansen og Oluf Pedersen tog derefter til Amalienborg. Kongen og kronprinsen modtog os i Havesalen i det samme rum, hvor kongen d. 5. maj 1945 skulle komme til at modtage befrielsesregeringens medlemmer; men den 28. aug. var det ikke befrielsen, men kampen for den, der stod for. Vi, der var til stede, vil aldrig glemme dette møde, hvor kongen så stærkt og inderligt bekræftede sin samhørighed med sit folk og dets valgte repræsentanter. Kongen var endnu svag efter sin sygdom, og det sårede ben lå på

en skammel dækket af et tæppe. Een for een gik vi frem og trykkede kongens hånd. Kongen var meget bevæget, da han straks derefter tog ordet og overfor os gav udtryk for sin samstemmighed med den beslutning, som statsministeren kort forinden havde meddelt ham, vi havde taget. Kongen understregede, at han tillagde det den allerstørste betydning både udadtil og indadtil, at vi var enige og stod samlet. Kongen var ikke i tvivl om, at beslutningen om afvisning af det tyske ultimatum kunne få de alvorligste konsekvenser, men det kunne ikke rokke ved beslutningens rigtighed og måske, sagde kongen, ligesom med et lille smil midt i alvoren, kan vi håbe, at den korteste tid er tilbage. Han takkede for den gerning, der var blevet udført af rigsdagen og bad om, at denne tak ville blive bragt videre. Jeg takker Dem,

29. august 1944 på Rådhuspladsen. Blandt de mange, der andægtigt holder 2 minutters stilhed, slentrer en række af provokatører fra Dagmarhus med hænderne i bukselommen.

A. C. Hansen

Tlf. 10 & 11

Middelfart

MIDDELFART BANK A/S

A/S DANSK AMMUNITIONSFABRIK

Otterup

MIDDELFART MEJERI

E. C. CHRISTENSEN

Middelfart

Tlf. 102

Tlf. 602

Aktieselskabet

Fredericia Stole- og Polstermøbelfabrik

OTTERUP

RØR- OG TAGSTENSFABRIK

v. P. O. Nielsen

M. af I.

Tlf. 101

Fredericia Karosserifabrik

Ingolf Andersen

Vesterdalsvej

Tlf. 1869

Når De skal købe
armbåndsure, da husk navnet

»BENDO«

Schweizerfabrikat til den
populære pris

Fås kun hos

»TEMPUSURMAGEREN«

Fredericia Motorkompagni

Aktieselskab

Aut. Bur-Wain & Ferguson forh.

Banken for Ringe og Omegn

Aktieselskab

FÆLLESBAGERIET $\frac{1}{2}$

Kongensgade 31

Fredericia

AUTOGAARDEN A/S

Aut. S. M. C. forhandler

Købmagergade 29

Fredericia

Tlf. 2030

**FREDERICIA
CEMENTVAREFABRIK A/S**

Tlf. 704

FREDERICIA MEJERI

Gothersgade 14

Tlf. 1428 — 1429

Aktieselskabet

Fredericia Cellulosefabrik

Aktieselskabet

FREDERICIA SØLVINDUSTRI

Tlf. 215

Fredericia ny Tømmerhandel

Aktieselskab

Tlf. 800

sagde kongen, fordi De står samlet i denne alvorlige stund.

Derefter tog Buhl ordet og gav på vore vegne i smukke og alvorlige ord udtryk for den taknemmelighed, som vi alle følte overfor kongen for de ord, han havde udtalt, og fordi han nu som under hele besættelsen stod sammen med regeringen. Alle dele af vort folk, sagde Buhl, vil forstå, hvad dette betyder, og vi takker Deres Majestæt for, hvad De nu i dag har sagt til os.

Således bekræftedes endnu en gang samhørigheden imellem konge og folk, og da vi tog afsked med kongen, var vi alle meget bevægede og søgte at vise kongen, hvor taknemmelige vi var over hans holdning og ord til os i en stund, som vi alle måtte føle var afgørende.

Efter at der havde været afholdt statsråd, hvor den trufne beslutning formelt blev statsakt, afleveredes det danske svar til den tyske befuldmægtigede kl. 15,30 med bud en halv time før tidsfristen for ultimatumet var udløbet. *Den 9. aprils ja til den tyske kapitulationsbetingelse var blevet til den 28. augusts nej til en betingelsesløs underkastelse.*

Man havde vel egentlig ventet, at svaret ville have ført til en øjeblikkelig tysk reaktion eller et tysk svar, og 9-mandsudvalget i regeringen var derfor indkaldt til et møde kl. 17,30 for eventuelt at modtage en besked. Der skete imidlertid intet, men vi forstod, at tingene alligevel var under udvikling. Sva-

ret var, hed det sig, gået videre til Berlin og samtidig forelå der oplysning om, at telefon og telegraf til udlandet var afbrudt, og at bevæbnede tyske styrker havde taget opstilling ved banegården, og at andre tyske troppestyrker var trukket til København eller var undervejs dertil.

En mærkelig stemning herskede denne eftermiddag på rigsdagen. Mange af medlemmerne blev derinde i de første aftentimer for at drøfte, hvad der var sket og overveje fremtiden, men der var ingen trykket stemning, tværtimod tror jeg, hvis man havde spurgt den enkelte rigsdagsmand, der havde været med til disse afgørelser, hvad han følte, at svaret da ville blive en lettelse over, at der nu endelig var taget klart standpunkt, en altbestemmede tro på, at beslutningen var rigtig og en tryk forvisning om, at når folk og rigsdag stod sammen i kampen mod tyskerne, var vi inde på den rette vej, og så kunne selv den sværeste modgang bæres.

Nogle af mine venner, folketingsmændene Aksel Møller og Poul Sørensen, havde igennem lang tid haft en fortrolig forbindelse med politiets efterretningsvæsen. Også denne aften blev vi holdt underrettet gennem dette om, hvad der skete. Det danske politi vidste, at arrestationslister var udarbejdet, og at en række konservative navne fandtes på disse lister. Det rejste naturligvis spørgsmålet for os, om vi, hvad vi let kunne have gjort, skulle flygte

til Sverige eller holde os skjult, eller om vi skulle afvente begivenhederne. Vi behøvede ikke at diskutere det længe. Det stod os i virkeligheden hurtigt klart, at det rigtigste ville være at blive. Hvis tyskerne arresterede os, ville det danske folk straks igennem denne handling forstå den afgørende ændring, der var indtrådt, at tyskerne nu på afgørende måde havde brudt sine løfter fra den 9. april. En arrestation af rigsdagsmænd kunne kun bidrage til, at en samlet dansk modstand, et klart og afgørende bud, hurtigere ville tage form.

Medens jeg endnu var på rigsdagen og erindringen var frisk, dikterede jeg til en sekretær en beretning om dagens forhandlinger, som her danner grundlaget for denne redegørelse.

Hen på aftenen tog jeg til mit hjem og talte med min kone og mine børn om situationen. Jeg var overbevist om, at den næste dag ville bringe min arrestation, og jeg traf mine forberedelser dertil, pakkede en lille taske med de nødvendigste ting og lagde rent tøj frem. Vi blev vækket ved 4-tiden ved at høre skydning ude i byen. Et øjeblik efter ringede det voldsomt på døren. Da jeg gik ud for at lukke op, stod der en tysk Feldwebel med stålhelmet og fuld krigsmæssig udrustning. Han stak mig en revolver i maven:

Sind Sie Ole Bjørn Kraft?

Ja!

Verhaftet!

50 år.

Bogtrykker Hak Jørgensen, tidligere Frøslev, fejrede 50-års fødselsdag lørdag den 13. august.

A/S *Sydjydsk*

Trælasthandel

C. F. Müllers Eftf.

Kolding

Aktieselskabet

S.WINKLERS EFTF.

Kolding

Kolding Trikotagefabrik

DANSK OLIE IMPORT

Kolding

1/2 Georg Jensen

Damaskvæveriet

Kolding

Thorvald Thøgersen 1/2

Trikotagefabrik

Kolding

ARP's Møbellager

Tlf. 2108 . Buen 1 . Kolding

Jochum Jensens Maskinfabrik A-S

Telefon 107 — 457

Kolding

A-S Sydjydsk Maskinfabrik

Kolding

A. G. ISAKSEN

Kolding

Det var EN GOD SØNDAG

Ambassaderåd Ebbe Munck.

Danmarks nuværende ambassaderåd i Helsingfors, Ebbe Munck, udførte i Stockholm under Danmarks besættelse et fortjenstfuldt arbejde med at skaffe de virkelige oplysninger om Danmark ud til offentligheden i den frie verden. I Januar 45 fyldte han 50 år, og Berlingske Tidende bragte i den anledning en fødselsdagsartikel. Herved vakttes den tyske vrede, så det i 8 dage var bladet forbudt at udkomme med annoncer.

Ebbe Munck skildrer her, hvordan 29. August tegnede sig, set fra Stockholm.

Jeg har ikke mine dagbøger og papirer ved hånden - de er forlængst med glæde stillet til rådighed for dr. Hæstrup - og det falder mig derfor lidt vanskeligt præcist at redegøre for, hvorledes vi oplevede den 29. august for 12 år siden i den stockholmske svingdør.

Vurderingen af selve dagen og de begivenheder, der gik forud, står mig derimod klart i erindringerne.

Med en vending fra et samtidigt brev, jeg tror det var Frode Jakobsen, der skrev til Christmas Møller i London, kan dagen umiddelbart karakteriseres: det var en god søndag.

Det kan måske i øjeblikkets Danmark lyde lidt ved flot, at man kan tillade sig at karakterisere så voldsomme og blodige begivenheder med en vending som denne. Men det er givet, at således tænkte de dengang, og således vil vi også i denne retrospektive vurdering fortsat mene.

Hvorfor? Ganske simpelt, for-

di natten mellem den 28. og 29. august 43 historisk set er den nat, hvor Danmark og det danske folk vandt sejr over den opportunistiske forvirring — for ikke at sige sløvhed — der stort set havde behersket landet i de næsten 3½ år, der var forløbet siden den 9. april 1940.

Dagens ansvar, og man har vel lov at tilføje dagens ære, var modstandsbevægelsens. Målet var i gerning at blive accepteret som de vestlige demokratiers allierede og midlet var som bekendt sabotagen.

Direktivet for den danske frihedskamp i samarbejde med den britiske organisation SOE (Subversive Organization Executive) var givet allerede i efteråret 1940, da den daværende chef for SOE, sir Charles Hambro aflagde besøg i Stockholm. Men det tog tid, inden de danske modstandsgrupper blev effektivt organiserede, og det tog tid, før den øvrige befolkning

blev overbevist om sabotagens nødvendighed.

Uden egentlig centralledelse, denne kom først med frihedsrådets dannelse i tilslutning til begivenhederne pr. 29. august, uden tilstrækkelig våben og øvrig udrustning var sabotagens første mål nærmest af politiske karakter. Sabotagen var i årene inden august 43 det vigtigste våben mod den officielle samarbejdspolitik samtidig med, at den delvis formåede at placere os således, at udlandet forstod vores særlige stiling.

Dette første mål blev nået af SOE og de danske modstandsgrupper, da sabotagebølgen i sidste halvdel af august 43 fremkaldte den politiske omvæltning. Kulminationen kom med sprængningen af Forum den 24. august og de store ødelæggelser mod de jyske jernbaner den 21. og den 26. august. De samtidige strejker, der havde folkeopinionen med sig, medførte tyskernes uantagelige krav til den danske regering. Hæren blev afvæbnet, flåden blev sænket. Scavenius meldte pas.

Bruddet med den danske og den tyske regering var kommet. Der var ganske vist enkelte tilbøjeligheder til nye regeringsdannelser der, såfremt de var blevet til virkelighed, ville have tilføjet Danmark uoprettelig skade på allieret hold. Men bruddet viste sig heldigvis at være definitivt.

Fra september 43 opstod en hel ny situation: Det anonyme frihedsråd overtog ledelsen af kampen i Danmark og SOE's hovedopgave blev nu at holde modstandsgrupperne effektivt forsynede ad luft- og søvejen, samtidig med at alle bestræbel-

Oscar Christensen ^{A/s}

Kolding

Fællesforeningen for Danmarks
Brugsforeningers Fabrikker

Kolding

Den danske Landmandsbank

Hypothek- og vekselbank

Aktieselskabet

Kolding afdeling

LOUIS BONNICHSEN

Kolding

I/S DANA

Sydjysk Iscreamfabrik

Tlf. Kolding 1848

KOLDING FOLKEBANK

Aktieselskab

Thorvald Pedersen, Odense ^{A/s}

Kolding afdeling

Glas og træ en gros

Bank-Aktieselskabet

Kolding Laane- og Diskontokasse

Spare- og Laanekassen

for Kolding By og Omegn

Sådan husker vi DEN 29. AUGUST

Af Børge Outze

Det var mørkt den aften — mørkt, som det kun kan være en augustaften med overtrukken himmel i en mørklagt storby. Det var stille som i minutterne før et uvejr.

Det havde trukket sammen i ugevis. Tre års indestængt had havde fået udløsning under strejkerne i provinsbyerne, kravene til regeringen var uopfy-

delige, i Berlin var skarpere kurs mod Danmark beordret. Klokken 16 den 28. august havde det danske udenrigsministerium afleveret sit høfligt negative svar i den tyske legation. Justitsministeriet havde meddelt politimestrene, at politistyrkerne skulle trækkes tilbage, hvor tysk militær blev sat ind.

Den 28. august var en lørdag. Om morgenen var 5 skibe med 10.000 tyske tropper, elitesoldater med moderne materiel af enhver art løbet ind i frihavnen, i Kastrup lufthavn holdt flyveskinner startklare med opvarmede motorer, panservogne iagttoges ved byens udfaldsveje, motoriseret artilleri var inden mørkets frembrud kørt gennem byens hovedgader — demonstrationskørsel.

Stilheden varede hele aftenen.

ser gik ud på at koordinere modstanden i Danmark med de allierede operationer på andre fronter. Den politiske fase var afløst af den militære kamp.

»Den gode søndag« blev således den skelsættende dato i okkupationens historie. Det var på et sent tidspunkt af krigens gang. De allierede sejre i Afrika og i Rusland var allerede en kendsgerning, kampen i luften og på havet var praktisk talt afgjort til de allieredes fordel og forventningerne til de nært forestående felttog i Italien og i

Frankrig gav optimistisk genklang blandt undertrykte folk. Men det var trods alt ikke for sent.

I frihedsrådets eet og et-halvt års »regeringstid«, hvor ingen officiel regering sad ved styret hjemme, og hvor ingen eksilregering i London komplicerede forholdet, vandt Danmark sin ære og sit ansigt tilbage.

»Den gode søndag« blev danskerne afgørende svar til de tyske voldshandlinger.

EBBE MUNCK.

Politiets patrullebiler var de danske myndigheders øjne, militærets efterretningsvæsen og bladredaktionerne var deres øren. Før midnat vidste man, at en lang kolonne motoriseret tysk artilleri holdt på Roskildevej med kølerne mod Vesterbrogade. I mørket i den indre bysgader løb man nu og da på tyske snigpatrouiller: Feltgendarmen. Slaget var ventet ved midnat.

Der skete intet. De store, tyske lastbiler blev holdende på Roskildevej, i Frihavnen hørtes dog lidt våbenklirren og motorstøj med mellemrum.

I de første nattetimer regnede det. Man gik gennem de natte-stille gader, lyttende efter fodtrin og motorstøj, som ikke kom

Natten gik. Henimod klokken 4 kimedede telefonerne: Tyskerne rykker ind! Og så kom det slag i slag: Slotsholmen besat, artilleri på Rådhuspladsen, tropper på Nørrevold, tropper på vej mod Holmen. Bladredaktionerne slog alarm, selv ventende besættelse og arrestationer hvert øjeblik. De gik ram forbi. Men den, der vovede sig udenfor, fik en bajonet presset mod mave-skindet og ordre til at forsvinde. København blev besat endnu engang.

Ved 4-tiden smældede de første skud, fulgt af øresønderrivende eksplosioner. Fra tagene i den indre by lod ildglimtene sig lokalisere til Holmen. Vi vidste, hvad det var: Den danske flådes undergang. Den sænkede sig selv for ikke at falde i fjendens hånd. Så holdt Vedel alligevel sit løfte . . . Vi vidste, det skulle ske sådan. Mandskabet derude havde ikke haft orlov i

KERTEMINDE JERNSTØBERI

Glamsbjerg Trævarefabrik og Savværk ^A/_S

MASKINFABRIKEN

HJORTHOLM

v. Sv. Nielsen

Tlf. 25

Glamsbjerg

Glamsbjerg Betonvarefabrik

v. R. Løntoft

Tlf. 209

»**GYFA**«

Glamsbjerg

ALF LEHMANN

aut. S. M. O. forhandler

Tlf. Haarby 61

POUL MOSE

Handelsgartner

Glamsbjerg

Køng Sogns og Omegns Sparekasse

Glamsbjerg

C. M. MADSENS FABRIKKER

HAARBY

*Haarby Murer- &
Betonstøbeforretning*

v. H. M. Hildebrandt

Tlf. 69

SYDFYNS INGENIØRKONTOR

Hårby

Tlf. 200

^A/_S **EJBY SAVVÆRK** EJBY

A. Aabye Madsen

Tlf. Ejby 50

Haarby Maskinfabrik

Indeh. Olfert Jensen

Tlf. Haarby 34 og 334

29. august-stemning fra Odense.

en uge. Skibene var bemandede og udrustede, og værkstederne havde fabrikeret bomber til sænkning af de skibe, som ikke kunne slippe ud af havnen. Vi vidste, at de arbejdere og funktionærer på Holmen, som ikke havde militære hverv, var blevet sendt bort fra Holmen kl. 16, mens alle andre blev. Der var udleveret »skarpt« til søværnets kaserne og til skibenes besætninger. Vagtmandskabet var forstærket.

Snart knitrede ilden fra andre kanter af byen. Den lod sig lokalisere til kaserne. I gaderne smældede hist og her enkelte skud. Motorer brummede. Telefonforbindelsen brød sammen.

Ved daggry kom flyverne: Terrorflyvning lavt over hustagene som 9. april, så motorlyden forstærkedes i genlyd fra gårdskakterne, et stigende og faldende brøl af støj under maskinens vinger. Men fra observationsposten på taget kunne man se, at det var bluff. 5—6 maskiner cirklede over København, dykkende og stigende. Formålet

måtte alene være at forstyrre Københavnernes morgensøvn. Intet tydede på luftangreb.

Nattens ildkampe havde fundet sted i silende regn og under tordenskrald mellem eksplosionsdrønende. Nu, ved daggry, var det klart vejr igen, køligt som i september, solskin og blå himmel som den 9. april.

Københavnerne kom ud af husene og så tyske soldater marchere i gaderne, en anden type soldater end de vante græshopper, højere, barskere folk, der så ud, som var stålhelmen en del af deres hoveder. Det var SS-tropper, Europas bøddelknægte, samlet sammen her for at knægte det oprørske mønsterprotektorat.

Ved daggry opdagede man, at også andre end militære styrker havde været på færde. Gestapo havde arbejdet. En arrestationsbølge var gået over landet. Den negang var det ikke en og anden illegal, som var fanget. Det var rigets kendte mænd, som var ført til Alsgades skole i København, til kaserne i Odense, til

Staldmestergården i Kolding. Hvor lå overhovedet Alsgade?

Gidsler!

Det blev en dyster morgen. Man ringede rundt for at få oversigt og noterede navn efter navn på mænd, man kendte: Rigsdagsmænd, forretningsfolk, kunstnere. Værst af alt: Der var jøder imellem. Overrabbineren! Var det optakten til det, som måtte komme også i Danmark?

Det var det.

Hvad vidste vi den morgen?

Hukommelsen er upålidelig. Ser man tilbage ad den vej, man kom, ser man kun bakketoppe. Skriver man erindringer, forveksler man let viden nu med viden dengang. Den, som skriver disse linier, ledede dengang det illegale nyhedsbureau »Information«, var det end primitivt endnu. Blandt de få papirer, som er reddet fra bureauets første halvår, findes meldinger fra den 29. august og dagene derefter. Af dem kan det ses, hvad man vidste, og hvad man troede i København, der i de døgn blev afskåret fra omverdenen og kun hørte, hvad rejsende med de sidste tog berettede. Det er typisk, at man i provinsen troede, det gik værre til i København, end det faktisk gjorde, mens rygtesmede i hovedstaden svælgede i vældige kampe i Næstved og Svendborg.

Ja, hvad vidste vi så? Vi vidste, at der var kæmpet på kaserne, ved Amalienborg, ved Sorgenfri, ude omkring i landet. Vi vidste, at flåden var ødelagt — det var der øjenvitner nok til — og i formiddagstimerne så københavnerne med egne øjne marinesoldater marchere gennem gaderne, afvæbnede,

Fredericia Dagblad

K. Tram. Møller

»Biobygningen«

Fredericia

Tlf. 1002

Fredericia Skotøjsfabrik

Foderstoffabrikken **VITAKRAFT** A/S

Fredericia

RADIO-Doktoren

Tlf. 2215

Prinsessegade 29

Fredericia

^{A/S} **Fritz Duus**

Fredericia

Carl M. Cohr's

Sølvvarefabriker A/S

Al fœrsikring

DANNEVIRKE

Hovedkontor: Fredericia

krigsfanger. Senere kunne man se dem som fanger på skoler og kaserner. Prærievogne med last af fanger rullede op foran Dagmarhus og Alsgades skole.

Hvad vidste vi mere? Ikke meget! Men rygterne vidste desto mere. De fortalte, at prins Knud var faldet på Holmen, at kronprinsen var såret ved Amalienborg, at en marinesoldat havde forskanset sig i Vor Frelseres kirketårn.

Op på dagen vidste vi med sikkerhed, at skibe havde slået sig igennem til Sverige, men at

»Niels Juel« var blevet stoppet af tyske flyvere ved udsejlingen fra Isefjorden. Chefen, kommandør Westermann, var i København igen. Vi vidste, at de allerede eksisterende ruter var overbelastede, især til Hven, og vi vidste, at tropper fra Holbæk eller Roskilde var gået over til Helsingborg akkurat som 9. april.

Broerne var besat af tavse, SS-soldater; ved alle sidegader til strøget dannede de kæder. Men man gik igennem på hvilket papir som helst — et kørekort

var godt, blot man sagde ausweiss.

Det var solskin og søndag, solskin efter torden. Og vi greb os i at smile lettet. Nu, endelig, var usikkerheden forbi. Danmark havde vist sit sande ansigt. Blot nu udlandet forstod os!

Radioen fra Sverige og England fortalte dagen igennem, at man forstod os. Det var rygter det meste: Nyhedstjenesten var ikke så effektiv, som den senere blev. Vi sendte vore meldinger »over«, og de havnede hos til-

29. AUGUST 1943

General von Hannekens proklamation til det danske folk om den militære undtagelsestilstand var slået op på alle gadehjørner

Brødrene N. & KR. PETERSEN A/S

Bogense

Tlf. 34

Tlf. 64

NORDFYNS MASKINFABRIK

BOGENSE

FR. KRAACK

Bogense

Tlf. 65

Postgiro 6436

Sophus Jensen

Bogense

Tlf. 212

≡ *Andelssvineslagteriet* ≡

I BOGENSE

A/S **BOGENSE BANK**

Banken for
Otterup og Omegn
Aktieselskab

P. RASMUSSEN

Otterup

fældige journalister i Sverige. Ofte kendte vi ikke beretningerne igen, når vi hørte dem i radioen. Den mest sensationsprægede nyhed gik bedst igennem.

I døgnene omkring den 29. august lærte den illegale presse og efterretningstjenestens mænd, at vi måtte have hånd i hanke med nyhederne helt til London, helt frem til de udenlandske aviser. Den 29. august gav stødet til, at Dansk Presse-tjeneste dannedes i Stockholm, og her fandt nyhedstjenestens mænd i Danmark det bureau, de kunne stole på.

Alt det, som dengang var rygter og illegale rapporter, kender offentligheden i dag: Flådens kamp, Alsgades skole, Hørsørød, overfaldet på de enkelte kaserner, en enlig officers kamp på skydeskolen for håndvåben osv.

Hele den tyske aktion den nat var præget af nervøsitet. Ved denne, som ved adskillige andre lejligheder, konstateredes det, at de tyske elitesoldater aldeles ikke var de bedste soldater i Europa. Man lærte at forstå, hvorfor finnerne foragtede de tyske soldater, da de havde lært dem at kende og opdaget, at de var bange for at kæmpe i skov, bange for at være alene. 29. august viste det sig, at de også var bange for nærkamp og for mørke. På Holmen skød de i angst på afvæbnede marinesoldater. Overalt gik de hujende, skrigende og hylende til angreb som indianere på krigsstien for at givet hinanden mod. De beskød fra afstand steder, hvor de blot havde behovet at ringe på døren. I Korsør satte de projektør på de danske småskibe, før de

åbnede ild. Disse, Europas mest frygtede soldater, rystede på hænderne, når de om natten den 29. august visiterede civilpersoner i Københavns gader. Deres skyden om sig var i lige så høj grad udslag af angst som af brutalitet. Vi, som færdedes ude den nat for at se, hvad der skete, fik en gavnlig lære: Tyskerne var bange!

Undtagelsestilstanden proklameredes. Om aftenen, da københavnerne skulle lære begrebet spærretid at kende, skete det, som endnu mere uudsletteligt end overfaldet på hær og flåde prægede sig i hukommelsen: De tyske patruiller skød på alt levende efter spærretidens begyndelse. De nedskød børn og gamle koner, de skød cyklister, så de rullede på kørebanen i deres eget blod. Ambulancerne kørte ad Strøget i København uden at være tilkaldt, og mandskabet samlede simpelt-

hen op, hvad man fandt på kørebanen. Undertiden blev ambulancerne også beskydt. Fra Knippelsbro skød de løs ved højlys dag, blandt ofrene var en 80-årig gammel kone. Disse episoder brændte sig ind på nethinderne, fordi man her selv oplevede, at tyske soldater i uniform skød på værgeløse.

At de efter mørkets frembrud skød på vinduer med lysstriber, så man måtte krybe på alle fire indendørs de mest udsatte steder, var bagateller.

I de nattetimer og i de følgende døgnst aftentimer, da skud smældede i gaderne med få minutters mellemrum, gik mønsterprotektoratet Danmark under, og det frie Danmark kom til verden.

Derfor husker vi disse timer som lykkelige, trods alt. Vi husker eksplosionerne på Holmen under tordenvejret, og vi husker den mærkelige solfyldte mor-

Jernbanesabotagen tog til efter den 29. august. Det gik både ud over skinneløgeme og det rullende materiel. Her er vognene sprængt og lokomotivet er styrtet ned ad skråningen ved Aulum station i Vestjylland.

HANSENS *Hotel*

VEJEN

Tlf. 25

Simon Brønd & Co.

Aktieselskab

VEJEN

Brørup Omegns Andelsmejeri

BRØRUP

Lunderskov Møbelfabrik

E. LORENTZEN

Tlf. 31

Danske Andelsslagteriers Kødfoder- og Albuminfabrik

D. A. K. A.

LUNDERSKOV

C. Fuhl

Manufaktur

Trikotage

Lunderskov

Tlf. 46

Postgiro 49968

N. REINHOLDT *Aktieselskab*

LUNDERSKOV

Alexander Nielsen

Automobil og mek. værksted

Tlf. 92

Lunderskov

Tlf. 92

Skodborg Savværk og Trælasthandel

Peter Paulsen

Skodborg J.

Tlf. 31—151

11 års sammenhold

Kontorchef O. Olesen, Herning, skriver om, hvordan et kammeratskab opstod, og om, hvordan det har levet videre i 11 år.

Om aftenen den 24. august 1944 blev der uro på gangene i Århus arrest. Som altid, når de vante lyde ændredes, lyttedes der intenst i samtlige celler. Hvad skulle der nu ske?

Spændingen udløstes og for engangs skyld på en behagelig måde: Der skulle gå en transport til Frøslev. Alle ønskede, at de måtte komme med, ud af Gestapos nærhed og til den lejr, hvorom rygterne havde fortalt så meget godt. Rygterne havde naturligvis overdrevet, men Frøslev var hundrede gange bedre end cellen. I løbet af aftenen samledes »de heldige« i to store celler. Mange fik her deres første »smøg« i lange tider og samværet var både hyggeligt og opmuntrende efter enecellen. Snakken gik og søvn blev der ikke meget af.

gen, da det stod klart, at Danmark havde fået »norske tilstande«. Vi husker en glæde, hvor vi burde have følt uro og sorg. I dag ved vi, hvorfor det var sådan.

Det var bedre, end noget, man før havde oplevet, at mærke hele landet slutte op i modstanden. Man var ikke mere en forbryder, dømt af sin egen regering, jaget af sit eget lands politi. Nu var alt det, som duede i landet, med i modstanden, klart og tydeligt, så verden kunne se det.

Sådan husker vi den 29. aug.

Næste morgen blev »fangerne« stuvet i prærievogne og turen gik til banegården. Den 25. august afgik fra Århus banegård den eneste »Luksustransport« fra noget dansk fængsel under besættelsen. Her var nemlig oprangeret en fin personvogn, og her blev vi »anmodet« om at tage plads. »Trikotagehandleren«, der normalt optrådte med en brutalitet og hensynsløshed, som senere kostede ham livet, havde den dag påtaget sig julemandens skikkelse. Han købte blade og aviser til os, sørgede for tobak og andet godt, som vi længe havde måttet savne.

Vor gode ven fra arresten, guldsmed Børge Rasmussen, havde også givet møde, og han

uddelte øl, sodavand, tobak m. m. og formidlede hilsner til hjemmet, sendte brudebuket til det bryllup, der om søndagen måtte savne en af gæsterne, forstrakte os med penge osv.

Kan det undre, at samtlige deltagere var i strålende humør. I det smukkeste augustvejr kørte vi ned gennem Jylland. Vi så rigtige mennesker, huse og gårde med legende børn, byer og landsbyer, marker og skove, sugede det altså ind i sinde efter det trange ophold i cellen. Vi så slet ikke tyskerne med maskinpistolerne og vi havde helt glemt de frygtelige trusler, de havde udstødt, før vi om morgenen forlod arrestbygningen.

Krigen måtte jo snart være forbi, og foran lå kun et behageligt rekreationsophold i Frøslev, en måned eller højst to, troede vi da.

Klubben barak 14, stue 10, samlet til årsfest. For at understrege sammenkomsternes hyggepræg, har man taget konerne med

G. Meier-Jæger

KEDELSMEDIE & BEHOLDERFABRIK
MASKINFABRIK
ÅRHUS

Dampvaskeriet STADION

Jens Baggesensvej 33
Tlf. 57985 Århus

STÅLBY SKILTE

Fr. Allé 72 Århus

AAGE HEIDEMANN

Automobiler
Telefon ÅRHUS 23500

Hans Jensen & Co. Eftf. ½

Århus

M. Seest Maskinfabrik

ÅRHUS

K. T. DAMGAARD-JENSEN

Rosenkrantzgade 12
Århus - Tlf. 31555

Aarhus Sten- & Gruskompagni

Hadstenegnens Andelsmejeri

Tlf. 345 Hadsten

A/S Aarhus Flydedok og Maskinkompagni

ÅRHUS

C. HOFMAN & CO.

Sønder Allé 35—37 Jern- & Stålforretning Århus

Ankomsten til Frøslev foregik i alt andet end julestemning, men man kan vænne sig til alt, og inden længe havde vi fået det ordnet således, at grupper fra Odder, Skanderborg, Langå, Vejle og Herning blev indkvarteret på stue 10 i barak 14. Her var trods alt godt at være: Dejlig og rigelig mad, arbejde, som kun var at betragte som en behagelig motion, og dertil en stue, hvor der herskede det helt ideelle forhold mellem »Mændene«. Her lagdes spiren til det venskab, der har holdt siden. En dag i oktober havde Nissen, Langå, 20 års bryllupsdag, og som enhver anden mærkedag blev den fejret om aftenen med stort smørrebrødsbord, organiseret i køkkenet, og meget andet godt. Denne aften stiftedes foreningen 14/10 (barak 14, stue 10) med det formål hvert års 25. august (eller omkring denne dato) at mødes med de kammerater, vi her havde lært at sætte pris på. 25. august blev valgt, fordi det var dagen for vor luksustransport, dagen, der igen bragte os ud i solen og dagen, hvor mange af kammeraterne mødtes for første gang.

At vi ville komme hjem, at vi ville mødes igen, var der ingen, der tvivlede på.

Og dog varede det kun kort tid, før mørke skyer samlede sig over stue 10. Deportationerne til de tyske koncentrationslejre begyndte også at ramme stue 10 og i løbet af godt en måneds tid var 11 af de 16 beboere deporteret, og en, kaptajn Uffe Gehrke, kom aldrig tilbage. Kun 5 fik lov til at blive i Frøslev, til befrielsen kom.

Men da befrielsen endelig kom, samledes 14/10's medlemmer den 25. august 1945 med damer til en strålende gensynsfest hos Hans Nissen i Langå, og hvert år siden da, har der været afholdt årsmøde i dagene omkring 25. august. Med års mellemrum kommer damerne med, men normalt er det mandfolkefest, og deltagelsen har været næsten 100 pct.

14/10 er ikke nogen soldaterforening, heller ikke nogen »Kan du huske Forening«. Den ledes af en »Sjakkajs«, og når han kalder, kommer hele holdet. Hverdagslivet med alle dets problemer stiller naturligvis krav til hver enkelt, forskellige som vi er både af alder og indstilling, har hver især nu sine interesser, men trods disse forskelligheder og trods de svundne 10 år er der i hver enestes sind et lille hjørne, hvor på der står »14/10«.

I week-end i august får venskabet ny næring gennem fortrolige samtaler eller ved bare dette at være sammen med dem, man i en ond tid kom så nær ind på livet, som man ellers aldrig eller kun meget sjældent kommer et andet menneske.

14/10's huspoet, »Jesper«, har skrevet mange sange til møderne, og i en af dem siger han det blandt andet således:

Nu kan vi færdes frit og farte
 hele kloden rundt
og nyde dagen, dog måske vi
 finder livet ondt,
men dengang, vi var sammen
 hist, var vore glæder små
og derfor kan det måske være
 sundt at tænke på:
Denne gammelkendte stemning

blandt de gammelkendte mænd,
der samledes bag skodderne

 lidt ud på aftenen,
når Olesen med forklæd' på
 ved ovnen trylled frem
de sprøde pandekager, som vor
 mor laver dem.

Forsvunden er vor trængsel og
 forsvunden er SS
og storbanditten, Meister Moss
 og Wassermann og Hess,
men borte er jo også kamme-
 raters muntre lag,
måske vi dog kan trylle frem
 blot for en enkelt dag
denne gammelkendte stemning
blandt de gammelkendte mænd
engang imellem længes vi jo
 alle efter den
ja, den gammelkendte stemning
 hos de gammelkendte mænd
i aften vil vi kalde den tilbage
 igen.

Aktionen kostede tusinder af jøder livet

Endnu føres der processer mod Gestapo-folk ved domstolene i de vesttyske byer. Den sidste proces er for kort tid siden afsluttet i Köln, hvor tre høje Gestapo-funktionærer ved nævningetinget blev anklaget for mord, drab og deportation af jøder.

Efter flere dages retsforhandlinger endte sagen med, at de anklagede blev idømt lange frihedsstraffe og mistede de borgerlige rettigheder. Dermed er der endelig sonet for den store Gestapo-aktion i Köln, der kostede tusinder af jøder livet. Kun 600 jøder kom tilbage igen. 8500 blev i de anklagedes embedsperiode tvangsdeporteret mod øst og myrdet.

Tagpapfabrikken

PHØNIX

Aktieselskab

VEJEN

Søren Willadsens

Møbelfabrik I/S

VEJEN

VEJEN SPAREKASSE

Vejen

Vejen Trælasthandel

AKTIESELSKAB

VEJEN ANDELSMEJERI

Diplom Is

VEJEN

TLF. 3 OG 513

BRØRUP SPAREKASSE

BRØRUP

Til vore annoncører og abonnenter

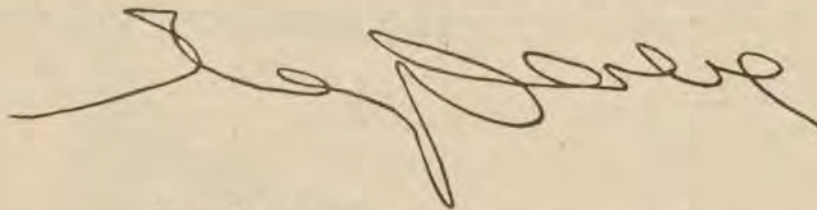
Frihedsfonden var nationens gave til modstandsbevægelsens ofre, Kammeraternes Hjælpefond kammeraternes gave til disse. Frihedsfonden og Kammeraternes Hjælpefond er altså to forskellige fonds, der intet har tilfælles udover formålet: At hjælpe modstandsbevægelsens ofre.

Frihedsfonden har aldrig tegnet annoncer eller abonnementer og har iøvrigt med de seneste 4.-maj-arrangementers afslutning for sidste gang henvendt sig til offentligheden om støtte.

Kammeraternes Hjælpefond er stiftet af en kreds af politiske fanger fra besættelsestiden og udfører et betydeligt støttearbejde blandt ofrene for frihedskampen, et supplement til det arbejde, der udføres af Frihedsfonden.

Kammeraternes Hjælpefond udgiver månedsbladet »Pigtråd«, der udkommer i adskillige tusinde eksemplarer og hertil tegnes gennem provisionslønnede agenter annoncer og abonnementer. »Pigtråd«s overskud herved går til Kammeraternes Hjælpefonds hjælpearbejde og vor fond har som følge af vore annoncørers og abonnenters storsindethed været i stand til foruden vort almindelige hjælpearbejde i de sidste 3 år årligt at uddele kr. 50.000,00 i legater til invaliderede kammerater.

Da de to fonds ved flere lejligheder er blevet forvekslet, ønskes det slået fast, at Frihedsfonden er eet, Kammeraternes Hjælpefond noget andet. Kammeraternes Hjælpefond ønsker ikke at lukrere ved en slags navnelighed mellem de to fonds og deres formænd, og det uanset, at de to fonds formålsparagraffer ligger endog meget snært op ad hinanden.

Kaj Dahl, konsul, sagfører, cand. jur.
Formand for Kammeraternes Hjælpefond.

Chr. Sehested & søn
Nørresundby

PEDER P. HEDEGAARD

Aktieselskab

Nørresundby

N. C. BACH
H. E. Fleinert
Edsv. skibsmægler
Nørresundby

Nordjyllands Kul-Kompagni A/S

Nørresundby

C. POULSEN
Ålborg Chokoladefabrik

Aktieselskabet

Banken for Nørre Sundby og Omegn

P. JØRGENSEN
Maskinfabrikant
Skalborg

A/S MADS AMBY

Skalborg

P. C. PETERSEN A/S
Ålborg

PETERSVÆRK

Betonvare-Industri

Nørresundby

J. P. JENSEN & CO.

Ålborg

A/S Brødrene BENDTZEN
Ålborg Trælasthandel

Mammen & Dresler A/S

Ålborg

SØREN JENSEN & CO.
Nyhavnsgade 55
Ålborg

**Ålborg Olie & Benzin
Kompagni A/S**
Rørdalsvej Ålborg

KL Sachsenhausen VIII

Tegninger af
Per Ulrich

Journalist J. B. Holmgaard fortæller lejrens historie.

Wir weinen nicht, wir fluchen nicht, wir trauern nicht. Werden wir je wieder normale Menschen werden? (Franz Ballhorn i Sachsenhausen-bogen »Die Kelter Gottes«.)

Ved årsskiftet 1944—45 stod det fangerne i Sachsenhausen klart, at lejrens endeligt var nært forestående, men hvorledes det ville forme sig, vidste ingen, og nervøsiteten blandt fangerne bredte sig fra dag til dag. Maskingeværreder og flammeka-

stere blev sat op rundt om lejren, bemanded hovedsagelig med rumænske SS-er, og man spurgte sig selv, om det var hensigten at likvidere samtlige lejrens beboere?

Fangerne beredte sig i al hemmelighed på forsvar og modangreb, men om nogen bevæbnet modstandsbevægelse, som i Buchenwald var der ikke tale. Man ville brække barakvægge ned og lægge dem op over pigtråden og støde gennem lejrmuren med tunge bjælker.

Vagtposterne skulle brændes ud af tårnene, og til angrebet på SS ville man anvende karbid og andre brændbare og ætsende stoffer, som man havde til rådighed.

En dag samlede kommandanten, SS-standartenführer Anton Kaindl, samtlige blokældster og en del af forarbejderne til en konference. Kaindl meddelte, at tiden, hvor lejren af militære grunde måtte rømmes, nu var rykket nærmere. En del af fangerne, fremfor alt de syge og svage, skulle bringes til andre lejre, mens de raske, som var i stand til at marchere, måtte regne med en længere og sikkert anstrengende marchtur.

Kz-lejren Sachsenhausen, tegnet indefra i 1955. Til v. den forhadte port, derefter følger muren, der var af cementsten og meget høj. Tagene bag muren er fra forvaltningsbygninger. Kæmpefyrrerne vil gamle fanger aldrig glemme.

Hjørring Revisionskontor
B. Seidelinsgade 7
Hjørring

Kinografen

Hjørring

GRAM MIKKELSENS
Bogtrykkeri
Østergade Hjørring

Aktieselskabet
Arbejdernes Fællesbageri
Hjørring

KNUD JENSENS
Terrazzoforretning
Tlf. 792 Hjørring

Hjørring ny Tømmerhandel
Odinsvej . Hjørring

JENS JAKOBSEN
Arkitekt M. A. A.
Tlf. 497 Hjørring

KØBMANDSGÅRDEN
Jens Nielsen
Børsen Hjørring

CENTRAL TRYKKERIET
Østergade Hjørring
Tlf. 1209

Andr. Jensen & Søn
Cykler en gros
Tlf. 407 Hjørring Tlf. 407

Vendsyssel Vulkaniserings-
anstalt
Bassingade . Tlf. 1363 . Hjørring

Hjørring ny Produktforretning
Blåsigvej 3
Tlf. Hjørring 1431

DANELLA
Smyrna en gros
Hjørring

Restaurant
»SVANELUNDEN«
Hjørring

THOMAS JENSEN
Bogbinderi
Hjørring Telefon 811

Vraa Andels Svineslagteri

Andelsmejeriet Kathrinelund
Telefon 51 Hjørring

A-S Vraa Korn- og Foderstofforretning
(Juul Bertelsen)
Postkonto 34805 Vrå

ROBERT HANSEN
Maskinforhandler
Hjørring Tlf. 1130

CHR. KJÆRGAARD
Aktieselskab
Hjørring Tlf. 1021 Tlf. 1022

HANS KAAS
Glas . Porcelæn . Køkkenudstyr
Hjørring

Nordjysk Fro-Kompagni
Hjørring

BRODRENE MØLL
Aut. Folkevogns-forhandler
Hjørring Tlf. 843

JØRGEN STORM
Hjørring

MARINUS MADSEN
Hjørring
Tlf. 354 — 355 — 1053

Chr. H. Nielsen Jun.
Aktieselskab Hjørring

ANTHON JENSEN
Tapet- & farvehandel
Hjørring Tlf. 107

Hjørring

BYEN, HVOR NORDENS VEJE MØDES

Vestjysk Elektromotorreparation
v. Aage Westergaard
Tlf. 17 Hjerm Tlf. 17

DYBRO JØRGENSEN A-S
Tlf. 8 og 175 SINDAL

Ialt kom omkring 21.000 fanger til Belsen fra Sachsenhausen, deriblandt professor i filosofi ved universitetet i Bonn *Johs. Maria Verweyen*, der meldte sig frivilligt, og som døde den 21. marts i Belsen. Endvidere nordmanden *Carsten Øsebø*, den socialdemokratiske landdagsmand *Clemens Högg* fra Augsburg, den hollandske handelsminister, dr. *Timotheus Verschor*, den belgiske indenrigsminister *Arthur Vanderpoorten*, den græske minister *Nikopoulus* og forfatteren *Karel Capeks* broder *Josef Högg*, *Vanderpoorten*, *Nikopoulus* og *Capek* omkom i Belsen.

SS var holdt op med at hejse fanerne over Sachsenhausens indgang, og for hver dag, der gik, voksede kaos i lejren. I hele januar kom fanger fra kz-lejrene øst for Oder til Sachsenhausen i tynde, lasede klæder, forfrosne og forsultne. Manden med leen havde en stor høst. Eksempelvis kan nævnes, at der

— Jeg venter af jer alle, sagde *Kaindl*, at I står sammen i farens stund, at I enige går sammen med os, og at I, hvis det skulle blive nødvendigt, beskyttende tager SS's kvinder og børn i jeres midte og viser jer den tilid værdig, som jeg har vist jer!

naturligvis på disse røverhistorier.

Transporter til Belsen.

Transporterne til Bergen-Belsen foregik i kreaturvogne uden strå, ovne eller tæpper, og mange fik heller ingen forplejning.

Fangerne undrede sig kun over, at *Kaindl* ikke tiltalte dem med »kammerater«. Hans appel var det glade vanvid og en frækhed uden lige, men endnu var SS herrer i Sachsenhausen.

De første transporter gik, som allerede omtalt, til Bergen-Belsen på Lüneburger Heide, hvortil også fangernes ejendele blev transporteret. Selv de bedst informerede fanger i Sachsenhausen vidste intet om Belsen og dens kommandant, *Kramer*, for der var aldrig kommet fanger fra Belsen til Sachsenhausen. SS-blokkørerne skildrede tilstandene i Belsen i rosenrøde farver, men de færreste troede

Industrihof — stedet for massehenrettelser. I forgrunden ses murbrokker fra krematoriet, der blev sprængt efter lejrens befrielse.

CARL HANSEN'S RUTEBILER

VEJLE

Vejle Byes og Amts Sparekasse

VEJLE AMTS FOLKEBLAD

ACTIESELSKABET VEILE BANK

Bunkerens var en særlig fængselsbygning indenfor lejrens pigtråd. Fangerne her havde ingen legal forbindelse med de øvrige kz-fanger.

den 28. januar ankom en transport, hvoraf 238 var frosset ihjel, mens 72 var halvdøde, deriblandt en 8-årig dreng.

De af Sachsenhausens udekommadoer, der lå i de militærtært truede områder, blev ophævet, og i vest blev den hollandske kz-lejr Herzogenbusch rømmet og beboerne transporteret til Sachsenhausen, op til 120 i hver kreaturvogn. En tredjedel af fangerne frøs eller sultede ihjel, og da vogndørene blev åbnet på Oranienburg banegård, trillede flere dage gamle lig ud på perronen. Fire lastvogne måtte køre lig til krematoriet.

De tusinder af fanger, der fra øst og vest kom til Sachsenhausen efter frygtelige strabadser, var et rystende syn, en grufuld hærske af elendighed. Med uhyggelige forfrysninger, blødende og vædskende sår, laset tøj og uden kapper og varmt undertøj, med grå pergamentagtig hud og stirrende feberøjne fra sorte, dybe øjenhuler slæbte

fangerne sig i lange, dystre, spøgelsesagtige kolonner gennem porten — de fleste vandrende lige i gaskamrene.

Masseslagteri igen.

SS var ikke tilfredse med, at hundreder af fanger døde af sig

selv. Det store masseslagteri begyndte igen. De »håbløse tilfælde«, de tuberkuloseramte, de infektionssyge og de svagelige blev udsondret og likvideret.

På een dag blev 3000 jødiske hæftlinge fra Lieberose og Schwarzheide »auf Antrag des Rapportführers von der Lagerstärke abgesetzt«, hvilket på dansk vil sige likvideret.

I løbet af januar og februar blev omkring 2000 tuberkuløse fanger sendt i gaskamrene. Kun danskere og nordmænd blev holdt udenfor. En fortvivlet stemning herskede i *Krankenbau*, og angstpsykosen bredte sig hurtigt til hele lejren. Fra time til time faldt håbet om at overleve endnu en streg.

I januar blev nogle af de fanger, der arbejdede i forvaltningen, henrettet som »*Geheimnisträger*«. Herefter skiftede mange politiske fanger sovested hver eneste nat i håb om derved at undgå likvidation. Andre be-

Henrettelsesbunkerens, hvor titusinder af fanger blev aflivet. Her tog udryddelsen af krigsfanger deres begyndelse med henrettelsen af 18.000 sovjetiske krigsfanger i sep.—dec. 1941 mod alle eksisterende internationale aftaler.

Aktieselskabet
DANSK RØRINDUSTRI
FREDERICIA

**FREDERICIA KUL-
OG BRÆNDEHANDEL A/S**

KUL- OG KOKS-IMPORT

Forhandler af Fredericia Gaskoks

IMPORT AF

KULPLADS OG KONTOR
VESTHAVNEN
TELEF. 955

Landbomejeriet

Fredericia

J. P. SCHMIDT JUN. A/S

**Cigar &
Tobaksfabrikker**

Fredericia

I museet opbevares det måleinstrument, hvorpå fangerne blev skudt gennem en lodret rille ind til et tilstødende lokale, når de var til lægeundersøgelse. Der er billeder og data af mange af de patrioter, der blev henrettet i lejren, og på gulvet ligger galgen, hvorpå bødlerne markerede, hvormange de hængte. (Se stregerne.)

væbnede sig med køller og jernstænger. De ville forsvare deres liv for enhver pris.

Natten mellem den 1. og 2. februar lød der i Sachsenhausen skrig og skud. Fanger blev jaget ud af barakkerne med spark og kolbestød og som kvæg drevet til *Industriehof*, hvor de blev skudt. Flere satte sig til modværge, men uden resultat. Næste morgen savnedes 178 kammerater.

Blandt de henrettede var 19 luxembourgiske politifolk og gendarmer, som havde nægtet at aflægge ed til Hitler. Man havde tre gange forsøgt at overtale dem til at gå ind i SS, men hver gang uden held. De sagde konsekvent nej. Alle overtalelsesforsøg og lokketoner var forgæves. I efteråret 1944 sendte man dem til Dresden, hvor de skulle fungere som gadebetjente, men også dette forsøg mislykkedes trods talrige overtalelsesforsøg

og trusler. Luxembourgerne blev så sendt tilbage til Sachsenhausen, hvor de kom i strafkompagniet og måtte marchere 42 km dagligt over skærver og gennem vandpytter, for at SS kunne konstatere, at »Kunstfaser Polyvinyl 40« efter 3000 km var slidt 1/10 mm tyndere end »Rindleder normal Goliath verchromt«.

4 af de luxembourgere, som satte sig til modværge, havde held til at vriste pistolerne fra SS og skød på dem, men de blev overmandet og skudt ned. En af dem var flygtet ind i et værksted, men blev fundet og dræbt.

Morderne døddrukne.

Blandt de likviderede, som også satte sig til modværge, var seks engelske marinesoldater, mens den syvende, sergent *Alfred Roy*, reddede livet, fordi han var indlagt på *Revier*. Eng-

lænderne hørte til en hurtigbåd, som i 1941 var landet i Norge udfor Rogelands-kysten, hvorfra de sendte kortbølgedelelser om skibsfarten. Fra begyndelsen af 1944 opholdt de sig i Sachsenhausen. Deres leder, løjtnant *Jones Goodwin*, protesterede og forlangte sammen med sine kammerater at blive behandlet som krigsfanger og blive transporteret til en krigsfangelejr. Lagerfører *Kolb* svarede med at sende englænderne i strafkompagniet, hvor forarbejderen *Jacob* fik ordre til at behandle dem med særlig chikane og brutalitet.

Lederne af mordaktionen natten den 1. og 2. februar var lagerfører, untersturmführer *Höhn*, arbejdsdienstführer, untersturmführer *Rehn*, rapportfører, hauptscharführer *Böhm* og untercharführer *Hempel*. Næste morgen gik de rundt døddrukne med blodbestænket tøj.

Mordene fortsatte i de kommende dage. Kommando Krematorium blev fordoblet, og forarbejderen i krematoriet, forbryderen *Hans Gärtner*, var konstant beruset. Han kom til *Krankenbau* og tiggede om sovetabletter, og i sin drukne tilstand snakkede han over sig og fortalte grufulde enkeltheder om mordaktionen. Lederen af mordkommissionen var en ober-scharführer fra Dachau ved navn *Moser*, og 25 jøder fra blok 19 slæbte hver nat ligene fra gaskamrene til krematoriet. Hver aften hentede SS 25 nye jøder, og efter endt arbejde blev de også likvideret.

Da der opstod mangel på zyklon-blåsyre, begyndte man at

DANSK
TYGGE GUMMI
FABRIK

VEJLE

M. Jørgensen, FRØAVL - FRØHANDEL

GREJSDALEN A/S

Malte Vestergaard & Co. ^A/S

Aut. G. M. Forhandler

Vejle

slå ofrene ned og kaste dem levende i gaskamrene. Oberscharführer Moser og hans bødler morerede sig med i fuldskab at skyde cigaretter ud af munden og æbler af hovedet på de rædselslagne dødsdømte.

Den 5. februar hentede rapportfører *Böhm* de syge russiske krigsfanger og likviderede 42 af dem. 60 raske russiske krigsfanger, som blev angivet af den tidligere fangetolk *Siegel*, som var indtrådt i SS, blev også skudt.

3900 ofre for masse-mordaktionen

Den 16. februar afsluttedes masse-mordaktionen. Antallet af ofre i de 14 dage blev anslået til omkring 3900, men var måske langt større. Alene fra *Krankenbau* sendtes over 750 patienter til gaskamrene, deriblandt den tidligere socialdemokratiske rigsdagsmand *Laurenz Breunig* og dr. *Hellmuth Späth*, en kendt forst-skoleforstander og havearkitekt.

I februar blev samtlige akter, kartoteker, lister, korrespondancer og byggeplaner fra Sachsenhausen tilintetgjort. SS frygtede opgøret med de fremrykkende allierede tropper. Arbejdskommandoer blev sendt ud for at bygge panserspæringer, lejren blev yderligere befæstet, og i våbenfabrikerne lavede man en ny *Panzerfaust*, som skulle slå de russiske tanks tilbage. Trøede man. Forsøgskommandoer blev sendt til hemmelige rustningsfabriker, hvor nye kampmidler og -stoffer blev prøvet på de arme fanger. De færreste vendte tilbage.

Den 15. marts om eftermiddagen blev Auer-Werke i Oranien-

burg bombarderet. 2000 kvindelige fanger var beskæftiget på disse fabriker, og de hårdt sårede blev ført til Sachsenhausen, hvor en *Revier-barak* blev rømmet til dem. De kvinder, der var sluppet uskadt, indkvarteredes også i Sachsenhausen, 6—700 i hver barak. To kvinder havde spædbørn på 2 og 6 mdr.

Den første fødsel i Sachsenhausen fandt også sted. Den skete i den aseptiske operationsstue og blev overvåget af fire læger, deraf to gynækologer. Moderen var en ung ungarsk jødinde, hvis mand, en katolsk journalist fra Budapest, kæmpede som officer et eller andet sted på østfronten for Honved. Fødslen forløb vellykket, men få dage efter blev moder og barn efter Himmlers ordre sendt til krematoriet.

Drukne i latringravene.

På grund af bombeangreb blev vandtilførslen til lejren

standset. WC'erne blev spærret, og i stedet gravede man åbne latriner i det fri. En frygtelig stank forpestede luften i Sachsenhausen, og de politiske fangers tillidsmænd protesterede overfor lejrledelsen i anledning af, at der intet blev gjort mod smittefaren. Man fik derefter udleveret klorkalk. De meterdybe latringrave fyldtes på en uge til randen, og nye måtte graves. Mange faldt om aftenen i dem og druknede. Tilsidst blev det så almindeligt, at ingen gad røre sig for at redde de druknede.

For at holde orden i lejren havde SS oprettet et lejropoliti, bestående af 500 frivillige fanger under ledelse af *Arthur von Lankisch-Hoernitz*, en tidligere officer, nu politisk fange. Lejropolitiet blev indkvarteret i blokene 1 og 2. Mange af SS'erne forsvandt til andre lejre eller til fronten, og nye fanger blev udtaget til division *Dirlewanger*,

Det indre af henrettelsesbunkeren. Her blev fanger i titusindvis henrettet ved skydning eller hængning. Ofrene fik fødderne fastspændt i gulvet, hvorefter de med en løkke om halsen blev drejet op, fire ad gangen, med et spil, så hovederne blev revet af.

CHR. ANDERSEN
Nytorv Frederikshavn

Entrepenører
A/S RASMUSSEN - RISAGER
Frederikshavn

TAGE RAMBUSCH
Frederikshavn
Tlf. 336 & 1044

Motorfabriken Gamma A/S
Frederikshavn

VIGGO RASMUSSEN
Aktieselskab
Frederikshavn

A/S Frøderikshavn Fiskehermetik- og Konservesfabrik
Frederikshavn

Arkitekter
Gjøderum & Jørgensen
Danmarksgade 70 Frederikshavn

Wæhrens RENSERI - VASKERI
Frederikshavn Tlf. 209 - 688

E. V. DYHR
Danmarksgade 70
Tlf. 263 Frederikshavn

SMEDS BUSLINJER
Tlf. 777 — 677 Kattegatvej 3 Frederikshavn

I. A. LARSEN & CO.
Fiskeeksport
Frederikshavn

Johan Damsgaard
Kolonial og skibshandel
Tlf. 63 — 963 Frederikshavn

**FREDERIKSHAVN
ANDELSSLAGTERI**

ELECTRA
Elektroinstallationsfirma
Frederikshavn

A/M »Fladstrand«
Frederikshavn

ARNOLD HANSEN
Tømrer- og snedkermester
Asylgade 11, tlf. 1497 Frederikshavn

S. ZACHO A/S
Kaffe & kolonial en gros
Thisted Tlf. 243

Thisted Margarinefabrik
K. J. Støjbergs eftf.
Tlf. 674

FREDERIKSHAVN AVIS

**THISTED-FJERRITSLEV
JERNBANE**

Knuds Herremagasin
Knud Imer Thisted

O. S. Idskou
Frederikshavn
Telefon 346 — 1374

Sparekassen for Thisted Amt

OVE JENSEN
Aut. gas- og vandmester
Frederikshavn

C. Søndergaard
Papir en gros Telefoner 570 - 115 Thisted

J. WADMANN
Farvehandler
Frederikshavn

THISTED JERNHANDEL A/S

Thisted

Havnegades Læderhandel
Axel Jørgensen
Tlf. 244 Frederikshavn

deriblandt flere politiske. Sachsenhausens sidste lejrældste var den kriminelle fange *Kurt Beyler*, der foretog en kabinetsomdannelse, hvorunder politiske blokældster blev udskiftet med kriminelle, hvilket selvsagt gjorde situationen endnu mere spændt og farlig.

Fra det udbombede Berlin kom flere og flere kvindelige fanger til lejren, hvor tilstandene blev mere og mere grufulde. Der blev uddelt eet håndklæde til ti kvinder, og de måtte sove fem på hver madras, de fleste uden tæpper. Forkølelse og lungebetændelse graserede, og de kvindelige blokførere optrådte om muligt mere barbarisk og sadistisk end deres mandlige kolleger. Vilde furier sparkede og piskede blindt efter de kvindelige fanger og trak dem i håret gennem sandet. Alt, hvad der var dekadent, perverst, sadistisk og forbryderisk var til stede i denne hyæneklub.

Danskere og nordmænd til Neuengamme.

Den 4. marts var alle nordmænd og danskere på udekommandoer blevet sendt til hovedlejren. To dage senere rejste *Helge Hjort* og andre nordmænd fra Berlin sammen med den danske læge *Johs. Holm* til Sachsenhausen, hvor de gik op på lejrkommandantens kontor og fik oplyst, at de danske og norske fanger sandsynligvis skulle flyttes til en anden lejr i løbet af en uge.

Den 16. marts begyndte Svensk Røde Kors transporten af de skandinaviske fanger til Neuengamme, og der afgik derefter transporter den 18., 20., 22.,

26. og 30. marts. Ialt evakueredes ca. 2400 danske og norske fanger, og det var med en blanding af sorg og glæde, at deres udenlandske kammerater tog afsked med dem. Tusinder kunne takke skandinaverne for, at de endnu var i live og endnu var sunde og raske.

Den 10. april kl. 10 blev der påny rettet et voldsomt bombeangreb mod Oranienburg. DAW stod i flammer, skofabriken brændte, og panik truede med

at bryde ud i lejren. Ingen fanger blev dog ramt, og de enkelte bomber, der faldt i lejren, hørte til de uundgæelige fejl, der følger med et storangreb. (I en østtysk kalender kaldes angrebet den 10. april »amerikansk terrorangreb«, og det hævdes, at ca. 1000 fanger blev dræbt, en påstand, der intet har med virkeligheden at gøre.)

Nervøsiteten blandt SS'erne blev nu mere og mere åbenlys og gav sig de besynderligste ud-

Cellerne i Zellenbau var små, snævre rum, hvoraf nogle var fuldstændig bare, intet stod til fangens rådighed. I andre var indmuret en fodlænke i gulvet, så fangens bevægelsesfrihed kunne indskrænkes til en cirkel med 80 cm's diameter.

O. C. OLSEN & CO. A/S

Bogtrykkeri

Linnésgade 22

Telefoner: 6403 — 6270 — 1139

Erik Fuglsang-Madsen

Teklavej 44

Tlf. Ægir 6167

Sprøjtning af plastiske materialer

DÆKKO

Presenning Kompagni A/S

Glentevej 49—51

Ægir 5051 — 5053

København NV

Århus - Ålborg

Nykøbing F.

Esbjerg - Odense

H. BREGENHØJ AIS · KBHVN.

A-mitter i de nye Hobson bukser har maskinlignende look. Stødesløst og dog elegant!

A. MEJLØE & CO. A/S

(Limalca A/S)

Mosedalsvej 15

København — Valby

BRDR. JØRGENSEN

Elektromekanisk

Etablissement

Aut. installatør

Hejrevej 39

København NV

Brdr. Dam A/S

BOI WO

Skalbakken

København

Vanløse

slag. Blokførererne omgikkes næsten fangerne kammeratligt, og pigerne fra lejrbordellet spadserede arm i arm med mandlige fanger på appelpladsen. En dag skubbede en fange til lagerfører *Höhn*, uden at denne protesterede. Var det sket et par måneder tidligere, var fangen omgående blevet skudt ned.

Den 20. april — på Hitlers fødselsdag — fulgte kl. 11 et nyt bombeangreb. Man ventede »fødselsdagshilsenen«, og ingen arbejdskommandoer var derfor rykket ud. Fangerne havde fået ordre til at blive i barakkerne, og det lykkedes at bevare ro og orden, selv om det var svært.

Lejren evakueres.

Kl. 2, natten til den 21. april, gav SS ordre til lejrældsten om, at evakueringen af lejren skulle begynde kl. 6. Hitler skal have givet ordre til, at alle 42.000 fanger skulle marchere til Lübeck, lades ombord på skibe og sænkes i havet. 42.000 mænd, kvinder og børn skulle marchere i retning mod Wittstock i marchkolonner på 1000 hver. De første grupper fik eet brød pr. mand samt en daase leverpostej eller blodpølse til 4 mand. Hen på eftermiddagen var forplejningen sluppet op, således at de sidste intet fik.

Marchkolonnerne ledsagedes af SS-mænd på begge sider og med en Oberscharführer med hævet maskinpistol som sidste mand. Blandt vogterne var adskillige ældre SS-folk samt folketyskere fra Balkan. Vagtmandskabet forstærkedes med kriminelle og asociale fanger og enkelte politiske fanger, som man havde iført SS-uniformer.

Lejrpolitiet blev også bevæbnet.

Kvinderne marcherede først ud af lejren — i nødtørftig beklædning og mange med bare fødder i træskoene — med babyer på armene eller med grædende børn hængende i kjolerne. Mange af børnene frøs ihjel. De sidste fanger forlod lejren i en sen aftentime. Nogle tusinde syge og invalider blev ladet tilbage.

Der blev marcheret hele dagen og natten uden hvil. De, der ikke kunne følge med, blev knaldet ned med nakkeskud og efterladt i vejkanten. Jo nærmere morgendæmringen kom, jo hyppigere lød dødsskuddene i den unge dags stilhed. Til højre og venstre lå ligene langs landevejen. På strækningen fra Klosterheide til Zeclin talte en fange 218 myrdede kammerater.

SS'erne tvang fangerne til at bære deres tornystre. Remmene skar og snærede i fangernes magre skuldre som knive. Hver fange havde et tæppe med, men tæpperne føltes tunge, som bar de på et kors til deres egen henrettelsesplads, og mange kastede derfor tæpperne — for at holde sig oprejst og for at undgå nakkeskuddet.

Spiste blade og græs.

Fangerne spiste blade og græs samt rå kartofler. Hele dagsforplejningen bestod i 4 rå kartofler pr. mand. Om natten overnattedes i skure på markerne eller simpelthen i skovene. Fødtøjjet blev revet itu under marchen, og fangerne krøb hen ad vejen på alle fire, ligblege af skræk for, at enden skulle være nær. Ingen interesserede sig for

de krybende og vaklende, end ikke sidemanden. Enhver var sig selv nærmest.

Det lykkedes nogle fanger at flygte og gemme sig bag buske eller hos landbefolkningen. I Grabow stødte lejrældsten fra *Krankenbau*, *Georg Wieber*, til marchkolonnerne. Han oplyste, at SS'erne var flygtet, og at de politiske fanger havde overtaget forvaltningen. Den 22. april om morgenen blev Sachsenhausen befriet af russerne. Den første russiske soldat, der ankom til lejren, ringede med appelklokken, og han blev omringet af de af de tilbageblevne fanger, som var i stand til at stå eller gå. Befrierne sørgede straks for forplejning og lægehjælp til fangerne, men desværre betød den gode forplejning døden for mange. Efter års hunger tålte de slet ikke normal føde, og i deres desperation forstod de ikke at holde måde.

Imens slæbte hungertransporterne sig videre nordpå. Den 25. april holdt SS op med at skyde de fanger, der faldt om af udmattelse. Fra Lübeck rullede lastvogne fra det internationale Røde Kors nu uafbrudt imod fangekolonnerne med levnedsmiddelpakker og tog syge med tilbage. I begyndelsen røvede SS'erne Røde Kors-pakkerne, så fangerne måtte nøjes med een pakke til ti mand. Fangerne byttede teen og kaffen i pakkerne med brød hos bønderne.

I Below i nærheden af Grabow blev der slået lejr i en skov. De fleste havde mistet deres tæpper og sov i grene og løv. Et *Revier* blev oprettet i Grabow, og her døde på få dage 450 fanger. Mange faldt sammen og

Århus Mørtel-Compagni $\frac{1}{2}$

Havnegade 24—26

Tlf. 22011

CARL CHRISTENSEN

Import af auto-reservedele

Århus

Odense

København

E. ROSBY

Autodele - Udstyr - Værktøj
En gros

Østergade 42
Tlf. 30555 - 30450
Århus

P. CAMPENS

Århus

Maskinfabrik

Tlf. 56222

R. STRØM

Aut. installatør
Tlf. 80 Rønde

Jyllands Papir-Værk $\frac{1}{2}$

ÅRHUS

Århus Trådvarefabrik

Erik Bøghsvej 6 Åbyhøj
Tlf. Århus 50900

Brødrene Christensen

Paludan Müllersvej 44

Århus

døde, da befalingen om at skyde blev ophævet. Skrækken havde holdt dem oppe, men da angsten for nakkeskud ikke længere var til stede, faldt de om. Hjerterne ville ikke mere.

28.000 nåede Schwerin.

De transporter, der marcherede længst, nåede helt til Schwerin, og lagerfører Körner fulgte med helt hertil. Han sendte medlemmer af fangepolitiet forud for at spørge amerikanerne, om fangerne skulle komme i sluttet trop eller i enkelte kolonner! Ved Püsserkrüg syd for Schwerin nåede man til den amerikanske demarkationslinje og stod igen pludselig som frie mennesker. Mange døde i befrielsens time, mens andre på ny fik uanede kræfter og livsvilje og kunne deltage i arrestationer af SS'er, der havde skjult sig i civilt tøj eller i fangedragter.

42.000 fanger forlod Sachsenhausen den 21. april. 28.000 nåede Schwerin den 2. maj. Hvor mange af de 14.000, der døde, og hvor mange, der flygtede, har man intet tal på, men at døds-ofrene androg mange tusinde, er hævet over enhver tvivl.

J. B. Holmgaard.

P. S.

Døde i Sachsenhausen i 1945:

Januar: Borgmester, dr. Fritz Elsas (20. juli-offer), skudt i Industrihof.

1. februar: Erich Egerland, Berlin, skudt.

8. februar: Malte Fürst von und zu Putbus, død på Revier.

Februar: Hans Hollmann, skriver i blok 4, i kz-lejr siden 1939, likvideret.

16. marts: Gerhard Grün og Werner Scharff, Berlin, henrettede.

De sidste timer i Ravensbrück

Skildret af forstanderinde Johanne Hansen

I Ravensbrück kz-lejr for kvinder fortæller inskriptioner på fransk, russisk og tysk, at her omkom 92.000 kvinder fra 18 nationer.

Lidelsen binder tusinde gange stærkere sammen end lykken, har en livsklog mand engang sagt. — Og det er sandhed.

En solklar 7. april for 10 år siden rullede de første hvide busser ind i selve Ravensbrück. Ellers havde de holdt uden for porten. Nu vidste vi, der ville ske noget godt. — En halv time efter mødtes alle danske og norske og 4 franske kvinder, hvoraf den ene var kusine til vor dronning Ingrid.

Nu mødtes vi alle ved hovedbygningen med »Gepäck«, ja,

April: Hans von Dohnanyi og general Henning von Treschow (20. juli ofre), henrettet på Industrihof.

3. maj: Rigsdagsmedlem Max Sellheim (kommunist) skudt under transport fra Sachsenhausen.

med »Gepäck«, som ordren lød, Vi havde de sidste måneder vasket og striglet vore klude, så vi kunne se anstændige ud, når vi skulle hjem. Instinktet havde fortalt os noget om, at når opløsningen og håbløsheden begynder i det indre, så ses det straks i det ydre. Og vi ville hjem. Vi citerede ofte til hinanden det norske vers: »Og ikke en eneste mand kom hjem, som kunne sin landsmand fortælle.« — Og så sagde vi: »Vi vil hjem og fortælle om dette rædslernes rige, så det aldrig gentager sig.« — Her oplevede vi sammen en nat i badstuen, en sølsom nat. Ingen sov. Her var alle kammeraterne, som havde tømt lidelsens bæger helt til bunds med hinanden. — Her var lille Karen, som sørgede så godt for os med varmt uldtøj — som nogen mor. — Hun græd lidt den

H. JACOBSEN & CO.
Brødrene Fessel

Bogtryk

Wilders Plads Amager
Tlf. 7611

F. BJERGLUND ANDERSEN

statsaut. revisor

Købmagergade 64

C. 7513 A - Palæ 7582

H. C. Duck

Reventlowsgade 10

København V.

G. SALICATH & CO.

Telex: 2514

Telefon: BYen 8712 Frederiksbergg. 23

Alfred Petersen

Ny Adelgade 8—10

København

EK

E. KATZENSTEIN

KØBENHAVN V

RÅDHUSPLADSEN 77

C. 14.765

Nordisk Trælastagentur

Stuðiestræde 15 - København

SØMODS BOLCHER

fra den gamle fabrik

NØRREGADE 36

forhen nr. 49

Lerbergs Bogtrykkeri

Mælkevej

København F.

H. LUNDBECK & CO.

Medicinalfabrik

Valby

Ebert Jensen

Vimmelskiftet 42 BY 4041

København K.

TO-R RADIO $\frac{A}{S}$

Slotsherrensvej 113

København

Vanløse

AERO-NORD $\frac{A}{S}$

Richmond

København V.

Dahlerupsgade 1

CARL BØRGESEN

Bredgade 25 A

København

VERDENS-

REJSEBUREAUET

**WAGONS-LITS
COOK'S**

dag, de tog hendes gode nye frakke; men hun snuppede den igen en dag, hun så den på lageret. »Det er min«, sagde Karen. Og det var det visselig. — Her var Marianne, som altid havde noget at undvære. Marianne, hvis største sorg nu bag efter skal være, at det var så svært at holde den moralske standard dernede.

Her var Dagmar, vor stærke, store søster, som tog husvant for os dernede så stærkt og tungt, at det senere kostede hende livet. — Her var pigerne fra Odense: Karen Storm, Klara, Thora og lille uforglemmelige søde Astrid Blumensaadt. I delte alt med os: Tøj og madpakker. Suneva var der, Ellen var der.

Og alle de norske kvinder: Nelly Nissen, den unge journalist, som havde været så strålende mod alle dernede. Nogle træer har det sådan, at den sidste sommer, før de pludselig går ud, har de et usandsynligt væld af blomster, næsten kun blomster, som en sidste jublende tak for livet. Sådan kan vi træffe mennesker på samme vis. Sådan var Nelly Nissen. I Ramløsa fulgte hun mig til rutebilen, jeg skulle sammen med andre syge op til Smålands skove på rekreation. »Når vi mødes igen, så skal vi snakke«, var hendes sidste ord, 4 dage efter var hun død af tyfus, bragt med fra lejren.

De norske kvinder skrev i mindet om hende: Hun var ikke mye. Hun var N. N.-häftling, fik ikke pakker eller breve eller skrev selv. Hun havde kun det lidet, vi andre gav hende. Og dog havde hun altid noget at

give, om ikke andet så en liten varm hånd rundt skulderen. Altid så vi hende på vej mellem barakkerne, altid ude at hjælpe, at trøste. Jøderne tilbad hende. Fransk mændene ligeså.

Der var Audhild, som reddede nyt tøj til mig fra inderst til yderst, da lusene en dag var ved at gøre det af med mig, også på den måde, at kunne vi ikke holde os rene, så var der gaskamret. Hun havde sagt: »Hvis det rigtig kniber, så send bud efter mig!« Og jeg sendte bud. Hun kom og så og sejrede.

Der var Sylvia Salvesen, lige kæk og uovervindelig. Det var hende, der senere skrev: »Du, Ravensbrück, Helvedet på jord, mon du skulle blive selve kærlighedens mor?« — — Vi forstår kun, hvad vi oplever, intet mere eller mindre.

— De svenske Røde Korsmænd var herlige. — Den dag: tur, fra kl. 6 morgen til 12 aften

i Padborg, den glemmer vi aldrig.

— Men underligt nok var vore tanker mere bagude hos kammeraterne dernede, end de var fremad — og hjemadvendt. Så stærkt havde lidelsen bundet os sammen. — Kom de alle ud? Hvad skete dernede? De stod jo bag afspærringen og vinkede og jublede til os, da vi drog af i de hvide busser. — —

Den 9. april for 10 år siden kørte vi gennem Danmark i de hvide busser, så musestille. Ingen vinkede. For hvis denne aktion ikke forløb roligt og godt, så kom ikke flere ud fra Ravensbrück.

Men Bernadotte og hans mænd i de hvide busser var miraklet, der frelste mange tusinde mennesker fra døden.

Lidelsen og kampen i de 5 onde år bandt danske, norske og svenske stærkere sammen, end 100 lykkelige år kunne det.

Om du vidste det — du Eu-

Krematoriebygningen er velbevaret. Da lejren ligger i Øst-zonen, bevogtes den af russiske soldater.

H. J. SIMONSEN & CO.

International spedition
St. Kongensgade 63 A
København K

ROBERT LAMBER

Kultrovet 15
København

MICHAELS EFTF.

Martin Madsen
Bogbinderi
Presseforgyldning
Blågårdsg. 29 - Tlf. C. 13721

Civilingeniør Annard Michélsen

GLASHÆRDERI

Værkstedvej 8 . Valby . Tlf. VA 10.313

O. W. IVERTSEN

Tuborg Havn Hellerup
Tlf. Helrup 7502 — 7505
Rigstelefon 94

JENSEN's

Kødkonserves & supper

Langelands Korn-, Foderstof- & Gødningsforretning ^{A/S}

St. Kongensgade 118

København K.

H. J. WEHLE

Esplanaden 28
København K.

Jul's Schmedes Eftflg.

Stuðiestræde 51

København V.

OLAF H. SMITH ^{A/S}

Anker Heegårdsgade

København V.

R. Christiansen & Co.

Rolighedsvej 9

København V.

C Reiermanns Papfabrik

Amagerbrogade 114—116

København S.

ODENSE VIN KOMPAGNI

Kgl. hofleverandør
Huset med de gode mærker

^{A/S} »IPSE«

Vodroffsvej 61

København V.

Eskildsen & Søn

Nr. Farimagsgade 61

København K.

KAJ KJELDSEN

Anemonevej 62

Gentofte

LAURITS MØLLER

Indehaver af Einar Møller & Co.
Frilagerbygningen . Amaliegade 48 . Giro 26539 . København . Tlf. Palæ 1262

Brødrene Andersen & Co. ^{A/S}

Sønderjylland under besættelsen I

af Chr. Demuth

Forfatteren Chr. Demuth, Aabenraa, påbegynder her en artikelrække om grænselandet under besættelsen. Særlig interesse vil den del af redegørelsen sikkert vække, der klarlægger, hvorfor man med det samme indstillede sig på den passive modstand, men jernbanesabotagen blev Sønderjyllands virksomste indsats i frihedskampen.

Forfatteren Chr. Demuth.

Hvis man med fuld forståelse — så fuld, som vi mennesker med vor subjektive indstilling nu kan det — vil bedømme befolkningens optræden i de sønderjydske landsdele under besættelsen, må man lade blikket glide lidt tilbage før 9. april-katastrofen.

Hverdagen, som måtte og skulle afløse genforeningens gla-

ropa — som tror og lever efter det modsatte: tror endnu på, at blot menneskene får det bedre og bedre i de ydre kår, så bliver de så gode, så gode. — Nej. — Lidelsen binder tusinde gange stærkere sammen end lykken.

Johanne Hansen.

de festrus, svarede ikke ganske til forventningens lyse drømme. Et gennem 6 år udpint og forsømt land bringes ikke op på fuld ydeevne med et snup-tag, navnlig når det ikke er et isoleret tilfælde. Og det var det jo ikke. Alle de i første verdenskrig indblandede lande fik det at føle. Store og dyre lån, som var nødvendige for at få landsdelens produktionsapparat op på en naturlig standard, kunne måske have været klaret uden alt for store vanskeligheder, hvis krisen havde været af lokal art; men da verdenskrisen ved midten af tyverne afslørede sig som en realitet, fik den også en knukende indflydelse på udviklingen her. Hver by og hvert sogn oplevede utallige økonomiske forlis, som ofte ramte netop energiske og driftige folk, der kun havde disponeret lidt for optimistisk, men nu pludselig så sig indeklemt i et ufremkommeligt økonomisk uføre. Nerverne var endnu knap kommet i rolig funktion, så det var rimeligt, at adskillige kom ud af ligevægt under disse forhold. »Bevægelsesløse«, som også var kendt i andre grænseområder — og ofte så temmelig »fjernstyrede«, skabte forståelig uro og vandt tilhængere, som under roligere forhold aldrig havde mistet den naturlige vurderingevne. Hjem-

metyskerne rejste hovedet og blev stærkt understøttede fra Tyskland, både økonomisk og agitatorisk. Ikke underligt at kreditanstalt Vogelsang ikke blot fik indpas hos overbevist tysksindede, men også fik blakkede eller indifferente mennesker i garnet — mennesker, som under andre forhold helt naturligt var gledet ind i de danske rækker.

I fortsættelse af disse mere økonomisk påvirkede foreteelser satte så den nazistiske agitation ind ved Hitlers voksende indflydelse og endelige magtovertagelse. Det var det store, det »uovervundne« Tyskland, som nu kom igen. Her skal kun mindes om Pepperkorns drastiske brøl: »I vil en morgen vågne og opdage, at grænsen blev flyttet, mens I sov!«

Men fra midten af trediverne begyndte man at overvinde chok'et. Med spænding imødeså man folketingsvalget 3. april 1939. Alle i andre grænseområder prøvede terrormetoder blev taget i brug: tilsvining af dansksindedes porte, plankeværker, vinduer og døre — indkaldte Plön-drenge brølede gennem gaderne. Hjemmetyskerne var vist tilbøjelige til at håbe grænsen flyttet den fjerde april! — Og så gik det helt anderledes. Trods hænderne fulde af de bedste kort lykkedes det kun at presse det tyske stemmetal 0,4 pct. op til 15,9 pct. af afgivne stemmer. Efter brølet forud for og under valget var det et klart nederlag for tyskerne og en reel sejr for danskerne. Selv i Berlin måtte man erkende, at en grænserevision ikke var aktuel! — **Den tredie april**

Rosenkilde og Bagger
Kronprinsensgade
København K.

A. Rindom
Bygningsmaterialer
Kampmannsgade 2 (Shell Huset) København V.

$\frac{1}{8}$ Hasle Klinker- og Chamottestensfabrik

Bornholms Kaolin- Chamotte- og Klinkerfabrik

Nordisk Kinematograffabrik
København V.

Patentbureau Erik Larsen
(Haandværkernes Patentbureau I/S)
Banegaardspladsen 1 — København V
Panoptikonbygningen v. Hovedbanegaarden
Minerva *1825
Patenter - Varemærker - Mønstre
i alle Lande.

P. HOLM & SØN
Murermestre

Onsgårdsvej 37
Tlf. Hellerup 1291

NORDISK OLIEFYR

Jagtvej 101 — 103
Tlf. Ægir 2892 København N.

AAGE MONIES
Rådgivende ingeniør
Hans Jensensvej 29
Hellerup
Tlf. Gentofte 230

Henriksen & Blom

Ryesgade 48 København

A/S Reinholdt W. Jorck
Vimmelskaftet 47
København K.

STANSEVÆRKET
Nygaardsvej 10
København Ø. Ryvang 7610

F. C. SCHULTZ & CO.
Civilingeniør
Entreprenør

Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund

Gl. Kongevej 6, 2. København V.

Gunnar P. Rosendahl
Rådgivende civilingeniør
F. R. I.

Søager 51 Gentofte
Gentofte 6171

Husk vore busser til
skovturen
Hvidovre Rutebiler
Gl. Kogevej 113 Tlf. Valby 8602

Brdr. E. & O. Borregaard
Retortvej 26
Valby

J. NIELSEN

Rådgivende ingeniør
Rysenstensgade 14 København V.

BARDRAM
Luft — Teknik

Ingeniørfirma
Rådmandsgade 51—53

Kyrsting & Knudsen

Elektromotorfabrik

AXEL RASMUSSEN
Alle Helgensgade 4
Tlf. 2903 Roskilde

Ingeniørfirmaet **G. THIM**
Ordrupdahlsvej Ord. 4616
København CHL.

Tyskernes
OPROP
den 9. april.

1939 led nazismen sit første nederlag! Og det blev tilføjet den af den samme folkedel, som ufortrøden holdt fast ved moderlandet under to slægtleds fremmedherredømme! 1939 var 1920 værdig! Nu havde man besindet sig, og bevægelsernes gravøl kunne drikkes. Men disse løst skildrede tildragelser kom til at spille med ved den sønderjydske befolknings stillingtagen, da invasionen kom et år efter.

Man kendte tyskernes respekt for papir!

Den venskabelige overenskomst mellem det hjertelige trekløver Chamberlain-Hitler-Göring i 1938 gjorde vist endnu mindre indtryk i Sønderjylland end i det øvrige land. Man regnede krigen for uundgåelig. Herfra kom stadig en del til Tyskland i forretningsøjemed og som turister til det nære udland. Man havde set de dominerende kaserner og de marcherende tropper, som prægede gadebil-

ledet alle vegne. Bag disse synlige forberedelser anede man endnu større skjulte. Man havde oplevet om natten at blive standset på vejene og fået ordre til at slukke lygterne og i mørket anet motoriserede kolonner på larvefødder gennem grøfterne over vejbanen. Chok'et i september 1939 var mere ventet end overraskende. Hjemmetykkerne og Clausen-nazisterne blev endmere anmassende og provokerende. Ikke-angrebspagten virkede lidet beroligende. Man kendte tyskernes respekt for papir!

Nogle uger ind i 1940 begyndte rygterne at svirre, i slutningen af marts var man vel vidende om troppekonzentrationer med retning mod nord; men da der ingen foruroligende dispositioner toges fra vort militærs side, regnede man med, at faren vel igen drev over. Derfor kom 9. april alligevel som en chokerende overraskelse.

Mens man endnu sov, bliver

man vækket af to drenge: »Far«, råber den ene, »der er tyske flyvere over byen!« — »Umuligt«, svarer man. »Så var der blevet skudt fra luftværnsbatteriet i Rødekro.« — Men op må man, og ser to flyvemaskiner lavt ude over fjorden. Ingen nationalitetsmærker at se; men det må være vore egne! — I det samme knitrer maskingeværet ved Sønderport — og ned over Lundsbjerg bakke vælter en kilometerlang kolonne af svære og middelsvære kampvogne. Man griber telefonen, får virkelig forbindelse med Søgård og spørger: »Hvordan?« — »Ja, her er . . .«. Stemmen afbrydes af et: »S'maul!« og røret smækkes på. — Tja! Så skete det altså, som han sagde, Pepperkorn: »En morgen, før I vågner . . .« Ja, for det var jo allerede sket før — sket før Tysklands repræsentant i København meldte sig hos den danske udenrigsminister. Allerede da, var grænsen overskredet. Og allerede før den tid var de tre gendarmere i Padborg skudt — ikke falden, men snigmyrdet af civilklædte gangstere. Hvorfor også dette? — Så vel underrettet man var, måtte man også vide, at grænsegendarmene ikke skulle yde væbnet modstand, ikke sorterede under militæret. Men denne gemene handling blev ikke vor eneste grund til undren.

Kunne man stole på ungdommen?

Kampen var altså i fuld gang. Men hvor længe? Og hvordan? — Der var ikke løsnat et skarpt skud i Danmark i to generationer. Hvor forberedte var de unge, som nu stod i åben, så for-

R. CHR. ANDREASEN & CO.

København

Korn & foderstoffer

Ringsted

TAGE PEETZ & CO.

Christians Brygge 22
København K

TREBOR

den ekstra stærke pebermynte
50 øre pakken

Salgskontoret

THORVALD S. PEDERSEN

Christians Brygge 9 . tlf. MI 855

HANS JØRGENSENS
Bogtrykkeri
Pilestræde 40 Kbhvn. K.

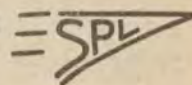

SCANAVIATIONs

Værksted

Hangar 104 - Københavns Luft-
havn - Kastrup

*Reparation af flyvemaskiner og fremstilling af
svinghjuls magneter for cykelmotorer*

BYENS KLICHE ANSTALT

Frederikssundvej 269
Brønshøj Tlf. Bella 5666

Kaffebrønderiet MERKUR ^{A/S}

Hermodsgade 24

København N.

KØBENHAVNS

SALATfabrik

København Ø.

STANSEVÆRKET

Tlf. Ryvang 7601

Dansk Elektrokul Industri

Klingseyvej 6

Vanløse

Tlf. Damsø 3132

Aktieselskabet
MARTINIT
København V.

A. K. G. Holmgreen

Alhambravej 1

Ingeniør

København V.

TWINS BISCUIT FABRIK

Retortvej 45
København Valby

Skotøjsfabriken »DANA«

Klingseyvej 15 B

Damsø 7115

CARL RØNNEBERG

Civilingeniør M. Ing. F.

Tinglevvej 16

Gentofte

Tlf. GE. 6590

Otto Christensen & Kaj Sørensen

Civilingeniør - Entreprenør

C. F. Richsvej 71

København F.

Den 9. april 1940 i Aabenraa.

Tyske motorvogne kører gennem gaderne og hilses af hjemmetyskere.

færdende åben, kamp? Kunne man vente, at de skulle stå? — Jo, de stod! Uden værn værgede de sig som mænd — som værdige efterkommere af mændene på Dybbøl, der heller ikke havde stort at dække sig bag. Disse unges mandige optræden og forbausende koldblodige skudsikkerhed i første træfning siden 1864 tjener dansk ungdom til ære! — De mange træfninger langs vor sydgrænse er vel kendte og skal ikke nærmere omtales her. Men det par timer, de varede, skulle nødig glemmes.

Dybt vemodigt var det at brede Dannebrog over de faldnes kister i kasernegården ved Søgård. — Betagende bagefter at snakke lidt med unge officerer, som havde været med ved Bjergskov og Bredvad. Koldblodige havde de opfattet situationerne. Der var intet nervøst over dem, men snarere noget sammenbidt — noget ydmyget, som de ikke helt kunne forsones sig med. — Årsagen var ikke kommet fra dem selv.

Hjemmetyskerne og Clausenazisterne var naturligvis på færde: Flinke vejvisere, energiske vagtposter, hvor de afvæbnede danske soldater foreløbig var internerede. Det tjener til nogle tyske officerers ære, at deres beredvillige hjælp ikke allevegne blev modtaget, ja, endogså hånlige blev afvist. — Ligeledes skal ikke alle hjemmetyskere dømmes ved den optræden, de fleste lagde for dagen. Der var adskillige, som den dag og under hele besættelsen holdt sig tilbage, ja, ofte misbilligede tyske overgreb. Men de gale råber altid højest, og de gode må ofte bære skammen med dem. — Og der blev råbt højt den niende april og i den følgende tid. Ikke underligt, at den menige tyske soldat, som lidet vidste om forholdene og dertil havde fået misvisende underretning med på vejen, kunne få den opfattelse, at han blev hilst som befrieren og beskytteren.

Men målet, som hjemmetyskeren i almindelighed nu hav-

de troet at nærme sig: grænsen flyttet mod nord, viste sig at ligge langt ude i det blå. Derimod blev en grænse omsider fuldkommen slettet: Den af snæversynet toldpolitik, hertugelig selvhævdelsestrang og sidst ved voldsmagt afstukne Kongeå-grænse, som århundredlang vanemæssighed til dels holdt vedlige også efter genforeningen, den forsvandt nu helt og endeligt, og Danmark blev et til Skelbækken!

En mærkelig lammelse betog én, da kampen var indstillet, og besættelsen var en realitet. Heldigst stillet var vist den, der havde 20 rummeter ukløvet brænde liggende. Hvert hug var som en selvsuggerende udløsning. Først da man om aftenen sad bag de mørklagte ruder, gik det først rigtig op for én, hvor dybt lammelsen havde ramt.

Og så kom den lange, triste tid, hvor vi famlede og fumlede for at finde vor form. Tyske forsikringer og ministerielle henstillinger blev ikke taget for gyldig mønt — var sikkert heller ikke ment som sådan fra regeringens side; men også den var vel lammet, og tungt var dens ansvar, så tungt, at enkelte fejlgreb var forståelige og bør være tilgivelige. Opmuntrende var det, at der ikke fandtes så mange slubberter af kvalitet, at der kunne dannes en forræderregering. Og det var en hjælp af uvurderlig rækkevidde, at kongen blev i sit land blandt sit folk, ene af alle fyrster, som måtte se deres land overtrømet af den vordende verdensmagts uimodståelige maskiner! — Man kan næppe overvurdere betydningen af hans

WOTAN

- ladet med Energi...

**O. Chr. Christensen & Co.'s
Eftf.**

og
Carl & Martin Larsen
Skræddere
Østergade 16 København K.

SEVERIN PETERSEN & CO. A/S

KUL — KOKS — OLIE
Østergade 16 København K.

Kolbes Tapetfabrik A/S

København Glostrup

Emil Hertz & Co. (Kul) A/S
V. Voldgade 90 — Kbhvn. V

DROST & RYE PETERSEN

Heimdalsgade 6. N.

C. 7370

København

ELITE FLØDEIS

Kongevej 14
Asta 2335 AM. 9105

J. STÜRUP & V. PROSCH-JENSEN

Ingeniører og entreprenører

Mitchelsgade 23

København V.

KANI MODEHUS A/S

Østergade 16 Minerva 4470

STAALVINDUE-CENTRALEN

Ny Østergade 34
København K. C. 971 — 5971

FRISKO FLØDE IS A/S

Retortvej

Valby

I den sydlige udkant af Åbenrå bliver en dansk deling angrebet af en tysk kolonne på 15 køretøjer med kampvogne i spidsen.

stædige og stolte tilstedeværelse i landet.

Den passive modstand var gennemprøvet

Det var rimeligt, at den passive modstand blev opfattet som den bedste og virksomste form, specielt i Sønderjylland. Den var blevet prøvet og rendyrket under fremmedherredømmet og havde givet gode resultater. Dertil kom, at de erfarne førere fra udlændighedstiden for adskilliges vedkommende endnu var ved fuld manddomskraft og stadig de ledende, hvis råd man gerne fulgte. Og det slægtled, som var vokset op til manddomsalder i de tyve år efter genforeningen havde ikke fostret egentlige førerskikkelser; forståeligt nok. Ved genforeningen tænkte man sig den nationale kamp afsluttet. Og man tog fat på rent praktiske opgaver, først og fremmest på at drive landbruget op på højde

med det hjemligt danske, og det var en tung vej med krigsårenes forsømmelser som ballast og krise på kommandobroen. Men det lykkedes med forbavsende dygtighed. Derfor lagde det og-

så beslag på de allerbedste kræfter. Vel havde den tyske rejsning krævet ny national indsats; men her havde man endnu de gamle førere til at tage sig af det. Og så måtte vel også nu de være de rette til at vise den mest gangbare vej. Men ét er en modstandskamp under et lovfæstet fremmedherredømme, hvor dog en retsforfølgning under lovlydige former giver også modstanderen nogen ret; noget helt andet er forholdene under en krigsmæssig besættelse af en hær, hvor maskingevæerne falder let i hånden, og middelalderlig tortur er rendyrket som vedtagen afhøringsform. Men for den passive modstand talte også tilstedeværelsen af det tyske mindretal og hjemlige nazister, som med oprakte arme jublende hilste indbryderne den niende april, og som ville gøre alt aktivt arbejde ret problematisk. Endvidere kunne man

Et ejendommeligt tilfælde fra den tyske fremrykning gennem Sønderjylland. Et projektil farer forbi alt, hvad der hindrer dets vej og havner i Det sønderjyske Landsbibliotek i Åbenrå. — Projektilen lægger sig i hele sin længde på 12 cm til hvile, efter at det har gennemboret to bøger med titlerne: »Den første dyst« og »Hjerternes Hårdhed«, begge af A. Thøgersen Grønborg.

Iver Jensen
Tricotagefabrik
Tlf. 172 Ikast

Mejeriet »Herninglund«
Tlf. 100 Herning

Herning Autohandel
Tlf. 2100

A/S MARTIN FISCHERS
Trælasthandel
Grundlagt 1860
Viborg · Tlf. 48 - 848

WILLY W. JENSEN ^{A/S}
Konfektionsfabrik
Ll. Sct. Hansgade 29 Tlf. 1790 Viborg

MARTIN LAUTRUP
Viborg

KAJ BIGUM
Ure — Briller — Optik
Viborg Specialoptik
Telefon 1110

Engelsk Herre-Magasin
Lydin Frank Møller
Vestergade 20
Viborg

Privatbanken
for Viborg og Omegn
Filiaer: Bjerringbro og Skals

Lui-P. Konfektion
v. Schaarup Jensen
Viborg

I/S Jydsk Motor Compagni
Gravene 33 - Tlf. 2316
Viborg
Mercedes-Benz — DKW

Th. Springborg
Ålborg

Lars Pedersen
BØRNEKONFEKTION
TRIKOTAGE Tlf. 897

HERNING
CARL DAVIDSEN
Algade 10—12 Ålborg

LANDBOSPAREKASSEN I AALBORG

V. SØRENSEN
Kjellerupsgade 8
Ålborg Tlf. 7657 — 7658

LANGE & UNMACK ^{A/S}
Telefon 3103 Ålborg

Edv. Jensen & Christiansen
Tlf. 5043 Ålborg

Ålestrup & Omegns
Sparekasse
Kontortid 9—11 og 14—16
Lørdag 9—12
Tlf. 4 Giro 10547

CYKLE- & RINGFABRIKEN
Jyderi ^{A/S}

Rechnitzer, Thomsen & Co.'s
Eftf.
Ålborg

frygte, at Hitler ville følge sin vane: Også her at omstøde Versaillesfredens bestemmelser og flytte grænsen til Kongeåen igen, tilskyndet som han ville blive af hjemmetyskernes aggressivitet. Og derefter kunne sønderjydsk ungdom se frem til for tredje gang at komme til at vove livet for en uønsket sags sejr.

Det var rimeligt om, og afgjort også tilfældet, at adskillige havde ventet, at den aktive modstand måtte komme fra Sønderjylland. Havde man haft kendskab til de førnævnte forhold, havde man forstået, at det ikke kunne blive tilfældet.

Dertil kom, at Sønderjylland var fattig på industrielle virksomheder, som kunne tjene tyskernes formål, og det måtte jo blive mod dem, man måtte rette blikket. Om åben kamp kunne der ikke blive tale uden hensynsløse og nytteløse tab af menneskeliv.

De første bomber sprang i 1943

Men — den 1. juni 1943 sprang de første bomber i Sønderjylland! Og det var næsten som et fingerpeg, at det var i lokomotivremisen i Tønder: Jernbanesabotagen blev Sønderjyllands virksomste indsats i modstands- og frihedskampen.

Nu var fanen plantet. Og frihedskampen vandt dag for dag nye deltagere. Men der var store vanskeligheder at overvinde. Først var det svært at skaffe våben og sprængstof. Nedkastninger i Sønderjylland viste sig meget tvivlsomme. Det par gange, det forsøgtes, mislykkedes det — blev røbet af forrædere. Materiellet faldt i fjendens hæn-

Fredelig radiotekniker var tyskernes farlige fjende

Modstandsmanden Duus Hansen, som blev en af Danmarks kontaktmænd til den frie verden under krigen

Jeg måtte love ikke at dramatisere denne historie. Det er lidt bittert at skulle holde den slags løfter, for stoffet er et drama, der næppe lader sig kvæle af selv de dårligste journalistiske hensigter.

Det er den spændende beretning om en ellers fredelig radiotekniker, der under krigen kom til at formidle mere viden om modstandsbevægelsens interne forhold end noget andet menneske. Han var ikke alene de engelske agents, Mogens Hammers, Rottbølls, Flemming B. Muus' fortrolige. Det var faktisk ham, som etablerede den enestående telegrafiske forbindelse mellem Danmark og den frie verden, og mangt et historisk telegram gik gennem hans hænder.

der, og enkelte af modstandsmændene blev taget. Det nødvendige materiel måtte altså nøjsommelig fragtes fra Nørrejylland hertil pr. jernbane, lastbil eller med hestekøretøj, ofte under farlige og dramatiske omstændigheder, hvorom senere, men oftest med heldigt resultat.

Men trods den sene begyndelse og de særlige forhold, kom region III, som omfattede Syd- og Sønderjylland, til at øve en særdeles virksom indsats, der ofte generede fjenden alvorligt. Ikke uden grund fik den navnet: »Den lille region med de store vanskeligheder«.

Han var den eneste mand, englænderne anerkendte i en sådan nøgleposition uden selv at uddanne ham. Han var med under de stadig dybt fortrolige forhandlinger i London om bombing af Shellhuset. Væsentlige afsnit af dr. Hæstrups afhandling om første del af modstandsbevægelsen bygger på dokumentarisk materiale, som denne mand lå inde med.

Han var, om nogen, en af modstandsbevægelsens pionerer, hvis historie aldrig før er skrevet i et Tidsskrift.

Det drejer sig om ingeniør Lorens Duus Hansen, som leder Bang & Olufsens afdeling i København. Han blev under krigen udnævnt til engelsk kaptajn og modtog efter krigen engelske og amerikanske ordener for sit enestående arbejde.

Gammel uvilje mod Tyskland

Forudsætningen for Duus Hansens indsats under krigen, som jeg her kort skal genfortælle, må søges i barndomshjemmet. Faderen var i 53 år dyrlæge i Tanderup ved Gelsted. Han var født i Broager i en gammel sønderjydsk slægt. Det var jo i tyskertiden, og da han nægtede at springe tysk soldat, blev han udvist af Sønderjylland.

Det siger sig selv, at tysk, tyskere og Tyskland ikke var populære begreber i dette hjem, og faderens kraftige sønderjyd-

HANS PEDERSEN & CO. A/S

Kul- og Koks-Import

København

PAN AMERICAN WORLD AIRWAYS INC.

H. C. Andersens Boulevard 12

København V

- det fornemme fabrikat

KR. ANDERSEN

Lersø Parkallé 105

Konfektionsbyen . København Ø

ske påvirkning satte spor hos sønnerne.

Efter realeksamen i Årup realskole i 1918 kom Duus Hansen på navigationsskolen i Svendborg, han blev radiotelegrafist, sejlede i 5 år — og kom så hjem og læste til ingeniør og ansattes hos B. & O.

For så vidt begyndte Duus Hansens modstandsarbejde allerede før krigen, men det er en historie for sig.

Næppe var krigen kommet, før han sammen med bekendte begyndte at danne grupper. Siden skrev han en del informationer, som sendtes til Sverige.

En ulykkelig hændelse

Begivenhederne tog dog først fart, da løjtnant Sneum i 1941 stjal en flyvemaskine i Odense og fløj til England. Senere samme år vendte han tilbage til Danmark som secret service-mand. Han var den første, som sprang ud med faldskærm over Danmark. Det skete ved Holbæk, og med Sneum fulgte en kornet ved navn Christoffersen.

Disse to mænd medbragte en radiosender, men desværre kunne de ikke forliges, og det endte med, at de skiltes med hver sine dele af radiosenderen.

Begge kom til Duus Hansen og bad ham hjælpe sig med at gøre senderen intakt. Det gjorde han så — men herefter skete noget, som vil gå over i besættelsestidens første historie som et mørkt kapitel.

Forholdet mellem Sneum og Christoffersen var blevet aldeles uudholdeligt, og Sneum beordrede Christoffersen tilbage til England.

Christoffersen skulle gå over isen til Sverige, og han skulle ledsages af en dansk officer ved navn Oxlund, der var Sneums fortrolige. Desuden skulle Christoffersens bror følge med.

De tre mænd gik ud på isen. — Først omkom Oxlund. Han frøs ihjel. Senere faldt Christoffersens bror i våge. — Christof-

fersen selv blev fundet liggende på isen af en svensk flyvemaskine.

Flere uheld

Tyskerne og det danske politi blev klar over, at der fandt noget illegalt sted. De fandt frem til Oxlunds lejlighed, de fik fat i Sneums bagage, og inden læn-

Ingeniør Lorens Duus Hansen.

D. G. Nielsen

VEJLE MINERALVANDSFABRIK

Tlf. Vejle 121 - 205

ANDERS BACH A/S

Vejle

LANDBOSPAREKASSEN I VEJLE

WINDFELD-HANSENS

Bomuldsspinderier

Windfeld-Hansengade 1

Vejle

BRØDRENE TAUL A/S

Vejle

WORNING & PETERSEN

Vejle Sæbefabrik
Vejle

S. G. LANGAGER

Vejle

ge vidste de, at løjtnant Sneum var i Danmark som engelsk agent.

Nu fik Duus Hansen imidlertid kontakt med den københavnske overbetjent Roland Olsen. Denne politimand var klar over, at der skulle gås forsigtigt til værks. Der kom et møde i stand mellem Duus Hansen, Roland Olsen og Sneum.

Man tilrådede Sneum at tage til Sverige og derfra til England, og Roland Olsen udvirkede, at politiet i Malmø skulle hjælpe Sneum. Duus Hansen fulgte løjtnant Sneum til Klampenborg, hvorfra han over isen skulle søge at nå Sverige.

Imidlertid kom Sneum ikke til Malmø, men til Hveen, og her kendte politiet ikke til nogen hemmelig aftale, og Sneum gik en trist skæbne imøde. Han blev spærret inde på et svensk slot, og først langt senere kom han tilbage til London og trådte ind i det norske luftvåben.

Sammenstød med politiet

Så var Duus Hansen alene en tid, indtil England sendte dr. Bruun og Mogens Hammer til Haslev. Dr. Bruun var udset til at lede arbejdet i Danmark, og Hammer skulle være hans hjælper. Han var maskinist af uddannelse.

Uheldigvis dræbtes dr. Bruun ved udspringet, og Mogens Hammer måtte så søge at føre Bruuns job videre.

Der har i det sidste års tid været en del diskussion om Hammers indsats, men det er indiskutabelt, at hans energi og mod var strålende, og han opnåede da også gode kontakter i

Danmark, skønt han faktisk stod på bar bund. Blandt andre op søgte han Duus Hansen.

Hammer blev forholdsvis hurtigt kaldt tilbage til England. Efter krigen omkom han i Tyskland.

Han erstattedes i Danmark af Rottbøll, hvis telegrafmand var den siden så berømte hovmester Johannesen. Også disse to faldskærmsmænd kontaktede Duus Hansen, og radiotjenesten begyndte.

Imidlertid kom tyskerne på sporet af den hemmelige sender, og på et tidspunkt, da Duus Hansen var taget til Odense, kom det første sammenstød mellem Rottbøll og det danske politi. Politimanden Østergård Nielsen blev ved den lejlighed skudt af hovmester Johannesen, der omgående tog gift. Rottbøll undslap.

Anerkendelse fra England

Duus Hansen kom tilbage til København. Det første, han gjorde, var at opfordre Rottbøll til at skifte logi. Rottbøll svarede:

— Det vil jeg også, men i aften er jeg lidt træt. Jeg venter til i morgen.

Samme aften blev Rottbøll skudt af overbetjent Øst.

Duus Hansen meddelte England, hvordan det var gået og englænderne bad endnu engang Mogens Hammer om at tage til Danmark. — Han gjorde det, og hans opgave var egentlig kun at holde situationen flydende, indtil en ny leder var uddannet i England.

Denne mand var allerede udpeget. Det var Flemming B. Muus.

På dette tidspunkt havde Duus Hansen endnu ikke opnået engelsk anerkendelse, men før Muus ankom, tog Duus Hansen til Stockholm og kontaktede den engelske delegation, og her fik han den besked, at England ville anerkende ham som radioagent i Danmark, selv om han ikke var uddannet derovre. Fra den tid kendte Duus Hansen alle koder, og han forestod samtlige modstandsbevægelsens og det danske militære efterretningsvæsens udsendelser.

Han opbyggede og ledede en radiokontakt, som blev ret enestående. Han konstruerede sendere og modtagere, der siden blev kendt og brugt i alle besatte lande under navnet »telefonbogen«.

Nærgående tyskere

Vi nærmer os nu den 29. august.

I dagene op til denne dato tyndede det ud i modstandsbevægelsens rækker. Mange flygtede, mens Duus Hansen, der ellers havde grund nok til at rejse, blev på sin post, og det gjorde et særdeles gunstigt indtryk på englænderne.

De bad ham telegrafisk selv at uddanne telegrafister, og Duus Hansen fandt frem til mange gode mænd.

Således blev radioarbejdet i Danmark til. Hver af modstandsbevægelsens grene skulle have egne radiofolk. Til sidst omfattede denne tjeneste over 100 mand under Duus Hansens ledelse.

Korrespondancerne steg, så de til sidst ikke kunne begrænses til den normale sendetid. Sam-

*Fredericia Byes og Omegns
Spare- og Laanekasse*

**Fredericia
Kul-Kompagni**

Loehr og Holmelund
Aktieselskab

TELEFON 170 - 888
(4 Linier)

Aktieselskabet
FREDERICIA PRIVATBANK

C. W. Loehrs Saltimport

AKTIESELSKAB

Fredericia

A/S Lunds Klædefabrik

Fredericia

tidig blev tyskerne dygtigere til at finde senderne, og de illegale radiofolk måtte udvide vagtstyrkerne.

Det ene med det andet bevirkede, at englænderne nu ønskede high-speed-sending, dvs. 800-1000 bogstaver i minuttet. Det ville give ro over arbejdet, for så vidt som man kunne blive hurtigere færdig. Det ville også vanskeliggøre opdagelse, eftersom tyskerne næppe tiltroede den danske modstandsbevægelse en sådan teknik.

Tyskerne var ret nærgående og tilsidst måtte Bopa gøre det af med en af deres pejlevogne.

Ofte søgte tyskerne at opfangete senderne, så de ikke nåede England. Da Duus Hansen ved en sådan lejlighed opdagede, at det var tyskerne og ikke englænderne, han havde kontakt med, skyndte han sig at telegrafere:

— Heil Hitler.

Hvortil tyskerne svarede:

— Sorry, old man!

Illegal sender i Sverige

Da englænderne forlangte, at danske radiofolk også skulle kunne modtage highspeed, rejste Duus Hansen til England for at tale med dem om tingene. Han havde fået en idé. Han ville lave en radiostation i Sverige.

Han fik den besked, at han ikke måtte, men — sagde englænderne — det ville selvfølgelig være rart, eftersom Sverige er neutralt.

Duus Hansen forstod jo nok en halvkvædet vise. Han tog tilbage og fik etableret en radiostation under dække af amerikansk vicekonsulat på toppen af en høj bygning i Malmø.

Det gjorde arbejdet lettere. Nu kunne man telegrafere til Malmø, og herfra gik telegrammerne videre som diplomatpost. Det gik så godt, at de illegale telegrammer nu kunne ekspederes hurtigere end man nogensinde i fredstid havde kunnet ekspedere kommersielle meddelelser.

Der blev også oprettet radiostation i Helsingborg, og englænderne betegnede det danske illegale telegrafnet som det kraftigste og mest effektive af de besatte landes.

Stikkeren blev likvideret

Flere danske radiotelegrafister mistede livet, men det lykkedes aldrig tyskerne at finde ud af nogen kode, ligesom det ikke lykkedes dem på grundlag af antallet af telegrammer at skønne sig til, når noget var i gære.

Hvem sjælen i dette arbejde var, vidste tyskerne heller ikke før mod krigens slutning.

Da vidste de det, og ved hjælp af stikkere søgte de at opspore Duus Hansen. Det eneste, de fik ud af det var, at stikkeren blev likvideret af modstandsbevægelsen.

Tyskerne truede Bang & Olufsens fabrik med at blive sprængt i luften, hvis ledelsen støttede Duus Hansen.

De gjorde alvor af truslen. Først sprængte de Duus Hansens villa i Ryvangen i luften, og i januar 1945 blev det B. & O.s fabrikker i Struer.

Da Duus Hansen efter krigen atter mødtes med sin chef, direktør Olufsen, sagde denne smilende:

— Tja, Duus Hansen, nu har

De i hvert fald sikret Dem livsvarig beskæftigelse i B. & O., for det vil jo være noget, inden De har tjent de 4 millioner kroner ind, som tyskerne sprængte i luften.

De har ret til at blive skuddt

Dette er kun fragmenter af den beretning, Duus Hansens liv afgiver stof til. Meget kan ikke fortælles, før rigsarkivet om en årrække frigiver et stort dokumentarisk materiale. — Der vil til den tid komme overraskende ting for dagen, f. eks. om det nyligt diskuterede forhold mellem Flemming B. Muus og frihedsrådet, om forholdet mellem Niels Bohr og de allierede o. m. a.

Desværre kan sandheden om Shellhusets bombing heller ikke fortælles endnu. Den er ellers ikke kedelig.

Men Duus Hansen blev som sagt udnævnt til kaptajn i England.

— Så har De ret til at blive hængt! forklarede man ham.

Han fik den britiske imperieorden og den amerikanske medalje of freedom.

Nu laver han radio under mere betryggende forhold.

Peter Lerche.

Ethvert brev bør forsynes med vore smukke mærkater i farvetryk.

Vi har to at vælge imellem:

1. Bernadotte-mærkatet med hans billede.
2. Kammeraternes Hjælpefonds mærkat.

Begge mærkater foreligger i ark med 25 stk. a 10 øre og fås ved at indsende beløbet til giro 780, Kammeraternes Hjælpefond, St. Kannikestræde 10, København K.

De indkomne beløb går til fondets hjælpearbejde.

„Safari“

Centralmejeriet

Kolding

Telefon 451 og 471

KOLDING HØRFABRIK

Dækketøj . Viskestykker . Håndklæder

Hellinned går i arv

TELEFON 24 88

Kolding Andelsmejeri

Telefon 153 . 155

Schous Trælasthandel ¹/₅

Kolding

Aktieselskabet

Kolding Kulkompagni

Besættelsestiden på tryk IV

Af overbibliotekar O. Abitz

Overbibliotekaren gav i sin første artikel en oversigt over samlede fremstillinger, skildringer af den politiske udvikling og om frihedsrådet.

I den anden (15. marts 1955) fik vi bøgerne om »Enkelte perioder«, »Kulturlivet«, »Modstandsbevægelsen«, »Det illegale arbejde i de enkelte dele af landet«, »Jødeforfølgelserne«, »Fængsels- og kz-lejrberetninger«, »Det danske politi« og om »De hvide busser«.

Denne gang hører vi om de skønlitterære bøger, romaner, digte og skuespil.

Det har ikke skortet på skønlitterære bidrag om livet under besættelsen. Tværtimod kan man næsten sige. Mange af vore forfattere har skrevet bøger med motiver fra de fem lange år. Det er ganske naturligt, da samtidens litteratur også må beskæftige sig med samtidens store og bevægende begivenheder, og hvilket stof har besættelsestiden ikke givet forfatterne og digterne i hænde.

Når man imidlertid går litteraturen fra de sidste 10 år igennem, må det konstateres, at der kun i ganske få tilfælde er blevet varige digterværker ud af de mange litterære forsøg på at give besættelsestiden digterisk form. Som regel kan man sige, at de mere reportageagtige virkelighedsskildringer, der er behandlet i de tidligere afsnit af denne litteraturfortegnelse, vil være nok så værdifulde ikke blot som dokumentation af de virkelige begivenheder, der fandt sted, men også til forståelse af befolkningens indstilling som helhed.

Selvom man inden for prosaen herhjemme næppe vil kunne pege på digterværker med motiver fra mørketiden, der vil blive stående, som f. eks. Sigurd Hoels norske okkurationsroman »Møte ved milepælen« eller Tarjei Vesaas: »Huset i mørket«, vil man dog ikke kunne komme uden om flere danske besættelsesbøger, der som reportage giver værdifulde glimt af begivenhederne, men måske mest forståelse af det stemningsomsving, der skete hos befolkningen før eller senere i dette tidsrum. Navnlige vil man i disse romaner, bedre end i mange virkelighedsberetninger, finde fuldgældige udtryk for ungdommens problemer i en tid, hvor hele den gamle verden med dens idealer går under, og en ny tro og tillid skabes på dens ruiner.

Men kunstnerisk bliver det inden for lyrikken, vi vil finde de mest værdifulde bidrag til okkupationens historie, og der er mellem disse digtere enkelte, der har formået at udløse stemninger og følelser, som vil blive stående i vor litteratur fremover som monument over denne tid. Halvdan Rasmussens og Morten Nielsens digte fra besættelsestiden vil således kunne nævnes side om side med Nordahl Griegs digte, der dog i modstandskampen også for os danske, fik større betydning, udsendt som de blev i radioen fra England til styrke og tro, når begivenhederne gik hårdt på.

Mens denne fortegnelse inden for dokumentationslitteraturen har medtaget et meget omfattende stof, der som aktstykker vil have sin betydning for dem, som vil udforske besættelsens historie, vil det, når det drejer sig om den digteriske behandling, være nødvendigt at begrænse omfanget af bøgerne. Bøg ethvert skønlitterært værk vil der altid være en virkelighedsoplevelse, men digt og virkelighed er naturligt blandet sammen her, og værket må derfor bedømmes og vurderes efter den kvalitetsmæssige udformning, det har fået. Den efterfølgende fortegnelse er således langt fra fuldstændig, men der er gjort forsøg på at få så meget med, at den skulle give et nogenlunde tilfredsstillende billede af, hvad besættelsen har inspireret vore forfattere til.

Nogle forbudte bøger.

Værnemagten var meget ømfindtlig over for det skrevne ord. Den kendte den værdi, litteraturen kan være som propaganda og var derfor straks fra begyndelsen på vagt over for forlagernes udgivelser. Allerede i sommeren 1940 meddelte man forbud mod om-

talø af Louis Goldings: »Mr. Emmanuel rejser til Berlin« og samtidig med biblioteksdirektør (senere Danmarks gesandt i Moskva) Døssings arrestation blev der sendt lister til alle biblioteker om forbud mod udlån af visse bøger. At disse så cirkulerede »under disken« på bibliotekerne, blev de fleste steder en naturlig ting. Bibliotekerne blev på denne måde et fristed hvor befolkningen kunne finde bøger, som tyskerne ikke havde fået øje på, bl. a. fordi man manglede kundskab til det danske sprogs nuancer. Det blev efterhånden en sport at finde bøger, hvor symbolikken kunne udlægges som rettet mod voldsmagten, også hvor disse bøger var skrevet i en ganske anden situation og med alment sigte. Så uskyldige eventyr som H. C. Andersen: »Den onde Fyrste« og »De små Grønne« blev hentet frem fra glemselen og blev læst af et stort publikum. Når bøger blev beslaglagt, skete det ofte, at oplagene var udliveret fra forlagene og senere handlet under hånden af boghandlerne. Det skete f. eks. med Soyas: »En gæst« og med Kaj Munks: »Niels Ebbesen«, som i den alm. udgave spredtes i stort tal og senere optryktes illegalt.

Fængselsstraf for »En Gæst«

Soyas »En Gæst« blev allerede i 1941 beslaglagt, og forfatteren idømt fæng-

AALBORG
NY
DAMPMØLLE

H. KLINGENBERG $\frac{A}{S}$

Ålborg

Kjærs Maskinfabrik

Ålborg

V. MORTENSEN

Juvelerer & guldsmed

Bispensgade 22

Ålborg

AKTIESELSKABET

De Smithske Jernstøberier og Maskinværksteder

CITY TRIKOTAGE A/S
Algade 30 Ålborg
Tlf. 1434

N. P. Nielsen

GULDSMED

ÅLBORG

Jysk Terrazzo Industri A/S
Østre Havn Nr. Sundby Havn
Tlf. Ålborg 6546

AALBORG KAFFE OG THEHANDEL
FR. BRORSEN

Nørresundby Brøndanstalt
A. Bach & Søn

A. ABEL $\frac{A}{S}$

Ålborg

Worning

FARVER - LAKKER - TAPET

Ålborg

SMEDS BUSLINIER

Tlf. Ålborg 8879

Nørregade 3 Nørresundby

FROSTHOLM

BAGERMESTER

Algade 20

ÅLBORG

Aktielselskabet

De forenede Textilfabrikker

i Aalborg

K. RØGILD
Nørre Uttrup Lervarefabrik
pr. Nørresundby
Grundlagt 1837

Chr. Kjærgaard $\frac{A}{S}$

NØRRESUNDBY

A. Hanefeld-Møller
Skalborg Tømmerhandel
Skalborg

A. RIIS

Aktielselskab

Nørresundby

selsstraf. Meningen var da også tydelig nok. En ørentvist falder en dag ned på frokostbordet i en tolerant og velmenende borgerlig familie. Sønnen får lov at holde den i sit terrarium, men efterhånden vokser den sig stor og æder sig ind i familien, hvor den sætter splid og dominerer alle, indtil bægeret flyder over, og den dræbes af datterens kæreste. Det var på et tidligt tidspunkt i besættelsestiden en kraftig opsang til samarbejdspolitikken, og selvom bogen litterært set ikke er betydelig, var dens gode mening klar nok som opfordring til modstand mod det onde, der truede.

Også Kaj Munk var tidlig genstand for besættelsesmagts mistanke. Allerede hans skuespil: »Han sidder ved Smeltediglen« var en udfordring til Hitlers antisemitisme, og da han med »Niels Ebbesen« forklædte sig i historisk dragt, var tendensen så tydelig, at forbudet faldt allerede på udgivelsesdagen. Skildringen af Niels Ebbesens opgør med grev Gert kunne kun have en mening, at vække folket af sin sløvhed og kalde til modstand.

I en lille pjece, »Før Cannae«, som udsendtes af Det tredje Standpunkt, rettede Kaj Munk atter en kraftig opfordring til at modsætte sig fremmedherredømmet. Den fremhæver i en samtale mellem feltherren Hannibal og den romerske konsul Fabius (»nøleren« kaldtes han) før slaget ved Cannae segheden som den vægtigste modstand mod den brutale vold.

Efter sin store succes med slægtsromanen »Huset med det grønne Træ« udsendte Kelvin Lindemann bogen: »Den kan vel frihed bære«, som straks blev forbudt. Der var allerede i titlen en fanfare, der tydeligt sagde, hvad bogen sigtede til, uagtet også han benyttede et historisk motiv, bornholmernes sejrige oprør mod svenskerne efter afståelsen i 1658. Det samme motiv skildres forøvrigt i en mindre påagtet, men litterært set mere værdifuld bog af Bent Nielsen: »Ildvinter«. En bog, som allerede før udgivelsen blev forbudt af den tyske censur, og som derfor først udkom efter krigens ophør, var Johannes Buchardts: »Vejen mod Nord«, en historisk roman fra Valdemarernes tid. Den har frihedstanken som motiv og skildrer fribondens reaktion mod kongemagten, da

denne tør at anlægge en hærvej forlanger en hel landsby nedlagt.

Nævnes skal endnu den samling digte og prosastykker, der med titlen »Der brænder en Ild«, udsendtes illegalt 1944, og som i krigens sidste år fik umådelig betydning for holdningen over for tyskerne. Litterært er det en af de vægtigste af besættelsestidens publikationer, der bragte bidrag fra tidens mest kendte forfattere, Martin A. Hansen, H. C. Branner, Leck Fischer, Halfdan Rasmussen og Morten Nielsen.

H. C. Branners bidrag heri hedder »Angst« og skildrer en mands frygt for at blive hentet og spærret inde i en lejr, bevogtet af sortklædte vagter. Men hans indre stemme siger ham: »Så sandt du lever, bør du ikke overlade til andre at forsvare mennesket i dig«. Temaet udvikles videre i den julehilsen, der udsendtes i 1947, og som indgår som første novelle i samlingen »Bjærgene« fra 1954. Men motivet, som gennemspilles her, får videre sigte som digterens og den intellektuelle følelse af angst for hele menneskehedens skæbne under de sønderbombede byer og under en besættelses tryk.

Om befolkningens reaktion overfor begivenhederne den 9. april fortæller Peter Nordblad-Hansen i »Da Morgen kom —« fra 1946. I fire noveller skildrer han, hvordan en pensioneret oberst, en ung arbejdsløs, en gammel

fagforeningsleder og en jødisk overlæge hver for sig modtager meddelelsen om tyskernes overfald.

Det samme motiv finder vi i Ludvig Søndergaards »Fuglsang« fra 1946, der viser os, hvordan beboerne i et stort ejendomskompleks reagerer overfor besættelsen på forskellig måde.

Aase Hansens fængslende bog »Tordenluft« fra 1945 foregår i sommeren og efteråret 1940 og skildrer, hvilket tryk besættelsen lægger over den lille provinsby. Men ved siden af angsten for fremtiden, giver den også udtryk for troen på, at den spirende modstand vil vokse sig stærk.

I Karen Enevolds »Jeg tror på miraklet« fra samlingen »Glasbåden« træffer vi ægteparret, der er blevet gammelt og modløst efter besættelsen og Frankrigs fald, men bringes til at tro på miraklet efter opgøret med sønnen, der bebrejder dem deres generations svigten i mellemkrigstiden, og som nu selv går ud i den illegale kamp for at sone deres skyld.

Om befolkningens gradvise reaktion over for besættelsesmagten får vi et udmærket billede i Esther Grenen: »Det kom af sig selv« 1946. Det er her en student, en arbejder, en journalist og en betjent, som på grund af tidernes tryk, som en naturlig ting føres ud i modstandsarbejdet. De kan simpelt hen ikke handle anderledes, hvis de skal gøre, hvad de føler er ret og rigtigt.

MASNEDSUND
FISKESALGSFORENING

MASNEDSUND
FISKERØGERI
Tlf. Vordingborg 762

VIKTOR HANSEN
Snedkermester
Vordingborg Tlf. 609

Vordingborg Motor Compagni
aut. Fordforhandler
Tlf. 1140*

H. I. HANSEN
Handelsgartner
Tlf. Vordingborg 111

A. SANDBIRK
Thorbjørns Eftf.
Algade 48 Vordingborg Tlf. 262
Guld - Sølv - Ure - Optik

DANSK PAKNING INDUSTRI
Vordingborg

ROSENFELDT GODS

VORDINGBORG

N. CHR. LARSEN ^{A/S}
VORDINGBORG

=====
Axel N. Jensen
=====
PRÆSTØ

EL-vandvarmere

EL-vaskemaskiner

HARBOE'S BRYGGERI

SKÆLSKØR

MØNS FOLKEBLAD

Stege

Aktieselskabet STEGE TRÆLASTHANDEL

Tlf. 5115 — 5116

John Darmer Skotojsfabrik

Orup pr. Faxe

HORBELEV
TRIKOTAGEFORRETNING

HASLEV ANDELS SVINESLAGTERI

Det samme motiv finder vi i Søren E. Eriksens roman fra et vestjysk sogn, »Maaske fordi« 1945. Den giver i underholdende form en ganske god skildring af omslaget i befolkningens holdning i de første besættelsesår, men er iøvrigt noget uligevægtig.

Der blev givet spytteforbud

En meget morsom og velskrevet bog er Vilh. Kjødts: »Skraaen« 1946. Den foregår i en lille by, hvor der er udstedt spytteforbud, og da en byens stilfærdige borgere uden at tænke derover spytter sin skrå ud tilfældigt lige foran fødderne af en højtstående tysk officer, lægger værnemagten pres på de danske myndigheder for at få hævnnet krænkelser. Selvom »forbryderen« slet ikke forstår et ord af det hele og blot er sig bevidst at have gjort, hvad han plejer, når hans skrå er sur, bliver episoden anledning til, at hele byen kommer på den anden ende og reagerer med demonstrationer, som efterfølges af de første illegale nyhedsblade på stedet.

I sin store roman om kaptajnsfamilien, der samtidig er en tidsskildring fra århundredskiftet op til vore dage, fortæller Leck Fischer i det afsluttende bind »Dette latterlige Land«, hvilken indflydelse besættelsen får på de enkelte medlemmer af familien. En er blevet tysk frontsoldat, en er gift med en værnemager, mens andre deltager aktivt i modstandskampen. Vi er nu i 1944, og skildringen samler sig om folkestrejken, der mere end nogen anden begivenhed viste den danske befolknings holdning over for besættelsesmagten. Det er et fremragende tidsbillede, et af de bedste som er givet i skønlitterær form af besættelsestiden. Harald Herdals: »Ukuelige Menneske« foregår ligeledes i folkestrejkenes dage, men medens Fischers bog udspilles i borgerlige kredse, er det her befolkningen i Istedgade-kvarteret, der fortælles om. Hovedpersonen er en gammel avis-kone, hvis ukuelige holdning, trods skuffelser, giver bogen sin værdi som en socialrealistisk dokumentation af kommunistprægede kredses indsats over for tyskerne. Det er en bitter bog, der retter kraftig kritik mod den officielle politik, og det vil være værdifuldt at læse Vilh. Bergstrøms re-

portageagtige skildring af Istedgade-kampene til sammenligning. Af Vilh. Bergstrøm findes iøvrigt en samling velskrevne noveller: »Gode Danskere — og mindre gode«, der rummer skildringer af fortræffelige typer og gode situationsbilleder.

I Hans Bjerregaards »Sorte Nordlys« er skuepladsen en lille garnisonsby i dagene omkring d. 29. august. Og så den er noget bitter i sin skildring af opportunisterne og i sin kritik af frihedsbevægelsens repræsentanter.

Sabotagegrupperne rigt repræsenteret

Om den aktive modstandskamp i sabotagegrupperne findes der en lang række romaner, der ganske vist ikke alle er lige værdifulde set fra et litterært synspunkt, men som tilsammen giver et udmærket indtryk af livet, som det levedes »under jorden« og af begivenhederne omkring de store sabotage. I de bedste af dem får man tillige et psykologisk indblik i disse modige mænds tanker og følelser, deres angst for deres egen og deres familiers skæbne og deres tro på, at kampen må føres videre, trods tab og nederlag.

En af de første var Bent Demers roman »men ikke forgæves«, der allerede blev skrevet i krigens sidste år under udlændigheden i Sverige. Den

fortæller om en sabotagegruppes dannelse og vækst fra den første begyndelse, hvor det blot drejede sig om fremstilling af illegale blade, og til flugten til Sverige efter sprængningen af Forum.

Ole Juuls to sabotørromaner »Det næsthelligste«, der udsendtes i England i 1943 for at give englænderne et indtryk af modstandsbevægelsen herhjemme, og »De røde Enge« hører trods den Hemingwayprægede stil og menneskeskildring til de bedste af de egentlige sabotageberetninger. I »De røde Enge« er der en fremragende skildring af sabotagen på en stor værnemagerfabrik og af den nervepirrende flugt under vejs til henrettelsestedet.

I Erik Blochs: »Nogle måtte dø« får vi en realistisk skildring af nogle unge menneskers ophold i Vestre fængsel, tredje grads forhørerne hos tyskerne og de dødsdømtes sidste timer før henrettelsen.

Charles Haugbølls »Sabotør« bringer udmærkede reportageskildringer af sprængningen af fabriker, der arbejdede for tyskerne, af kampen mod stikkerne og af de unge kommunisters syn på modstandskampen.

Den anonyme forfatter »Homo novus« 3-binds udviklingshistorie hel- liger hele 2. del besættelsestiden. Den idealistiske hovedperson bliver leder af en modstandsgruppe, som deltager

A/s Flæskehallen

VILH. NELLEMANN A/S
Aarhus

Otto Wistisen Århus
Tlf. 23777

Paa Gensyn hos
Bajsen

Ryesgade 4—6
Århus Tlf. 9701

A.M. 858

AARHUS MASKINFABRIK

AARHUS MOTOR COMPAGNI A/s

DANSK ANDELS KULFORRETNING

A. m. b. A.

Aarhus

JYDSK HYPOTHEKFORENING

Aarhus

i sabotage og våbenmodtagninger. Bogen ender med en likvidation af en af gruppens betroede mænd, en realistisk skildring, som man ikke helt tror på, da dømsafsigelserne i almindelighed er sket under mere betryggende former end her i bogen, hvor gruppen selv tager sagen i sin hånd.

Erik Olaf-Hansens bog: »Gå til Modstand« er en fortælling om et mislykket attentat på et tysk troppetog i det nordlige Jylland, og Svend Uhrskov skildrer i »Vi bringer en Særmelding« våbenmodtagninger i Gribskov.

Til de betydeligste sabotageskildringer hører Knud Sønderbys velskrevne og spændende roman »Den usynlige Hær«. Man hører her om faldskærmsmanden, der vender tilbage til Danmark for at overtage ledelsen af modstandsarbejdet, om hans møde med sin bedste ven, der er blevet veninde med hans kæreste, og om deres fælles arbejde under sprængningen af en stor fabrik, hvorunder de begge mister livet. Både den og Flemming B. Muus' bog: »Der kommer en dag« er blevet filmatiserede og har vundet vid udbredelse for deres spændende og troværdige skildringer af vilkårene i modstandskampen. I »Der kommer en dag« hører man om udlandsdanskerne, som opgiver deres stilling for at gennemgå streng og systematisk træning i engelske lejre, før de sendes til Danmark. Man får et fortrinligt billede af det arbejde, som Flemming B. Muus selv måtte gå ind i, og bogen supplerer således hans egen erindringsbog »Ingen tænder et lys« på en udmærket måde.

Da Jesus ordnede fangevogteren

I en lille fin fortælling af Aksel Heltoft: »Polakken«, får vi i titelnovellen et billede af livet i en tysk koncentrationslejr med dens død og lidelse. Blandt mange dødsmerkede fanger hører vi om polakkens sidste timer, om hans længsel efter hjemmet og hans tanker om liv og død. I »Kælderen« prygles en fange til døde, og hans medfanger skal lige til at gribe ind, da Jesus viser sig og får fangevogterens pisk til at falde ud af hånden på ham.

Gerda Sandemands: »Robert — Breve til min døde Mand« er en lille dag-

bogsformet fortælling, hvor en hustru gribende fortæller om sine følelser ved hendes mands arrestation og ved meddelelsen om hans død. Så lille af omfang er det en vægtig bog, der vil kunne bringe trøst til de mange, der selv har mistet en af sine kære. Hendes budskab til den døde og til sine medlidende lyder således: »Jeg vil leve for den fred, han døde for«.

Om de lidelser, jøderne måtte gennemgå under nazisternes styre fortæller en dansk jøde, Pinches Welnes, der som emigrant har levet en række år i Danmark forud for besættelsen, i en novellesamling »I hine dage«. Af samme forfatter er romanen »Ved Øresunds bredder«, der skildrer en jødisk families skæbne før og efter jødefølgelsen sætter ind, om flugten til Sverige og opholdet derovre. Det samme emne er temaet i Ralph Oppenheims »Det skulle så være. Marianne Petits Dagbog fra Theresienstadt«, der fortæller om den tragiske skæbne, som ramte en ung jødisk pige og hendes familie. Efter en mislykket flugt deporteres hele familien til Theresienstadt, hvor brevskriveren selv omkommer, mens de øvrige medlemmer efter navnløse lidelser oplever befrielsen med de hvide busser. Det er en gribende skildring, som gør et ægte og stærkt indtryk.

Flygtningetransporterne skildres i en kunstnerisk særdeles værdifuld bog af Jørgen Lembourn i »Se dig ikke

tilbage«. Vi er i april 1945, på et tidspunkt, hvor tyskerne var meget agtpågivende over for de tiltagende transporter af eftersøgte personer, og overfarten derfor var fuld af farer og risiko. Det er en meget spændende skildring, der samtidig giver et alsidigt tilbageblik over hele besættelsestiden, ikke blot fordi vi hører om hovedpersonens oplevelser, men også fordi han under sin farefulde gerning møder en række mennesker, som på et tidligere tidspunkt af hans liv har haft betydning for ham. En meget smuk kærlighedshistorie danner rammen om fortællingen.

Livet i Sverige var for mange af emigranterne meget vanskelig, trods de store bestræbelser, der både fra svensk og dansk side udfoldedes for at gøre det mindre byrdefuldt. Otto Gelsted fortæller i sin roman »Flygningene i Husaby« interessant om de jødiske emigranternes skæbne, mens Karen Aabys bog »Vi skal snart hjem« foregår blandt såvel danske som norske flygtninge i Stockholm. Hjemløsheden, for nogles vedkommende uvirkomheden og modløsheden over den lange ventetid, er baggrunden for de skæbner, vi lærer at kende i de to bøger.

Grænseproblemerne er baggrunden for Willy August Linnemanns »Natten før Freden«. Den skildrer sønderjyske studenter deltagelse i det illegale arbejde, men giver samtidig et udmær-

Hans Jørgen
Lembourn

se
dig
ikke
tilbage

Westermann

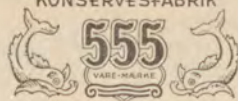
Willy August Linnemann

Natten
før
Freden

Schilder

CHR. HANSEN & CO. %

KONSERVESFABRIK

KERTEMINDE

SPARE- OG LAANEKASSEN

for Kerteminde og Omegn

Aktieselskabet **KOLDS SAVVÆRK**

KERTEMINDE

Kjerteminde Trælsthandel

Aktieselskab

AKTIESELSKABET **ELIAS B. MUUS**

KERTEMINDE

Ove Bisgaard

Tlf. 14 & 399

Grundl. 1810

Kerteminde

H. DREIER - *Axel Friis' Eftf.*

Kerteminde

HANS TVEDSKOV Kerteminde

Banken for

Kerteminde og Omegn A/S

EMIL ANDRESEN

Kerteminde

ket billede af de dansksindede sydslesvigeres forhåbninger til freden. I »Mit Land lå i mørke« fortæller Linemann ægte og fint om sindelagskiftet i Sydslesvig.

Også Gustav Bengtssons roman »Nye Bastioner« har det sydslesvigske problem som hovedtema. En dansk sydslesviger deltager i tysk krigstjeneste for at bevare fædrenegården på danske hænder og sendes senere til Sverige i et hemmeligt ærinde. Bogens hovedafsnit foregår i dagene omkring det tyske sammenbrud, hvor flygtningestrømmen vælter ind over Sydslesvig og forøger de dansksindedes trængsler.

Om livet i en mindre sønderjysk by under besættelsen fortæller Julius Bomholt i en fin og ægte folkelig roman med titlen »Blomstrende Grene«.

Af prosalitteraturen skal endnu nævnes William Heinesens roman fra Færøerne »Den sorte gryde«, en af de betydeligste af de her nævnte bøger. Den skildrer, hvilken indflydelse den engelske besættelse fik på det lille samfund. Det er på een gang en fantastisk vittig, men samtidig også en meget bitter bog. Rederne og købmændene udnytter skånselsløst befolkningen i ly af krigstidens indgreb, og fanatikere benytter lejligheden til at hidse befolkningen op til religiøst vanvid. Bogen er meget levende, fuld af begivenheder og giver et glimrende billede af alle samfundslag.

Kun få skuespil

Inden for skuespillet finder vi

kun få værker, der har besættelsestiden til emne. Til gengæld må man sige, at de to skuespil, som skal nævnes her, virkede meget stærkt ved deres fremkomst, og at de også ved læsning giver et udmærket billede af besættelsestidens problemer, måske fordi vi i dem begge føres ind i en familie, og derved oplever de konflikter, som den forskellige holdning til besættelsesmagten førte med sig.

Betydeligst og mest omfattende i sin problemstilling er Kjeld Abells »Silkeborg«, et skuespil, som ved sin tidlige fremkomst efter freden og ved sin indramning, der giver det historisk perspektiv, kom til at virke som en national manifestation. Som i alle Abells skuespil retter han sit skyts mod familien Danmarks konventionelle holdning. Man samarbejder for at undgå arbejdsløsheden og giver samtidig penge til undergrundsbevægelsen

for at sikre sig sit alibi. Men kritikken rettes ikke alene mod besættelsestidens samarbejde. Den tager videre sigte og rammer den officielle holdning over for nazistynet lige fra dets fremkomst. Hvorfor tog man ikke afstand, da jødeforfølgelserne før krigen satte ind, men fandt formildende undskyldninger i »særlige forhold« i Tyskland. Over for denne lunkne holdning reagerer ungdommen, som går ud i kampen og sætter livet til. Handlingen kompliceres yderligere, idet en slægtning af familien, som i mellemkrigstiden er flyttet til Tyskland og blevet tysk statsborger, optræder som værnemagtsoldat og ved sit besøg i familien udløser personlige konflikter.

Også Leck Fischers skuespil »Fronten«, der foregår i krigens 4. år, skaber uløselige situationer indenfor en enkelt familie, hvor sønnen deltager i det illegale arbejde, mens datteren holder til med tyskerne.

Sjællandskonventet,

samlers i år sine medlemmer i weekenden 3.—4. september på Krogerup højskole. — Programmet er højaktuelt og ligger i det helt rigtige plan.

Lørdag den 3. september

- Kl. 17,00—18,00: Ankomst.
- * 18,00: Middag — alle bedes være til stede her.
- * 19,30: Foredrag — diskussion.
Taler: **Stats- og udenrigsminister H. C. Hansen.**
Emne: **Dansk udenrigs- og indenrigspolitik.**
- * 22,00: Kammeratligt samvær, underholdning og pølse-gilde.

Søndag den 4. september.

- Kl. 9,00: Morgenmad.
- * 10,00: Foredrag — diskussion.
Taler: **Den vesttyske ambassadør G. F. Duckwitz.**
Emne: **Gensyn med Danmark.**
- * 12,00: Frokost.
- * 14,00: Foredrag — diskussion.
Taler: **Chef for nordkommandoen, general, sir Robert Mansergh.**
Emne: **NATO og Danmark.**
- * 16,00: Eftermiddagskaffe og afslutning.

»KZ-ofrene var slyngler« Grund til afskedigelse

Arbejderdomstolen i Kiel har afvist en klage, som en tidligere funktionær ved landsregeringen havde rejst som protest mod, at han var blevet afskediget uden opsigelsesfrist. Landsregeringen havde afskediget ham øjeblikkelig, efter at han over for en portier i landsregeringens administrationsbygning havde fremsat den udtalelse, at kz-ofrene alle var slyngler.

Udtalelsen var faldet i forbindelse med, at landsregeringen havde foranstaltet en særlig mindefest på årsdagen for sænkningen af skibet »Cap Arcona«, der i krigens sidste dage skulle føre kz-fanger fra frontområdet mod øst til Slesvig-Holsten. I mindefesten for »Cap Arcona« katastrofen havde indenrigsminister dr. Pakel deltaget, og funktionærernes udtalelse kunne således i offentligheden forstås som et ondsindet angreb også på arbejdsgiveren, landsregeringen.

AKTIESELSKABET
SAMSØ BANK

L. Rasmussen

Telefon 1

BALLEN . SAMSØ

Samsø
Korn- og Foderstofforretning

A. Heegaard Hansen A/S

SAMSØ

Samsø Spare- og Laanekasse

Tranebjerg . Samsø

Ørby Cykle- og Radioforretning

Ørby pr. Koldby Kaas . Samsø

Ørby Brugsforening

pr. Koldby . Tlf. Tranebjerg Nr. 89

Historie om en bankdirektør og en turist

Et gensyn og en tak for sidst.

En tysk personbil standsede forleden op i Videbæk, og dens fører gik ind i banken, hvor han præsenterede en bankbog med pålydende 5000 kr. Pengene havde turistens sat i banken under et »besøg« i Danmark i 1942, og nu udbad han sig renter og hele beløbet hævet i kontanter, fortæller »Politiken«. Bankens direktør blev tilkaldt og måtte bedrøve den tyske turist med, at penge, indsat i danske banker af tyske statsborgere under krigen ved pengeopførelsen var overflyttet til Nationalbanken og her måtte han henvende sig.

— jeg forstår ikke dansk, sagde turistens, jeg taler kun tysk.

— Jo, vel forstår De dansk, min gode mand. Det gjorde De i alt fald, da De i sin tid under krigen sad på det tyske forhørskontor her i byen. Og så forresten: **Her tales kun dansk.** Mere er der ikke at sige i den sag.

Forspillet til den lille episode skal vi 13 år tilbage for at hente. Bankdirektøren blev i 1942 hentet af tyskerne og ført til forhørskontoret, sigtet for »økonomisk sabotage af værnemagten«. Forhøret fandt sted på tysk, hvortil bankdirektøren bemærkede.

Jeg forstår ikke tysk. De kommer til at tale dansk.

— Det er løgn, erklærede forhørslederen på tysk henvendt til omkringstående tyskere. Han forstår udmærket tysk. Og henvendt til bankdirektøren:

— Og forresten, **her tales kun tysk.**

Læseren har sikkert allerede gættet, at hvad der skete i banken omkring bankbogen med de 5000 kr. var et gensyn mellem bankdirektøren og forhørslederen fra 1942. Forhørslederen havde tilsyneladende glemt bankdirektøren, men det omvendte var ikke tilfældet. Og med: »Her tales kun dansk« blev det til en tak for sidst.

Turisten forlod iøvrigt omgående banken.

Aflyttede BBC - fik 3 års tugthus

Men i dag stadfæstes dommen som rigtig

Det har vakt opsigt, at overlandsretten i München i en kendelse 10 år efter nazitysklands sammenbrud har fastslået, at det var en afskyelig og forkastelig handling, når en tysk statsborger under krigen lyttede til BBC eller en anden udenlandsk radiostation.

»Hamburger Echo« meddeler, at overlandsretten har afvist et erstatningskrav fra en tysk statsborger, der af nazisterne idømtes tre års tugthus, fordi han havde lyttet til udenlandsk radio. Dommen ødelagde hans eksistensmuligheder. Men, tilføjer bladet, ud over at frakende ham ret til erstatning gav domstolen i München ham en omgang i et ordvalg, der ville have frydet en hr. Hitler.

»Almengyldig retsnorm«

Dommerne i München fandt ud af, at »Forordningen vedrørende overordentlige radio-forholdsregler« af 1. september 1939 ikke alene var rettet imod regimets modstandere, men var bindende for alle tyskere. Alene af den grund, at forordningen kun havde gyldighed i den tid, krigen varede, kan den ikke bedømmes som en forholdsregel, der er usprunget af den nationalsocialistiske idéverden, men må bedømmes som en »almengyldig retsnorm«, siger dommerne.

»Forordningen blev til«, hedder det ordret i domsbegrundelsen, »udelukkende for at forhindre en udenlandsk propagandas og løgnemeddeles indflydelse på og underminering af det tyske folk, og endvidere var det forordningens formål gennem høje straffe at afskrække folkefæller, der ikke allerede ud fra deres ansvarsfølelse undlod at lytte til udenlandske radiostationer.«

Overlandsretten fastslår endvidere, at en fortsat, ja årelang aflytning af udenlandske sendere og udbredelsen af aflyttede meddelelser til andre personer ikke kan vurderes som et udtryk for modstand imod nationalsocialismen.

Hvad med den 20. julis mænd?

Ved underretten blev det under bevisoptagelsen fastslået, at klageren gentagne gange havde fremsat ytringer såsom »den stortyske radio lyver over for folket« og »Tyskland taber krigen«. Men selv sådanne ytringer, fandt overlandsretten, var ikke udtryk for modstand mod nazismen, men kun et udtryk for klagerens had til den nazistiske stat. Med andre ord, skriver Hamborgbladet, overlandsretten i München fandt ud af, at der er en betydelig væsensforskel mellem nationalsocialismen og den nationalistiske stat.

Overlandsretten dom har fremkaldt protest og kritik, ikke mindst inden for de retsmyndigheds kredse, skriver Hamburger Echo«. Det kritiseres ikke alene, at dommen i sin konsekvens 10 år efter Hitler-regiets sammenbrud stempler alle dem som foragtelige forbrydere, der befandt sig i en stadig samvittigheds-konflikt. Men derudover må dommen fra München faktisk føre til en konstatering af, at f. eks. også den 20. julis mænd har overtrådt en »gyldig retsnorm«, nemlig højforræderi-paragraffen, og at deres grusomme henrettelse var en retfærdig fuldbyrkelse af loven!

Ilde anbragt tysk bitterhed

Spørgsmålet om de mange soldaterbørn

Ved retten i München har en tysk sagfører rejst faderskabssag mod en amerikansk soldat, der kræves dømt til at betale alimentationsbidrag til sit tyske barn. Det er første gang, en sådan sag rejses i Tyskland, idet det ikke har været muligt at kræve alimentationsbidrag, mens Tyskland endnu var underlagt besættelsesmyndighedernes lovgivning.

Tyske blade skriver i den anled-

A/S Frøcontoret

Kolding

(for undersøgt markfrø)

NORDISK SKOLETAVLEFABRIK

Toldbodgade 14—16
Kolding

Tlf. 3420

Tlf. 3420

Kolding KONFEKTIONSFABRIK

Teglårdsvej 18

Tlf. 2301

Kolding

FILIALER

ALBORG: Niels Ebbesensgade 16, telefon 382

ÅRHUS: Sonnesgade 11, telefon 2715
(efter automatisering 35755)

HOLSTEBRO: Døesvej, telefon 13

KØBENHAVN: Borups Allé 130, telefon 9426

ODENSE: Ålykkegade 8, telefon 236

DE DANSKE MEJERIERS MASKINFABRIK

A · M · B · A

Grundlagt 1888

KOLDING

Tlf. 2036

ELEKTROGENO

v. Lauritzen & Nielsen

Kolding

Tlf. 3685

ning, at man med denne sag forhåbentlig får gjort ende på en tilstand, »der i 10 år har tilsidesat alle naturlige rettigheder og virket som en menneskelig hån».

Tyskernes forsøg på at få de amerikanske soldater til at betale bidragene er forståelig, men den tyske bitterhed mod amerikanerne i dette særlige tilfælde er helt uforståelig, tilføjer »Jydske Tidende«. De mange lande på det europæiske kontinent, der i sin tid var besat af tyske tropper, har det samme problem, blot vendt sådan, at det er tyske soldater, der burde betale bidragene. De danske myndigheder har adskillige gange rejst krav overfor navngivne tyske soldater, og selvom det i ganske enkelte tilfælde er lykkedes at få kravet realiseret, må vi dog stadig betale for mange tyske soldaterbørn, og sådan er det også i mange andre lande.

Den tyske bitterhed er således meget ilde anbragt i dette tilfælde, så meget mere som Tyskland ikke har betalt nogen som helst krigsskadeserstatning til de i sin tid besatte lande.

Vil Tyskland betale for besættelsestiden?

Jugoslavisk-tyske forhandlinger med konsekvenser

Forhandlinger, som i længere tid har været ført mellem Bonn og Beograd om tysk erstatning for besættelsestiden, synes nu at nærme sig en afslutning, og resultatet må imødeses med stor interesse i alle lande, der har været udsat for tysk besættelse.

Jugoslaverne forlanger blandt andet efterbetalt løn for krigs- og koncentrationslejr-fanger, der har været anvendt som arbejdskraft. På 300.000 tidligere jugoslaviske »fremmedar-

bejdere«s vegne har de videre rejst krav om bl. a. tilbagebetaling af de forsikringsudgifter, de har haft i Tyskland. Videre kræves betaling for leverancer af kobber og en række andre varer, som blev aftvunget Jugoslavien under besættelsen.

Alt ialt beløber Jugoslaviens krav sig til ca. 70 millioner dollars.

Ifølge »Frankfurter Allgemeine« er der under de hidtidige forhandlinger nået enighed om »enkelte punkter«. Men fra tysk side gøres det gældende, at man ikke kan tænke sig en særordning for Jugoslavien, og at en imødekommelse af dets krav vil skabe en præcedens, som ville nødvendiggøre en ordning også for andre landes vedkommende, mens man hidtil i overensstemmelse med Londonaftalen om den tyske krigsgæld har udsat en afgørelse til den endelige fredsslutning.

Internationale normer for fanger i fængsler

Kongres om fængselsvæsen-problemer samler 400 specialister fra en række lande.

Den 22. august åbnedes i Geneve en stor international kongres, der skal behandle spørgsmål i forbindelse med forbrydelser, fængselsvæsen, forebyggende foranstaltninger, ungdomskriminalitet m. m. Kongressen er arrangeret af F. N. og varer to uger. 400 fagmænd på området har anmeldt deltagelse. Det drejer sig om både teoretikere som universitetsprofessorer, dommere og læger og om folk fra fængsels- og socialvæsen i en række lande.

Med henblik på den vigtige konference har F. N. ladet udarbejde en rapport, der vil blive lagt til grund for debatten på møderne. Rapporten er blevet til på grundlag af referater af møder på dette område i de seneste år og indbefatter også resultaterne fra særlige videnskabelige undersøgelser og praktiske eksperimenter i flere lande. Det er hen-

sigten, at man ved en almindelig drøftelse på kongressen skal søge at nå til enighed om visse generelle normer for fangers boligforhold, den daglige kost, for disciplin, arbejds-terapi og frihed i fængslerne samt om de foranstaltninger, der sigter mod genoptagelse i samfundet af løsladte, straffede personer.

Kongressen vil med særlig opmærksomhed beskæftige sig med ungdomskriminaliteten og det forebyggende sociale arbejde. Herudover vil man drøfte vigtige spørgsmål som uddannelse af fængselspersonale og de såkaldte »åbne fængsler«. De konklusioner og anbefalinger, som kongressen vedtager, vil blive forelagt for F. N.s økonomiske og sociale Råds sociale komité, og man går ud fra, at en del af materialet senere gennem rådet vil blive videresendt til en række landes regeringer. I de lande, hvor fængselsvæsen og det forebyggende arbejde på dette område endnu er uudviklet, har det særlig betydning, at man ved udformningen af love og bestemmelser i denne forbindelse kan drage nytte af de erfaringer, der er gjort i andre lande.

Modstandsmand fra første okkupationsdag

Nu gjorde sygdommen det af med ham

Den 8. ds. afgik forfatteren, journalist Chr. Damm ved døden på Blegdamshospitalet i København. Han blev født den 27. maj 1900 i Egersund, og efter at have været i lære på »Flensborg Avis«, var han journalist, redaktionssekretær og redaktør ved forskellige danske blade.

Damm var hele sit liv meget interesseret i nationale — især sønderjyske — og historiske forhold. Han har skrevet mange artikler herom, ligesom han har deltaget i sønderjysk ungdoms- og foreningsarbejde. I 1941 stiftede han desuden »Foreningen til bevarelse af danske Slægtsgårde« og fremdrog i dette år

President

A. N. ANDERSEN

Fabrik for herrekonfektion

Mosedalvej 15 København Valby

Flugfélag Íslands

ICELAND AIRWAYS

Vesterbrogade 6 C . København V

Tlf. Byen 33 88

TWA

TRANS WORLD AIRLINES

De private Assurandører

Aktieselskab

KØBENHAVN

H. Crone & J. Koch

Rådgivende ingeniørkontor

København

samt de følgende år ca. 17.000 slægts-ejendomme i Danmark — og i forbindelse dermed tog han initiativet til oprettelsen af »Slægtsgårdsarkivet« samt foreningens medlemsblad »Slægtsgården«. Han har desuden skrevet romanen »Vejen tilbage« og den sønderjyske slægtsfortælling »Slægten på Egegård« samt biografier over sønderjyske kunstnere og forskellige andre arbejder.

Med hele Damms indstilling kunne det ikke undgås, at han straks fra 9. april 1940 gik ind for aktiv kamp mod den tyske besættelsesmagt. Skønt uenig med Christmas Møller om dennes deltagelse i regeringen, kom der allerede få dage efter et samarbejde i gang mellem dem. De havde kendt hinanden siden afstemningen i Flensborg og havde siden bevaret forbindelsen med hinanden inden for konservativ politik og presse.

Tyskerne fik i 1943 kendskab til Damms virksomhed, og hvor højt de vurderede det, fremgår af, at da Hitler den 30. dec. 1943 gav ordre til, at den danske modstandsbevægelse skulle slå ned gennem terror, blev der af den tyske ledelse i København udpeget to danske, der først og oprindeligt var de eneste, der skulle dræbes af den særkommando, som Himmler havde sendt til Danmark; det var Damm og Kaj Munk.

Damm blev samme dags aften hårdt såret i sit hjem i København, og kun den omstændighed, at han forsvarede sig og derved gjorde tyskerne nervøse, samt at han straks efter attentatet kom på Rigshospitalet, frelste hans liv. Natten mellem den 18. og 19. februar 1945 blev han og hans ældste søn arresteret af Gestapo, men slappri ved en værne-magtsofficers hjælp.

Damm fik dog varigt men af attentatet, og hans hjerte, som i forvejen havde taget skade af gigtfeber, blev med tiden så medtaget, at han gentagne gange havde alvorlige hjerteanfald. Det sidste havde han ikke kræfter til at overvinde.

Chr. Damm vil af mange blive husket som et altid venligt og hjælpsomt menneske.

GLEMSEL

En hilsen til pigtrådens søn

Har Danmark glemt sine sønner, der kæmped', dengang det gjaldt? Er mindet fuldkomment blegnet om dem, der for friheden faldt? Hvad så med den store skare, der gik bag de strømfyldte hegn? Jeg tror vi er glemte — desværre et sørgeligt tidens tegn.

Man regner i dag det for intet — jo, — tiden har lægt sine sår. — For os, som der dengang sulted' det minde dog aldrig forgår. I burde os ikke knægte, men dog er det stundom svært at høre ukyndige røster, som intet af kampen har lært.

De siger, det hele var intet — og ikke så slemt endda. — Jeg spørger: Med hvad motivering kan denne mening de ha'? De folk, som intet har prøvet vil søge at gøre til løgn, den død, som i Danmark blev øvet

i kvalfulde timers døgn. Vi bør disse folk helt forsage — ej værdige dem et ord — de er ikke vore venner, som ikke på sandheden tror. Lad skuffelsen ikke dig nage du modstandsmand - pigtrådens søn, du ved, hvad du her ej opnåed, vil himlen dig give i løn.

Willads Jensen, Aarhus.

Sidste breve på tysk

Du hast mich heimgesucht bei Nacht. Abschiedsbriefe und Aufzeichnungen des Widerstandes 1933 — 1945.

München: Kaiser Verl. 466 s.

Dødsdømte modstandsfolk fra hele Europa og fra alle partier skriver deres sidste breve, dagbøger og digte: I dette digre værk er de samlede. Udgiverne — H. Gollwitzer, Käthe Kuhn, R. Schneider — har samlet disse oprørende vidnesbyrd fra en svunden, overvunden og aldrig glemt tid i efterkrigstidens talrige litteratur til emnet og desuden benyttet ikke trykte dokumenter fra Walter Hammers arkiv i Hamburg. Forud for optegnelserne giver en kort biogra-

fi oplysning om den henrettedes væsentlige livsdataer. Også danske frihedskæmpere som Kim Malthe Bruun og Kaj Munk er medtaget i bogen, der ellers overvejende indeholder tyske beretninger. En samling af den art kan ikke undgå at efterlade et dybt indtryk, der bekræfter bogens fortale — efter den svejtsiske forfatter Jeremias Gotthelf — »Ordet er uendelig mere mægtigt end sværdet, og den der forstår at føre det i stærk og viis hånd, er mere mægtigt end den mægtigste af alle konger«. Brevene, skønt skrevet under censors tilsyn, ånder frihedens luft; jævne og intellektuelle, kommunister og katoliker, arbejdere og aristokrater taler overfor dødens åsyn samme stærke, fortættede og helt modige sprog, vi møder mennesket uden maske — og de, der selv skulle trænge til trøst, formår at trøste deres efterlevende pårørende. En nittenårig student, lykønsker sin ven til hans benådning og fortsætter: Mit andragende er vraget. Gør intet. Tag det ikke tragisk. Du er igennem — det er hovedsagen bed et fadervor for mig.

En bondesøn skriver kejtet og gripende: Vi har ikke underskrevet, at vi bliver SS mænd, derfor har de dødsdømt os. I har dog skrevet til mig, at jeg ikke bør gå til SS Vi, min kammerat og jeg, vil hellere dø fremfor at være med til så megen gru, dø med god samvittighed tilgiv mig, bed for mig

Det, der forener brevene, til trods for skrivernes forskellige livsopfattelse, er deres fælles islat af ægte menneskelighed — den, der under Hitler-regimet blev trådt med fødderne. Den gang gjaldt kun et for eller imod — og det gælder den dag i dag overfor enhver slags nihilismes angreb mod mennesket. Derfor er modstandsbevægelsens ånd ikke et anliggende for en forening, der dyrker minder, men tværtimod en livsholdning, der bør præge os alle og netop de yngste, der ikke har oplevet hin tids skærsild. Og det er godt, at et tysk forlag udgiver en bog med denne tendens.

HANS RÜTTING.

R. THOMSEN
Urmager & optiker
Snellemark 21 - Rønne - Tlf. 572

KNUD E. NIELSEN
Kirkepladsen
Tlf. Rønne 292

E. BECH
Frydenlund
Rønne Tlf. 461

KONDITORI »PETREA«
Tlf. Rønne 93
Anna Margrethe Hansen

DET GAMLE BAGERI
Helge Jensen
Bagerplads Tlf. Rønne 76

BAGERI & CONDITORI
C. Petersen & Sonnes eff.
Rønne

Øernes Andelsselskab for Indkøb af Foderstoffer

A. m. b. A.

RØNNE FILIAL

Bornholms Andels-Hørfabrik

A. m. b. A.

Åkirkeby

Frydenlund Trælasthandel

Tlf. 1611

Haslevej — Rønne

SVEND HENRIKSEN
Urmager & guldsmed
Åkirkeby

**NORDBORNHOLMS
TURISTBUREAU**
Sandvig Tlf. Allinge nr. 1

1/2 Marienlyst

KUR- OG SØBAD

HELSINGØR

Helsingør Rammelstefabrik og Maskinsnedkeri

v. C. I. Rasmussen & Søn

Aktieselskabet
C. STÜRUP & CO's EFTF.

Helsingør

Trælast- og Bygningsartikler

Tlf. 49 - 95

Aktieselskabet

Oresø Fabrik

Svebølle st.

HALSNÆS ANDELSMEJERI

pr. Dyssekilde

RICH. DANIELSEN
Farvergården
Helsingør Tlf. 1795

HØNG BRØDFABRIK
Ove Møller
Høng

OTTO PETERSEN
Gartneriet »Pansy«
Høng Tlf. 86

Ved Danmarks grænse mod syd er der ved Kruså rejst denne enkle sten til ære for greve Folke Bernadotte i taknemlighed for hans indsats, der bevirkede, at 12.000 danskere og nordmænd på dette sted vendte tilbage til livet.

Grusgraven, der danner baggrunden, henligger imidlertid i en forfatning, som vi ikke kan være bekendt. Arligt passerer her tusinder af skandinaver. Vi har ikke grund til at være stolte over stenen. Den må og kan kun blive en foreløbig løsning, men vi kan holde omgivelserne i værdig stand. I det hvide felt står en advarsel mod at henkaste affald på stedet.

Bernadottekomiteen ejer den grusgrav, der danner baggrunden for Bernadotte-stenen. Et skilt fortæller, at det er forbudt at henkaste affald, men området er så slet passet, at skiltet næsten er skjult af kraftigt ukrudt. Vi har måttet trække bogstaverne i clichéen op, for at læserne kan være klar over, hvad der egentlig står.

A/S REVISIONSKONTORET
statsaut. revisor
A. Kjersgaard Nielsen
Helligkorsgade 14 Kolding
Tlf. 1088 - 2888

H. G. NIELSEN
Motorcykler & reservedele
Vejlevej 108 - Kolding - Tlf. 1158

VAGN JACOBSEN
aut. Austin forhandler
Kolding Tlf. 2157 - 2152

SIGURD MADSEN
Harte
Tlf. 76 y Bramdrup
Karetmager- & karosseriforretn.

**HADS HERREDS SPARE-
OG LÅNEKASSE**

Odder

ODDER AUTOMOBILHANDEL
Aage Kreiberg

Tlf. Odder 306 — 307

ODDER BARNEVOGNSFABRIK
Tlf. 100 Odder

**TRIKOHL RENSERIET
CITY**

Odder

ARNO BORCH
Jernbanegade 33
Tlf. 3669 Kolding
Aut. forhandler af
Triumph - Victoria - T. W. N.
Ardie - Steib sidevogne

FRIIS & JUHL

Tlf. 9

Kolding

Jens Juhls Savværk

Kolding

AUTOGAARDEN

Fynsvej 35

Tlf. 2527

Kolding

Ole Juhl

LANDBRUGSMASKINER

Nr. Bjært — Kolding

Tlf. Nr. Bjært 88

Hoppe & Christensen

Tlf. 1406

Elektromotorreparation

Kolding

Berring & Larsen ^{A/S}

KUL - IMPORT

Kolding

Restaurant **PALMEHAVEN**

TROCADERO VARIETÉ

Tlf. 892 — 893

Kolding

Chr. S. Oftedal

Redaktør S. Oftedal, Stavanger Aftenblad, døde den 11. juli af hjertelammelse kun 48 år gammel.

Chr. S. Oftedal vil aldrig blive glemt af danske fanger, der mødte ham i april måned 1945 i koncentrationslejren Neuengamme.

Vi danskere havde fået meddelelse om, at der ville komme en del nordmænd til lejren fra forskellige tugthuse i Tyskland.

På det tidspunkt var vi godt forsynede med Røde Kors pakker og var under Bernadotte-ekspeditionens opsyn og ventede kun på at blive sendt nordpå.

Vi besluttede at modtage nordmændene så godt som det var muligt, og vi havde »dækket bord« for dem rundt om på etagesengene.

Da nordmændene kom, blev de fordelt iblandt os, og her så vi Chr. S. Oftedal for første gang.

Det undrede os madglade danskere, at han og hans nærmeste venner faktisk ikke var slet så interesserede i maden, som vi havde ventet, men de påskønnede i høj grad den hjertelighed, som de syntes at finde bag hele arrangementet.

Bevares — de spiste godt, og de nød det — men vigtigere for dem var det at snakke, at få kontakt med andre mennesker.

Der var også en væsentlig forskel på tugthusfanger og koncentrationslejrfanger. De første havde vel næppe sultet så bestialske, til gengæld havde de levet i ensomhed og ofte i årevis.

For at komme gennem disse tunge år i ensomhed og uvished var det nødvendigt at beskæftige tankerne og leve et indre liv.

Vi blev hurtigt klar over, at Oftedal havde formået at leve et rigt indre liv. Han havde tumlet med mange problemer, havde tegnet og skrevet gennem fire lange tugthusår.

Der blev snakket og diskuteret til langt ud på natten mellem etagesengene.

Vi var især imponerede af den åndelige vitalitet, som Oftedal var i besiddelse af. Det var ikke blot krigen og den snarlige afslutning, der var genstand for samtalerne, nej, alle mulige spørgsmål blev taget op til behandling: kunst, politik og religion.

Da redaktør Oftedal kom hjem til Norge, kastede han sig ud i arbejdet og tog fat på mange opgaver — måske for mange, men det var vel en trang til at indhente de spildte år; til at realisere de mange planer og tanker fra ensomhedens år, måske havde han en forudfølelse af, at det gjaldt om at udnytte tiden.

Det er utroligt, hvad Oftedal nåede i de 10 år, der blev ham forundt efter hjemkomsten fra Tyskland.

Arbejdet ved hans blad »Stavanger Aftenblad« lagde beslag på en del af hans kræfter, men han gik også aktivt ind i norsk politik og sad i årene 1945—49 i Stortinget som repræsentant for venstrepartiet i Rogaland og Vest-Agder. Siden 1952 var han næstformand for partiet og medlem af den norske FN-delegation. I årene 1945—48 var han medlem af stortingets Nobel-komite.

Oftedal skrev i årene efter krigen ikke mindre end 7 bøger, dels om ydre og indre oplevelser under Tysklands-opholdet, men også om norsk politik, om U. S. A. og andre emner.

Forhistorien til hans tugthusophold var den, at han forlod sin post som redaktør som protest mod tyskernes indgreb mod den frie norske presse i juni 1940 og gik ind i illegalt arbejde, men blev arresteret i august samme år og dødsdømt for spionage. Senere blev dommen ændret til livsvarigt tugthus. I 4 år sad han i forskellige tyske tugthuse og blev befriet af Bernadotte-ekspeditionen og førtes over Frøslev til Sverige og derefter hjem til Norge.

I 1951 var Oftedal på besøg i Danmark for at holde foredrag og hilse på gamle venner.

Såvel Chr. S. Oftedal som broderen Svend Oftedal var kendt for

deres strålende personlighed og mange humanitære interesser.

»Pigtråd« bragte i december 1951 en artikel om Oftedal og nogle af hans bøger.

— Danske venner fra de bevægede april dage i 1945 vil aldrig glemme Chr. S. Oftedal, men vil bestandigt mindes hans fine og noble karakter.

OLAV HOLST.

Skriv til Palle

Farfar fra Humlebæk, biografejer A. Rasmussen, gør opmærksom på, at den altid humørfyldte Palle fra Horsørød og Frøslev i lang tid har ligget syg, og at han stadig ligger meget syg på Ortopædisk Hospital i København.

Palle var altid den glade kammerat, der satte humør i os alle under fangenskabets skrivelser farfar.

Og han slutter: Nu skal **du** gøre ham glad. Send en hilsen og send ham et par ord til gengæld »for dengang«.

Adressen er: Tjener Palle, Ortopædisk Hospital, København Ø.

Beskyttelse af kunstskatte og mindesmærker under krig

Ny F.N.-konvention ventes at træde i kraft inden længe

På samme måde, som man under krigsforhold kan beskytte hospitaler og ambulancer med Røde Kors-tegnet, vil man for fremtiden kunne beskytte kunstskatte og historiske mindesmærker med et internationalt godkendt emblem, et blå-hvidt skjold. F. N. har udarbejdet en konvention, som allerede er undertegnet af 50 stater. Af de nordiske lande har foreløbig Danmark og Norge akcepteret konventionen. Så snart fem stater har ratificeret den, træder den automatisk i kraft.

Det er meningen, at det internationale emblem skal kunne males på museer, kirker og andre bygninger, hvor man har samlet kunstskatte, og at også biler, der transporterer kunstskatte i sikkerhed, skal kunne udstyres med det blåhvide skjold. Denne nye beskyttelsesforanstalt-

Aktieselskabet

**Frederikssund &
Omegns Bank**
Frederikssund.

C. C. ANDERSEN

Urmager & guldsmed
Nykøbing S. Tlf. 20

ODSHERREDS AVIS

Nykøbing S. Tlf. 241

Gunnar Rasmussens Boghandel

Nykøbing S.

B. MOESGAARD

Nykøbing S. Tlf. 161

Carl Jensen & Søn A-S

Nykøbing S.

STEEN ANDERSEN

Glarimester

Kalundborg

RIISMØLLER

Kordilgade 30 Tlf. 928
Kalundborg

MAGASIN DU NORD

Tranebjerg
v. Henry Nielsen

HERREMAGASINET

C. H. Mortensen
Tranebjerg Samsø

Spare- og Lånekassen for Frederikssund
og Omegn

Frederikssund Andels Svineslagteri

Frederikssund

NIELS BENTZON

Nykøbing S.

Tlf. 212

Nykøbing Sj. Trælasthan

Poul Christiansen

MADS LARSEN

Tømrer- og maskinsnedkeri
Nykøbing S.

Ragn & Haslund

Kolonial & malervarer en gros
»Brændergaarden« Nykøbing S. Tlf. 540

Sydsamsø Foderstofforening

Koldby Kaas

ning kan naturligvis ikke yde fuld garanti, men på den anden side viste det sig i den sidste verdenskrig, hvor uhyre vigtigt det ville have været at have haft blot nogen form for beskyttelse. Omkring 5000 kirker og andre bygninger af historisk værdi blev ødelagt eller svært beskadiget af bomber, og mange kunstskatte blev stjålet og bortført og har aldrig siden kunnet bringes tilbage.

De lande, der nu forpligter sig til at overholde den nye aftale, skal foretage visse beskyttelsesforanstaltninger. De skal opføre særlige bombesikre rum, der kan modstå angreb med nutidens våben, og hvortil man kan bringe kunstskatte, malerier, skulpturer, arkivmateriale, videnskabelige samlinger osv. i sikkerhed. Indenfor de enkelte landes

forsvarsorganisationer skal der udannes særlige grupper, der skal kunne træffe beskyttelsesforanstaltninger i tilfælde af krig, og den almindelige militæruddannelse skal omfatte instruktioner, der lærer menige og officerer at respektere kunstskatte og historiske værdier. UNESCO, der er den særlige organisation indenfor FN, som har haft til opgave at udarbejde konventionens enkeltheder, skal opstille en fortegnelse over bygninger, som herefter vil være garanteret en særlig international beskyttelse. Regeringen forpligter sig ikke til at anvende disse bygninger til militære formål og ikke at angribe dem hverken fra luften eller jorden. Denne forpligtelse kan kun ophæves i tilfælde, hvor det drejer sig om »absolut militær nød-

vendighed» og da kun af en officer, der kommanderer en styrke på mindst en division, og som får det fulde ansvar for beslutningen. I konventionen understreges det yderligere, at repressalier i intet tilfælde må gå ud over kunstskatte eller historiske mindesmærker, og at enhver form for tyveri eller vandalisme vil blive straffet. I et tillæg til konventionen bestemmes det, at kunstskatte ikke må eksporteres fra et land, der er okkuperet af et andet land og ikke må anvendes som krigsskadeserstatning. Dette tillæg er underskrevet af 40 stater.

Blandt de lande, der har undertegnet konventionen, er foruden Danmark og Norge, USA, Sovjetunionen, Storbritannien, Frankrig, Belgien, Holland og Italien.

CHRISTIAN CHRISTENSEN

v/ Svend Kjeldgaard

Bygningsartikler en gros

Vestergade 15, Vejle
Telf. 2094-2095

TH. WITTRUP

*Uldvare- og
Tæppefabrik A/S*

VEJLE

Axel Taul & Co. A/S

Vejle

ANDELSMEJERIET
VIBORG

NIELS KALHAVE A/S
Tlf. 592 — 593
Viborg

Aut. VW forhandler
PETER WRAA
Rødkjærsbro Tlf. 13
Viborg Tlf. 676

ØL
BRYGGERIET ODIN
Viborg

MARTURIN SCHÜTT
Slagterforretning
Tlf. 175 Viborg Tlf. 175

POUL REFFSKIER
Material og farvehandel
Viborg

ANDERS PETERSEN
Tapet- og farvehandel
Vestergade 18 Viborg
Postkonto 47986 - Tlf. 1185 - 1525

KARL J. SCHÜTT
Viborg

A. PHILIPSEN
Aktieselskab
Viborg

VIBORG MASKINFORRETNING
v. P. Nielsen
Tlf. 1809 — Ll. Sct. Hansgade 4

EIVIND MORTENSEN
Slidbanefabrik og vulkanisering
Gravene 30
St. Sct. Hansgade 8
Viborg Tlf. 235 - 1955

BAK LARSEN & CO.
Bogtrykkeri - Papirhandel
Stempelfabrik
Gravene 9-11 - Viborg - Tlf. 922

HANS ALBRECHTSEN
Herreekvipering
Viborg

LANDBOERNES
MØBELMAGASIN
Vestergade 4 Viborg

VINTHER & LARSEN
Isckram en gros
Viborg

CENTRAALKIOSKEN
Gravene 2
Tlf. 1160 - Viborg - Tlf. 1160

WILLE CHRISTIANSEN
Viborg
Specialforretning for Kjølestoffer
Gardiner, duge, hvidevarer
Sengeudstyr

SKOW & CO A/S
Viborg

KARL SØRENSEN
Lædervarer
St. Sct. Mikkelsgade 18 - Viborg

PHILIPSEN & HALL A/S
Viborg

DAMPPRESSEN
Hjultorvets Renseri
Viborg - Tlf. 1272
E. Hjortballe Larsen

PREISLERS HOTEL
Viborg

CHR. MORTENSEN
Sct. Mikkelsgade 14
Viborg

K. THERKILDSEN
Slagtermester
Gravene 9 Viborg

SCHUMANN'S
HERREMAGASIN
MATHIASGADE 64 · TELEFON 342
VIBORG

JØRGEN PEDERSEN & SØN
Automobiler — Traktorer
Viborg Tlf. 1600

KULHANDEL

AKTIESELSKAB

Sønderborg

ALS FLØDEIS

Sønderborg

Tlf. 3160

JF-FABRIKEN

v. ing. J. Freudendahl

Sønderborg

SØNDERBORG

ANDELS SVINESLAGTERI

JØRGEN PETERSEN

Hestehave Frugtplantage

pr. Sønderborg

Gråsten Husholdningsskole

Olga Reppien & Ebba Drengs

5 mdr.s husholdningsskole

Sønderborg Bys Sparekasse

ANDREAS ANDRESEN

Intern. spedition

Padborg

Aktieselskabet

DANEXIM

Internationale transporter

Padborg

Padborg — København — Esbjerg

Frederikshavn — Krusaa

GERB. HIRSCHMANN

Bau- und Möbeltischlerei

Beerdigungsinstitut

Schleswig

Schuby Str. 11

Schleswig

*Dansk virke
Sønderjydske initiativ*

DANFOSS

HOTEL DYBBØL BANKE

Tcherning Hansen
Tlf. Sønderborg 3411

MOOS & HANSEN

Tømremestre
Broager

KASPER JENSENS

Bog- & papirhandel
Broager — Tlf. nr. 8

SOLOFABRIKEN A/S

Sønderborg

AUTO — NISSEN & PETERSEN

Aut. ND. forhandler
Sønderborg Tlf. 8569

Fa. H. RASMUSSEN

Slotsgade 26
Gråsten

PETER JESSEN

Åbenrå

P. BORNE

Automobiler
Gråsten Tlf. 1513 — 1514

HOLGERS RENSERI

Tlf. 51413
Slotsgade 11 Gråsten

NIC. ALBERS

Damernes Magasin
Gråsten Tlf. 1037

N. A. JUHL JØRGENSEN

Ure - Guld - Sølv
Tlf. 127 Christiansfeldt

INTERNATIONAL TRANSPORT

H. P. Therkelsen
Kruså Tlf. 9454

LØGUMKLOSTER BANK**Fa. K. GRIMSTRUP**

Urmager — Guldsmed — Optiker
Sønderborg Tlf. 1707

SKIBSVÆRFT »TOFT«

Brødrene Weiss
Telefon: Gråsten 1225

KARL HEINZ PETERSEN

aut. elektro installatør
Spang pr. Sønderborg - Tlf. 1995

AXEL HELMER

Kgl. hofleverandør
Sønderborg

HANS HANSEN & CO. A/S

Dame- og herrekonfektion
Sønderborg

OVE E. BRUUN

Kartonnage- og æskefabrik
Sønderborg Tlf. 3314

BRDR. MÜLLER

Vollerup Als

M. PERREGAARD KORN & FODERSTOFFER

Skovby, Als

Carl C. Biehl Bogtrykkeri — Papir en gros

Gråsten

Sparekassen for Christiansfeldt**A-S NICOLAI OUTZEN**

Christiansfeldt

Toftlund og Omegns Sparekasse

Toftlund

Haderslev Amts autoriserede Destruktionsanstalt

Kød- og benmelsfabrik i Hammelev

TØNDER MEJERI**SVEND KIRCHEINER**

Højspændingsinstallatør
Vestergade 7 Tønder Tlf. 22045

ALSISK FRØAVL A/S

Tlf. 3614 — 3661

Sønderborg

ALS HUSHOLDNINGSSKOLE

Frk. Johanne Hansen

5 og 3 mdr. kursus

SOMMER og VINTER

Tlf. Sønderborg 1550 x

Program sendes gerne

ALS TØMMERHANDEL

Sønderborg

Tlf. 3225

OTTO WOLF

Slagteri — Pølsemageri

St. Rådhusgade

Sønderborg

Tlf. nr. 3307

HANS JÜRGENSEN A/S

Sønderborg

Største special-magasin for moderne herre- og drenge beklædn.

AUGUSTENBORG

Trælast- og tømmerhandel

H. CHRISTIANSEN

statsaut. skibsmægler

Egernsund

Tlf. 51731

Telex 3258

BROAGER

SPARE- OG LÅNEKASSE

FA. JACOB JACOBSEN

Bygnings- og møbelsnedkeri

Tømmerforretning

Ulkebøl

Tlf. Sønderborg 1821

Hotel MOMMARK FÆRGEGAARD

Tlf. O. Tandslet 7913

Mommark

Netzler Efff. A/S

Papir en gros

Sønderborg

J. DIEDERICHSEN

Tyrols maskinfabrik

Sønderborg

Tlf. 1720

Sønderborg Kafferisteri

Sønderborg

A. Pallesen

aut. elektroinstallatør

Augustenborg

Tlf. 9

Autoforhandler BRUNO KOCK

Jernbanegade

Sønderborg

JØRGEN ANDERSEN

Sønderborg

Tlf. 1945

Svend Rasmussen

Telefon 2441

Perlegade 22 — Sønderborg

I/S Frøslev Savværk og Emballagefabrik

Padborg

**BROAGER TRÆLASTHANDEL
& TRÆVAREFABRIK**

Aktieselskab

Tlf. 34

Sønderborg Andelsmejeri**QUITZAU**

Sønderborg

Vølundsgade 5

Telefon 1925

**BANKEN FOR RØDBY
OG OMEGN**

Aktieselskab

CHR. BOAS

Stubbekøbing
Stubbekøbing Brugsforening
og Købmandshandel

T. STEFFENSEN

Stubbekøbing

EWALD RASMUSSENS

Boghandel Stubbekøbing

ERHVERVS-TRYKKERIET

v. K. S. Andersen
Vestergade 13 Tlf. 1122

LAURITZ HANSEN

Stubbekøbing Tlf. 1183

JOHANNES JENSEN

Hesnæs Købmandshandel

JAPPES MØLLE

A/S L. P. Jappes efft.

J. M. DRESSEL A/S

Telefon 1160 — 1161
Stubbekøbing

BRONEE RASMUSSEN

Stubbekøbing
Tlf. 1054 1300

NORDFALSTERS BANK A/S

Stubbekøbing

TØRMOD JOHANNESSEN

Skomagermester
Tlf. Dianalund 104

FRITZ BECKER

Bredegade 4 Slagelse

**A/S Korsør Jernstøberi
og Maskinfabrik**

Korsør

Roskilde Betonvarefabrik

Københavnsvej 16

C. C. Hansen A/s

Klemmefabrik

Roskilde

KINO Roskilde

VALD. EIVIL

Roskilde
Tlf. 281

HAMMERBO MASKINFABRIK

Roskilde
Tlf. 1910

*Roskilde
Kontantforretning*
CARL ANDERSEN'S EFTF.

**ROSKILDE TURIST-TRAFIK
OG REJSEBUREAU**

A. P. Hansen, tlf. 174, Algade 56

ROSKILDE MOTOR CO. A/S

Aut. Ford forhandler
Københavnsvej 26 Roskilde
Tlf. 2535

H. GERMUTH & CO.

Roskilde

H. P. NIELSEN

Isenkram
Tlf. 388 — Roskilde — Tlf. 388

**Aktieselskabet
ROSKILDE BANK**

HANS NIELSEN

Frederikssund Autolager
Telefon 510 — 590

MØBLER — for alle hjem

JØRGEN C. NIELSEN

Grundl. 1896
Tlf. 229. Skomagerg. 36. Roskilde.

WERNER SIWERT

(L. M. Carstensen's efft.)
autoriseret (DOMI) forhandler
Frederikssund Tlf. 287 — 787

H. W. MATHIESEN
Slagtermester
Lunderskov Tlf. 12

HANS KNUDSEN
aut. Renault forhandler
Tøndervej 16
Kolding Tlf. 1604 - 3104

I/S AUTO ELEKTRO
Tlf. 803 Kolding

Arbejdernes Fællesbageri
Horsens

VILH. NELLEMANN A/S
Automobilforretning
Randers

**Brdr. Rasmussens
MASKINFABRIK**
Specialf brik for
motorcyklerservedele
Cylinderudboring - Stempler
Lejearbejde
Jens Baggesensvej 25-27
Telefon 6 91 11

HADSTEN MØLLE

Silkeborg - Herning og
omliggende Teglværkers
Salgskontor
Silkeborg

Automobilforretningen Vulkan
Aut. General Motor Forhandler
K. Knudsen
Holstebro Tlf. 1100 (fl. lin.)

Skodborg Korn- & Foderstofforretning ^{A/S}
Skodborg J. Tlf. 4

BØJE & BRØCHNER

Vejle

Th. Vittrup's
Uldvare- & Tæppefabrik A/S
Vejle

A/S Vejle Mælkekompani
Vejle

CHR. SCHJØTS EFTF. A/S
Vejle

C. F. Christensen
Vejle

**Dansk
Metal Ætseværk A/S**
Horsens

Horsens Landbobank A/S
Horsens

J. Godtfred Jensen ^{A/S}

Århus

Rederi - Befragtning - Klarering

^{A/S} VINDERUP BANK

^{A/S} HANDELS- OG LANDBRUGSBANKEN
i Silkeborg

Aktieselskabet Silkeborg Bank

Winkler & Winsløv
Jern- og stålwarefabrik

Silkeborg

Tlf. 799

Lysbro Fabriker

Aktieselskab

Silkeborg

B. MICHAELSEN

Tandlæge

Tlf. 22264

Tønder

J. N. JEFSEN

BØGER — PAPIR — MUSIK

Tlf. 22341

TØNDER

KINO-BAR

v. V. L. Lauritsen

Vesterg. 17 — Tønder — Tlf. 619

Th. Laursens BOGTRYKKERI

Tlf. 21550

TØNDER

**SØNDERJYDSKE KVINDERS
HJEMMEARBEJDE**

Richtsens hus

Tlf. 280

Tønder

Jacob Helms

Entreprenør

TØNDER

Hotel TØNDERHUS

Tlf. 22222

Tønder

BLENNERS DAMPVASKERI

Tønder

Tønder Landmandsbank $\frac{1}{2}$ **J. A. KROGH**

Vestergade 65

Tlf. 21642

Tønder

J. FISCHER

Leos Allé 16

Tønder

Tlf. 21251

»EGONS BLOMSTER«

Tønder

Jacob Sundbæk Johansen

Entreprenør

Ribe Landevej

Tlf. 21482

Tønder

BRØDRENE TYGESEN

Tønder

Elforsynings Andelsselskabet
Sønderjyllands Vestkyst

Skærbæk

Alt i cementvarer
Støbegods - Byggematerialer
og brændsel**J. C. SCHÖNNING**

Vojens

Tlf. 41224

N. BRANDT

Skærbæk

**BANKEN FOR
SKÆRBÆK OG OMEGN****VAMDRUP TØMMERHANDEL**

Vamdrup

**SPARE- OG LAANEKASSEN
FOR SKÆRBÆK OG OMEGN****SPAREKASSEN VAMDRUP****BASTRUP ANDELSMEJERI**

Vamdrup

I/S EUROPA FISKEEKSPORT

Esbjerg

Tlf. 1880

**FOLKEBANKEN
FOR
ALS OG SUNDEVED**
Nordborg afd.

Nordborg Sparekasse

Marstrup Andelsmejeri

Marstrup

J. KOLMOS
Bygningsmaterial- og kulhandel
Nordborg Tlf. 57

FR. MARTIN
BOG- & OFFSETTRYKKERI — BOGBINDERI
Christiansfeldt

Kegnæs Mejeri

KORNHANDLER LØBNER
Øsby

CHR. DETHLEFSEN
Agerskov
Tlf. 97

ANTON PETERSEN
Korn - Foderstoffer - Brændsel
Toftlund

VILHELM TRANS
Agerskov Tlf. 1

CARL TRUELSEN
Agerskov v. Peter Truelsen Tlf. 3
Kolonial . Isenkram . Vine . Spirituosa

H. C. SCHMIDT
Maskinforretning
Tlf. Kegnæs 2 Privat 50

**AGERSKOV SOGNS
SPARE- OG LÅNEKASSE**

H. P. LANGE
Smede- & maskinværksted
Agerskov Tlf. 57

Brede Sogns Spare- og Laanekasse

Bredebro

TOFTLUND TRÆLASHANDEL
Lassen Schmidt
Toftlund

PETER HENRIKSEN

Toftlund

Aut. G. M. forhandler

BREDEBRO ANDELSMEJERI

KEMIKOHL RENSERIET
Skolegade 14 Skærbæk
Tlf. 51404

Sønderjydske Tæppetabrik

A. R. Kjarby A/S

HØJER

**LØGUMKLOSTER OG OMEGNS
CENTRALVASKERI**
A. m. b. A.

Tønder Andelsslagteri

★

Bagsiden: Holmen den 29. august. Ud for Christian den Fjerdes gamle kran på Holmen blev artilleriskibet »Peder Skram« gjort ukampdygtigt. Det skete efter ordre, og mandskabet var helt med på den dristige handling.

PIGTRAAD

NR. 8-9 . 29. AUGUST 1955

10. ÅRGANG

Joensen, S1